

JAPAN WATCH

หญิงปุ๋น

: ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ศิริพร วัชชวัลคุ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ศิริพร วัชชวัลคุ

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

(Japan Watch Project)

ภายใต้การสนับสนุนของ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ISBN 974-9666-97-6

พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2549

จำนวน 2,000 เล่ม

ผู้เขียน

ศิริพร วัชชวัลคุ

รูปเล่ม

เนตรนภา กัลลังาม, มณีรัตน์ ศรีทอง,

สุรเดช คลั่งมงคล

เจ้าของ

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (Japan Watch Project)
ห้อง 337 ชั้น 3 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์ : 0-2613-2315 โทรสาร : 0-2221-2422
E-mail : japanwatch_2006@yahoo.com

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 14 อาคารเอสเอ็ม ทาวเวอร์
เลขที่ 979 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนนอก เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400

พิมพ์ที่

บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด
เลขที่ 70 ถนนราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์ : 0-2221-9781, 0-2222-5555
E-mail : borpitt@asianet.co.th

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีนโยบายหลักที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สนับสนุนการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเทศพันธมิตรที่สำคัญของไทย อันได้แก่ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา สกว. ได้สนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวขึ้นมาหลายโครงการภายใต้ชื่อ “โครงการสันติไมตรี” โดยที่ “โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น” เป็นโครงการหนึ่งภายใต้กรอบโครงการดังกล่าว และเป็นกิจกรรมที่ สกว. ได้รับเกียรติร่วมงานกับกระทรวงการต่างประเทศ โดยมีทั้งหน่วยงานส่วนกลางและสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงโตเกียว และสำนักผู้แทนของกระทรวงต่างๆ ซึ่งรวมตัวกันเป็น

คณะผู้แทนประเทศไทยในประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม โดยเฉพาะประเด็นของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในญี่ปุ่นซึ่งจะมีผลกระทบต่อประเทศไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงของการเมืองภายในและการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง เป็นต้น กิจกรรมของโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น มี 2 ประเภท คือ งานวิจัยและงานเผยแพร่ โดยทีมงานวิจัยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาเชิงลึกเรื่องญี่ปุ่นในด้านต่างๆ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่ผู้นำข้อมูลไปใช้ด้วย ในขณะที่งานเผยแพร่มุ่งวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนในเรื่องญี่ปุ่นในรูปแบบต่างๆ ทั้งจดหมายข่าว การจัดสัมมนา/อภิปรายสาธารณะและเอกสารสิ่งพิมพ์อื่นๆ

ในส่วนของงานวิจัยนั้น ในปี 2004 สกว. ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทาง

การเมืองและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นและผลกระทบต่อประเทศไทย ซึ่งดำเนินการวิจัยโดย ผศ.ดร. ศิริพร วัชชวัลคุ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางด้านการเมืองและนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของญี่ปุ่นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2003-2005 เช่น การเลือกตั้งครั้งต่างๆ การทำข้อตกลงการค้าเสรี และการต่อต้านการก่อการร้าย เป็นต้น รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยด้วย ในฐานะที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยและเป็นพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน งานวิจัยนี้เสร็จสิ้นลงในปี 2005 และ สกว. ได้พิจารณาเห็นว่า ผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อแวดวงวิชาการ ผู้กำหนดนโยบายและสังคมไทยโดยภาพรวมด้วย สกว. จึงให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์ผลงานวิจัยนี้เป็นหนังสือชื่อ ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้างต่อไป

สกว. ขอขอบพระคุณหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น คณะและสถาบันต่างๆ

ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นโดยผ่านทางโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่นนี้ รวมทั้งช่วยกันเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสังคมโลกปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองประเทศและประชาคมโลกโดยรวม

(ศ.ดร. ปิยะวดี บุญหลง)

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

... สารบัญ

... คำย่อ	1
... บทนำ	5
1. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในญี่ปุ่น	15
- รัฐบาลโคอิสุมิและนโยบายการปฏิรูป ค.ศ. 2001-02	18
- การเลือกตั้งหัวหน้าพรรค LDP ค.ศ. 2003	21
- การรวมตัวกันของพรรคฝ่ายค้าน ค.ศ. 2003	25
- การเลือกตั้งทั่วไป พฤศจิกายน 2003	27
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูง กรกฎาคม 2004	40

- นโยบายการปฏิรูปของรัฐบาลโคอิสุมิ กับการเลือกตั้งทั่วไป	
กันยายน 2005	56
- สรุป	79
2. การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น 91	
- นโยบายต่อต้านการก่อการร้าย ของรัฐบาลโคอิสุมิ	93
- ข้อสังเกตจากการดำเนินนโยบาย ต่อต้านการก่อการร้ายของรัฐบาลโคอิสุมิ	118
- การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF และแนวโน้ม/ความเป็นไปได้ ของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน	129
- สรุป	142
3. การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น	
ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	153
- Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership (CEP)	154
- ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง	162

- นโยบายและยุทธศาสตร์	
การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น	176
- อุปสรรคของการทำข้อตกลงการค้าเสรี	
ระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน	193
- สรุป	202
... บทสรุป	213
... เอกสารประกอบการเขียน	223

*** **

APEC	Asia Pacific Economic Cooperation
ASDF	Air Self Defense Force
CEP	Comprehensive Economic Partnership
DPJ	Democratic Party of Japan
EPA	Economic Partnership Agreement
EU	European Union
FTA	Free Trade Area/ Free Trade Agreement
GATT	General Agreement on Trade and Tariff
GSDF	Ground Self-Defense Force
JBIC	Japan Bank for International Cooperation
JCP	Japan Communist Party
JICA	Japan International Cooperation Agency

JTEPA	Japan-Thailand Economic Partnership Agreement
JSDF	Japan Self-Defense Force
JSP	Japan Socialist Party
LDP	Liberal Democratic Party
LP	Liberal Party
MAFF	The Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries
METI	Ministry of Economy, Trade and Industry
MSDF	Marine Self Defense Force
PKO	Peace Keeping Organization
SDPJ	Social Democratic Party of Japan
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	The United Nations Children's Fund
WTO	World Trade Organization

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงในต้นปี ค.ศ. 1990 มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย ทั้งในระดับระหว่างประเทศและในแต่ละประเทศเองด้วยความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์หายไปพร้อมกับการแข่งขันระหว่างตะวันตกกับตะวันออก ซึ่งมีผลทำให้รูปแบบความเป็นพันธมิตรระหว่างประเทศต่างๆ ในฝ่ายเดียวกัน และคนละฝ่ายเปลี่ยนแปลงไปหรือสลายหายไป แต่ขณะเดียวกันก็มีได้หมายความว่าโลกมีสันติภาพมากขึ้น หรือความขัดแย้งระหว่างประเทศจะลดลงแต่อย่างใด ตรงกันข้ามความขัดแย้งหรือการแข่งขันในรูปแบบใหม่ได้เกิดขึ้นในหลายๆ แห่งของโลก ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา หรือการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการแข่งขันทางเศรษฐกิจทั้งระหว่างประเทศและระหว่างภูมิภาคได้เข้มข้นขึ้นเป็นอย่างมาก และ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประเทศต่างๆ ก็ถูกดึงเข้าไปสู่เวทีการแข่งขันดังกล่าวทั้งโดยสมัครใจและมีได้สมัครใจ และทั้งโดยที่มิได้มีการเตรียมตัวและมีได้เตรียมตัวด้วย ดังนั้นการปรับตัวของประเทศต่างๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกจึงเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน

ญี่ปุ่นก็เป็นเช่นประเทศอื่นๆ ในโลกที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาอาศัยประเทศต่างๆ รวมทั้งสันติภาพ ความมั่นคง และความมีเสถียรภาพของระบบระหว่างประเทศในการรักษาความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของตน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลกในยุคหลังสงครามเย็นทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับตัวเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้าน ทั้งนโยบายต่างประเทศ ความสัมพันธ์กับพันธมิตร และกิจการภายในประเทศด้วย เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และรักษาสถานะของตนเองไว้

กระบวนการในการปรับตัวของญี่ปุ่น เห็นได้ชัดเจนมากจากการที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างๆ หลายประการ ทั้งภายในและต่างประเทศเมื่อนายโคอิสุมิ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี ค.ศ. 2001 โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับปี ค.ศ.1990 ซึ่งเป็นทศวรรษแรกหลังสงครามเย็นนั้น ญี่ปุ่นอยู่ในสภาพที่หลายคนเรียกว่า “Lost Decade” ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาที่ย่ำแย่กับการแสวงหาตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้นั่นเอง

ในด้านการเมืองภายใน นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ ได้ให้ภาพพจน์ของการเป็นผู้นำประเทศแบบใหม่ที่เน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปต่างๆ ในภาพกว้างจะเห็นได้ว่าระบบการเมืองญี่ปุ่นกำลังเปลี่ยนแปลงจากระบบหลายพรรค เป็นระบบสองพรรคอย่างช้าๆ โดยที่พรรคฝ่ายค้านได้ยุบตัวรวมกันในปี ค.ศ. 2003 เพื่อแข่งขันกับ LDP ในการเลือกตั้งทั่วไปในปีเดียวกัน และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในปีถัดไปด้วย ในขณะที่เดียวกัน ระบบราชการก็กำลังปรับตัวพร้อมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นก็ได้รับอิสระและมีอำนาจมากขึ้น ในขณะที่ในปี ค.ศ. 2006 นี้ แม้ว่า LDP ยังคงเป็นพรรครัฐบาลและนายโคอิสุมิจะยังคงเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังมีนโยบายหลายประการที่ LDP ยังไม่สามารถดำเนินการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ให้ลู่วงและอนาคตทางการเมือง ทั้งของนายโคอิสุมิและ LDP ก็ยังคงเป็นประเด็นน่าสนใจให้ติดตามศึกษาต่อไป

ในด้านนโยบายต่างประเทศ นับตั้งแต่ นายโคอิสุมิเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี เขาได้เปลี่ยนแปลง นโยบายและบทบาทของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศ และในการสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ หลายประการ กล่าวคือ รัฐบาลนี้กำลังเปลี่ยนแปลงนโยบายและ บทบาทของประเทศในสังคมระหว่างประเทศ ทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคงไปในลักษณะที่มี บทบาทเพิ่มมากขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับพันธมิตรที่สำคัญ คือ สหรัฐฯ ญี่ปุ่นกำลังลดการพึ่งพิงต่อสหรัฐฯ ลงใน การป้องกันประเทศ แต่ก็ไม่ได้คิดที่จะมีนโยบายความ มั่นคงของตนเองที่เป็นอิสระจากความร่วมมือกับสหรัฐฯ ตรงกันข้ามญี่ปุ่นกำลังพัฒนานโยบายของตนไปใน ลักษณะที่ร่วมมือกับสหรัฐฯ มากขึ้น โดยเฉพาะใน กิจการที่นอกเหนือจากเรื่องการป้องกันตนเอง ประเด็น สำคัญของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ก็คือ นโยบาย ต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายที่ ชัดเจนในเรื่องนี้ รวมทั้งดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่าง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

แข่งขันด้วย ทั้งในกรณีของสงครามในอัฟกานิสถานและในอิรัก รวมทั้งแนวโน้มในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 เพื่อเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นมีบทบาทด้านความมั่นคงในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น สำหรับจีนนั้น ญี่ปุ่นมองว่าจีนเป็นคู่แข่งและเป็นภัย แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นแรงกระตุ้นให้ญี่ปุ่นต้องพัฒนาและป้องกันตนเองมากขึ้นด้วย สำหรับภูมิภาคที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจมากเป็นพิเศษในขณะนี้ก็คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่นโยบายของญี่ปุ่นต่อภูมิภาคนี้คือ การขยายความร่วมมือทางการค้า การลงทุน การส่งเสริมการทำข้อตกลงการค้าเสรี รวมทั้งการขยายความร่วมมือด้านการให้ความช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้วย

นอกจากนั้นในต้นปี ค.ศ. 2002 รัฐบาลญี่ปุ่นโดยนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ ได้ประกาศนโยบายความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน (Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership) ขึ้นที่ประเทศสิงคโปร์ เนื่องในโอกาสเดินทางมาเยือนประเทศกลุ่มอาเซียน โดยที่นโยบายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

กับอาเซียนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยการสร้างชุมชนที่จะทำงานร่วมกันและพัฒนาร่วมกัน (The Creation of a “Community that acts together and advances together”) ในเอเชียตะวันออกเฉียง ภายใต้นโยบายนี้ ญี่ปุ่นประกาศว่าจะร่วมมือกับอาเซียนในด้านต่างๆ ทั้งในเรื่องการค้าและการลงทุน และในเรื่องอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องการค้าและการลงทุนด้วย โดยที่แนวทางสำคัญของความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน คือ แนวทางที่ได้รับการสนับสนุนโดย WTO นั่นคือการค้าเสรีและรวมถึงความพยายามในการสร้างเขตการค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนด้วย

สำหรับประเด็นอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเรื่องการค้าและการลงทุนนั้น ญี่ปุ่นจะร่วมมือกับอาเซียนในการช่วยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมี The Japan–Singapore Economic Agreement for a New Age Partnership ซึ่งได้รับการลงนามไปแล้วเป็นต้นแบบ นอกจากนั้นญี่ปุ่นจะกระตือรือร้นในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความขัดแย้งในภูมิภาค รวมทั้งมี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

บทบาทในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษข้ามชาติทั้งหลาย
ในภูมิภาคด้วย และสำหรับความสัมพันธ์กับประเทศ
กลุ่มอินโดจีนนั้น ญี่ปุ่นจะยังคงให้ความสำคัญและการ
สนับสนุนอย่างเต็มที่และต่อเนื่องแก่โครงการพัฒนา
ลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและ
ทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มประเทศเหล่านี้

ภายใต้นโยบายและแนวทางดังกล่าวข้างต้น
การทำข้อตกลงการค้าเสรีในลักษณะทวิภาคีระหว่าง
ญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนจึงได้ถูกริเริ่มขึ้น
ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเขตการค้าเสรี
ระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนในเวลาต่อมา

แน่นอนว่า การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของญี่ปุ่น
ดังที่กล่าวมานี้ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศคู่สัมพันธ์ของ
ญี่ปุ่นอย่างมาก ดังนั้น ความพยายามที่จะเข้าใจการ
เปลี่ยนแปลงต่างๆ ของญี่ปุ่นอย่างจริงจังจึงเป็นเรื่อง
จำเป็นมาก หนังสือเล่มนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ
วิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบาย
ต่างประเทศของญี่ปุ่นและผลกระทบต่อประเทศไทย” ที่
ได้รับการสนับสนุนการวิจัยโดยสำนักงานกองทุน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงถูกจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อ
ตอบสนองต่อความจำเป็นดังกล่าว

เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะเป็น
การนำเสนอหนึ่งของรายงานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมา
นำเสนอแล้ว ยังได้มีการปรับปรุงให้ข้อมูลทันสมัยมากขึ้น
รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจบางประเด็นที่ไม่ได้
ปรากฏในงานวิจัยลงไปด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพ
พลวัตของการเปลี่ยนแปลงของญี่ปุ่นอย่างรอบด้าน
โดยเนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 3 บทใหญ่ๆ คือ
บทที่ 1 ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน
ญี่ปุ่น บทที่ 2 เป็นเรื่องนโยบายต่างประเทศด้านความ
มั่นคง และบทที่ 3 เป็นเรื่องนโยบายต่างประเทศ ด้าน
เศรษฐกิจต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

1. การเปลี่ยนแปลง

ทางการเมืองภายในของญี่ปุ่น

นับตั้งแต่สงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ญี่ปุ่น ได้กลายเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ที่ได้รับการประกาศใช้หลังสงคราม ระบุให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและพระจักรพรรดิที่เคยเป็นองค์อธิปัตย์ มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของชาติและศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยปราศจากอำนาจทางการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น ในด้านการปกครองบริหารประเทศนั้น ประชาชนชาวญี่ปุ่นใช้อำนาจผ่านผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเข้าไปในสภาเพื่อทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศ โดยที่ระบบรัฐสภาของญี่ปุ่นประกอบด้วย 2 สภา ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทั้งสองสภา และคณะรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารประเทศก็

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ต้องมาจากรัฐสภาด้วย โดยพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภาล่างจะได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล

โดยรูปแบบแล้ว ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาในญี่ปุ่นก็ดูไม่แตกต่างจากรบอบการปกครองแบบเดียวกันในประเทศอื่นในซีกโลกตะวันตกอันเป็นต้นแบบของการปกครองในระบอบนี้มากนัก แต่ในทางปฏิบัติจริง การเมืองในญี่ปุ่นมีวิถีทางที่แตกต่างจากประเทศต้นแบบอยู่หลายประการ ลักษณะเด่นประการหนึ่งของการเมืองญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามคือ การเมืองในลักษณะที่เรียกว่า “พรรคเด่นพรรคเดียว” เนื่องจากพรรค LDP ซึ่งได้รับการก่อตั้งมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1955 ได้ครองอำนาจเป็นรัฐบาลมาโดยตลอด และพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญมีเสียงในสภาน้อยเกินกว่าที่จะท้าทายอำนาจของพรรค LDP ได้

การที่พรรค LDP ได้เป็นพรรครัฐบาลมาโดยตลอดนั้น ในแง่หนึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้นโยบายต่างๆ ได้รับการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจยิ่งกว่า ความรุ่งเรืองของญี่ปุ่นหลังสงครามส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของพรรคนี้ แต่การที่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวอยู่ในอำนาจอย่างยาวนานโดยปราศจากการท้าทายก็มีข้อเสียเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มันนำไปสู่การหลงในอำนาจและการใช้อำนาจรั้งบังหลวงตามมาในที่สุด ซึ่งสภาพนี้ได้เกิดขึ้นในการเมืองญี่ปุ่น นับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา และมีผลทำให้พรรค LDP พ้นจากอำนาจทางการเมืองไประยะหนึ่งในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ซึ่งทำให้การเมืองญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าวกลายเป็นการเมืองแบบหลายพรรค แต่ในช่วงปลายทศวรรษเดียวกัน LDP ก็กลับมามีอำนาจอีกครั้ง และยังคงเป็นพรรครัฐบาลมาจนถึงขณะนี้ อย่างไรก็ตาม บทเรียนของการสูญเสียอำนาจในทศวรรษก่อน ประกอบกับการเกิดและเติบโตขึ้นของพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ คือ DPJ และสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำมายาวนาน ทำให้ LDP ตระหนักว่าไม่สามารถดำเนินวิถีทางการเมืองแบบเดิมได้อีกต่อไป การปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ กลายเป็นนโยบายสำคัญที่ LDP ต้องดำเนินการ ซึ่งเรื่องนี้จะส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและระยะยาวต่อการเมืองญี่ปุ่นโดยภาพรวมด้วย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เนื้อหาหลักของบทนี้จะเป็นการให้ภาพของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของญี่ปุ่น นับตั้งแต่ นายโคอิสุมิได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีพร้อมกับนโยบายการปฏิรูปของเขา ในปี ค.ศ. 2001 จนถึงปี ค.ศ. 2005 โดยเน้นให้เห็นถึงรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและผลของมันต่อการเมืองญี่ปุ่นในระยะยาว

รัฐบาลโคอิสุมิและนโยบายการปฏิรูป

ค.ศ 2001-02

นายโคอิสุมิได้เข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2001 ด้วยความนิยมอย่างสูงในหมู่ประชาชน แม้ว่าเขาจะไม่ใช่นักกลุ่มทางการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกมากในพรรค LDP ซึ่งเป็นพรรคที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลก็ตาม ทั้งนี้เพราะเขาเป็นคนที่แสดงท่าทีที่ชัดเจนในการสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นนโยบายที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน นับตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิเน้นย้ำว่า ญี่ปุ่นไม่สามารถหลุดพ้นไปจากสภาพ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เศรษฐกิจตกต่ำและพัฒนาไปข้างหน้าได้โดยปราศจาก
การปฏิรูปโครงสร้างทั้งหมดของประเทศ ไม่ว่าจะเป็น
ด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจก็ตาม และเขาจะทำทุกวิถี
ทางเพื่อให้กระบวนการปฏิรูปเกิดขึ้นได้จริง

นายกรัฐมนตรีโคอิชูมิได้ประกาศหลักการในการ
ปฏิรูปว่า “กิจกรรมที่ควรจะได้รับ การดำเนินการโดยภาค
เอกชนก็จะให้ภาคเอกชนทำ และกิจกรรมที่ควรได้รับ การ
ดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่นก็จะกระจายอำนาจให้
รัฐบาลท้องถิ่นทำ” ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายและความ
ซ้ำซ้อนของงาน และเพื่อให้การดำเนินการปฏิรูปนี้เป็นไป
ได้จริง งบประมาณของประเทศจะถูกออกแบบและใช้ไป
ในกิจกรรมที่มุ่งเน้นสนับสนุนการปฏิรูปดังกล่าว

สำหรับโครงสร้างหลักที่นายกรัฐมนตรีโคอิชูมิ
ระบุว่าต้องได้รับการปฏิรูปก็คือ โครงสร้างภาคการเงิน
โดยเฉพาะการจัดการกับหนี้เสีย การปฏิรูปกฎระเบียบ
ต่างๆ และการปฏิรูปสถาบันที่สำคัญบางสถาบัน ซึ่ง
นายกรัฐมนตรีโคอิชูมิเชื่อว่า ถ้าปราศจากการปฏิรูป
ดังกล่าวแล้ว โอกาสของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของ
ประเทศเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก สำหรับหน่วยงานหรือ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สถาบันที่นายกรัฐมนตรีโคอิชุมิต้องการปฏิรูปอย่างจริงจังก็คือ กิจการไปรษณีย์ และกิจการทางด่วนและก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับทางด่วน เป็นต้น

นอกจากนั้น หลักการในการบริหารประเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนายกรัฐมนตรีโคอิชุมิตีคือ “การเป็นรัฐบาลขนาดเล็กและมีประสิทธิภาพ” (Small and efficient government) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ บทบาท และการทำหน้าที่ของรัฐบาลและนักการเมือง รวมทั้งข้าราชการเสียใหม่ โดยคาดหวังให้นักการเมืองมีคุณภาพและให้เป็นตัวจักรสำคัญในการกำหนดนโยบายมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ลดทั้งปริมาณและความสำคัญของข้าราชการในกระบวนการตัดสินใจลง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปต่างๆ โดยเฉพาะการปฏิรูปเรื่องกฎระเบียบ (Deregulations) ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเครื่องมือที่ทำให้ระบบราชการมีอำนาจมากเกินไป และนำไปสู่ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงต่อมา ดังนั้น ตลอดช่วงปี ค.ศ. 2001-02 รัฐบาลโคอิชุมิจึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนค่อนข้างมาก ด้วยความคาดหวังที่จะเห็นความ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สำเร็จของการปฏิรูปและประเทศเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การเลือกตั้งหัวหน้าพรรค LDP

ค.ศ. 2003

ในเดือนกันยายน 2003 พรรค LDP ได้จัดให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคขึ้น เนื่องจากนายโคอิสุมิ ผู้ที่เป็นหัวหน้าพรรคคนปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาจนครบวาระแล้ว ซึ่งในการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคในครั้งนี้อยู่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประกอบด้วย สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภา Diet ทั้งสภาสูงและสภาล่างจำนวน 357 คน และสมาชิกพรรคที่เป็นตัวแทนสาขาพรรคทั่วประเทศอีก 300 คน เป็นจำนวนรวมทั้งหมด 657 เสียง โดยมีผู้สมัครลงแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งหัวหน้าพรรคทั้งหมด 4 คน คือ นายโคอิสุมิ หัวหน้าพรรคคนเดิม นายชิซากะ คาเมอิ อดีตหัวหน้าฝ่ายนโยบายของ LDP นายทาคาโอะ ฟุจิอิ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และนายมาซาฮิโกะ โคมูระ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ" โดยที่ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งได้เป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หัวหน้าพรรคจะต้องได้คะแนนเสียงมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมด

ในการเลือกตั้งชิงตำแหน่งหัวหน้าพรรค LDP ในครั้งนี้ นโยบายหรือแนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศเป็นประเด็นหลักที่ผู้สมัครทุกคนนำมาใช้ในการหาเสียง นายโคอิสุมิ หัวหน้าพรรคคนเดิมได้เน้นย้ำที่จะเดินหน้านโยบายการปฏิรูปต่างๆ ที่เขาได้ทำมาแล้วต่อไป ในขณะที่ผู้สมัครอีก 3 คน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นพวกต่อต้านโคอิสุมิ (Anti-Koizumi) ได้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างๆ ของนายโคอิสุมิ ทั้งนโยบายการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเงิน และการปฏิรูปต่างๆ ที่ผ่านมามีความล่าช้า และโดยส่วนมากยังไม่เห็นผลหรือประสบความสำเร็จ รวมทั้งได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาต่างที่แตกต่างไปจากแนวทางที่นายโคอิสุมิเสนอด้วยⁱⁱⁱ

อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายโคอิสุมิได้รับการเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรค LDP ต่อไปเป็นสมัยที่สอง ด้วยคะแนนเสียง 399 จาก 657 หรือคิดเป็น 60.7% ซึ่งผลจากการเลือกตั้งหัวหน้าพรรค LDP ดังกล่าวนี้นำให้นายโคอิสุมิได้เป็นหัวหน้าพรรคต่อไปจน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ถึงปี ค.ศ. 2006^{iv} และได้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศต่อไปด้วย เพราะ LDP เป็นพรรคเสียงข้างมากในสภาล่างและเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลอยู่ในขณะนี้ นอกจากนี้ ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้นี้ยังแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและการได้รับการยอมรับของนายโคอิสุมิในพรรคทั้งในกลุ่มสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาและจากตัวแทนสาขาพรรคทั่วประเทศ และในทางกลับกันก็แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอหรือความไม่สามารถที่จะทำทายนายโคอิสุมิได้ของนักการเมืองจากกลุ่มการเมืองอื่นในพรรค LDP โดยเฉพาะกลุ่มของนายฮาชิโมโด้ ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่ใหญ่ที่สุดภายใน LDP โดยจะเห็นได้จากการที่กลุ่มฮาชิโมโด้ ไม่สามารถส่งผู้สมัครที่มีความสามารถและทำทายนายโคอิสุมิลงชิงตำแหน่งหัวหน้าพรรคได้^v และผลจากชัยชนะดังกล่าวนี้ทำให้นายโคอิสุมิสามารถที่จะผลักดันนโยบายต่างๆ ที่เขาได้ริเริ่มไว้ต่อไปได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิรูปต่างๆ ในประเทศและนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูบูรณะประเทศของอิรักและการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ เป็นต้น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หลังจากการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคแล้ว นายกรัฐมนตรีโคอิชุมิ ได้ทำการปรับคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 22 กันยายน 2003 รวมทั้งปรับเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญของพรรคใหม่ ซึ่งการปรับเปลี่ยนแปลงกล่าวของนายกรัฐมนตรีโคอิชุมิ ได้รับการตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการและนักวิเคราะห์การเมืองญี่ปุ่นว่า คนหนุ่มสาวได้รับโอกาสให้มาดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ทั้งในรัฐบาลและในพรรค ซึ่งเป็นแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าการเมืองญี่ปุ่นกำลังถูกถ่ายโอนไปสู่มือของคนรุ่นใหม่มากขึ้น^{vi} นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีโคอิชุมิยังได้คงรัฐมนตรีบางคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาไว้ในคณะรัฐมนตรีเหมือนเดิมอีกด้วย เช่น นายทาเคนากะ และนางคาวากูจิ เป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีโคอิชุมิมีความมุ่งมั่นและมีอำนาจต่อรองทั้งในพรรคและกับพรรคร่วมรัฐบาลค่อนข้างมาก^{vii} เพราะโดยปกติแล้วตำแหน่งรัฐมนตรีจะถูกแบ่งปันไปตามกลุ่มการเมืองต่างๆ ในพรรคและในพรรคร่วมรัฐบาลตามสัดส่วนของจำนวนที่นั่งในสภาของแต่ละกลุ่มหรือ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

พรรคร่วมรัฐบาลมีอยู่มากกว่าจะตกเป็นของบุคคล
ภายนอกที่มีใช้สมาชิกสภา

การรวมตัวกันของพรรคฝ่ายค้าน

ค.ศ. 2003

ในขณะที่พรรคฝ่ายรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลง
ตำแหน่งต่างๆ ในพรรคและปรับคณะรัฐมนตรี
พรรคฝ่ายค้านก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน นั่นคือ ได้
มีการรวมตัวกันของพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ 2 พรรค คือ
Democratic Party of Japan (DPJ) และ Liberal Party
(LP) เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการแข่งขันในการเลือกตั้ง
ทั่วไปที่จะมาถึงในเดือนพฤศจิกายน 2003

ก่อนหน้าการรวมตัวกันนั้น DPJ เป็นพรรค
ฝ่ายค้านที่ใหญ่ที่สุดโดยมีนายนาโตะ กัน เป็นหัวหน้า
พรรค ในขณะที่ LP ซึ่งมีนายอิชิโร โอซาวา เป็นหัวหน้า
พรรคและเคยเป็นพรรคร่วมรัฐบาลมาก่อนในช่วงปลาย
ทศวรรษที่ 1990 แล้วถอนตัวออกมา เนื่องจาก LP เป็น
พรรคขนาดเล็ก และในขณะเดียวกัน DPJ ก็ต้องการ
ขยายจำนวนสมาชิกพรรคในสภาของตน ทั้งสองพรรค

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จึงประกาศรวมตัวกันในเดือนกันยายน 2003 โดยที่ LP ได้ยุบพรรคร่วมกับ DPJ และนายนาโโตะ กัน ได้เป็นหัวหน้าพรรค ในขณะที่นายอิจิริ โอซาวาอดีตหัวหน้าพรรค LP เป็นรองหัวหน้าพรรค DPJ^{viii}

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองพรรคจะรวมตัวกันเองและร่วมมือกันในการเลือกตั้งทั่วไป ในเดือนพฤศจิกายน 2003 จนพรรคได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวนมากแล้วก็ตาม นายอิจิริ โอซาวา ก็ไม่ได้ร่วมในกิจกรรมของพรรคอย่างกระตือรือร้น ทั้งยังวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของพรรคที่ได้รับการนำเสนอโดยนายนาโโตะ กัน อีกด้วย โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศ แม้ในช่วงหลังการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว^{ix} ทำให้หลายฝ่ายมองว่า DJP อาจจะถูกกลืนเป็นพรรคที่ขาดเอกภาพและความเข้มแข็ง ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคในอนาคต โดยเฉพาะการจะก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่งของ LDP และเป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไป

พฤศจิกายน 2003

หลังจากได้รับเลือกตั้งให้เป็นหัวหน้าพรรค LDP ต่อไปแล้ว นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิก็ได้ประกาศยุบสภาในเดือนตุลาคม 2003 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤศจิกายน 2003 ซึ่งในการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้อย่างพรรค LDP และ DPJ ต่างพยายามใช้นโยบายมาเป็นประเด็นสำคัญในการหาเสียงเลือกตั้ง โดยที่ในฝ่ายของ LDP นั้น นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้ประกาศ "Declaration of Koizumi Reforms : Pledges for an LDP Administration 2003" ซึ่งภายใต้คำประกาศนี้ LDP มีนโยบายที่เน้นในเรื่องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะในกิจการทางด่วนและไปรษณีย์ รวมทั้งนโยบายการปฏิรูปต่างๆ ที่ได้เริ่มต้นไปก่อนหน้านี้แล้ว และในครั้งนี้อย่างเป็นการลดการผูกขาดของวิสาหกิจว่าเสนอแนวนโยบายที่ปราศจากวิธีการหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม LDP จึงได้เสนอมาตรการรวมทั้งตารางเวลาในการดำเนินการปฏิรูปมาอย่างเป็นรูปธรรมด้วย ในด้านของนโยบายต่างประเทศ LDP ได้เน้นย้ำว่า นโยบาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ต่างประเทศของญี่ปุ่นจะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศ โดยยังคงให้ความสำคัญแก่ความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ อยู่เช่นเดิม และจะดำเนินนโยบายร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาสันติภาพและร่วมกิจกรรมฟื้นฟูบูรณะในอัฟกานิสถาน และอิรักด้วย^x

นอกจากนั้น ในด้านกลยุทธ์ในการหาเสียงและโน้มน้าวผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น LDP ได้พยายามชูผู้สมัครที่เป็นคนรุ่นใหม่และเป็นผู้ได้รับความสนใจจากสาธารณชน เช่น นายฮาเบ้ ให้มีบทบาทหลักในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในฐานะเลขาธิการพรรค^{xi} รวมทั้งได้มีมติพรรคให้นักการเมืองของพรรคที่มีอายุมากกว่า 73 ปี ไม่มีสิทธิลงสมัครเป็นผู้สมัครรับการเลือกตั้งไม่ว่าจะในเขตเดียวหรือระบบสัดส่วน ซึ่งมีผลทำให้นักการเมืองอาวุโสของพรรคหลายคนไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้ได้ และต้องเกษียณอายุตัวเองออกไปจากแวดวงการเมือง เช่น อดีตนายกรัฐมนตรีนากาฮาชิเน่ ที่มีอายุ 85 ปี และอดีตนายกรัฐมนตรียาซาว่า ที่มีอายุ 84 ปี เป็นต้น^{xii} และกลยุทธ์อีก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประการหนึ่งที่ LDP นำมาใช้ในการเลือกตั้งในครั้งนี้ คือ การร่วมมือกับพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคโคเม ในการ จัดสรรผู้สมัครลงเลือกตั้ง ทั้งในเขตเล็กและในระบบ สัดส่วน นั่นคือ ในเขตเล็ก พรรคโคเมจะสละที่นั่งให้ ผู้สมัครของ LDP และช่วยผู้สมัครของ LDP หาเสียง แทนที่จะแข่งกับผู้สมัครของ LDP ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะ พ่ายแพ้ LDP มากกว่าด้วย และ LDP จะสละที่นั่งใน ระบบสัดส่วนของตนบางส่วนให้พรรคโคเมเป็นการ ตอบแทน ซึ่งจากกลยุทธ์ดังกล่าวนี้จะช่วยประกันให้ LDP ได้ที่นั่งในระบบเขตเดียวเป็นจำนวนมาก และขณะเดียวกั นกับที่พรรคโคเมสามารถรักษาจำนวนที่นั่งของตนไว้ได้ โดยผ่านทางระบบสัดส่วน^{xiii} ซึ่งการร่วมมือกันใน ลักษณะนี้ทำให้ทั้งสองพรรคได้ประโยชน์ร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งที่ออกมา

สำหรับพรรค DPJ ก็ใช้กลยุทธ์ในการหาเสียง คล้ายกับ LDP นั่นคือ ชูประเด็นนโยบายของพรรคเป็น หลักในการชักจูงผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยได้ ประกาศหลักการที่เรียกว่า “DPJ Administration Policies : Manifesto” ซึ่งภายใต้คำประกาศนี้ นโยบาย

ที่ DPJ ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ คือ “Debureaucratization” นั่นคือ พยายามลดอำนาจของข้าราชการลงและกระจายอำนาจให้มากขึ้น รวมทั้งได้เสนอทางออกในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำต่อเนื่องมายาวนานของประเทศในทิศทางที่แตกต่างจาก LDP ด้วย ในด้านนโยบายต่างประเทศ DPJ ประกาศว่าจะร่วมมือกับสหรัฐฯ ในเรื่องที่สำคัญเท่านั้น และต่อประเด็นเรื่องการใช้กำลังในอิรักนั้น พรรคมีความเห็นว่าเป็นการขัดต่อธรรมเนียมของสหประชาชาติ และญี่ปุ่นจะให้ความร่วมมือเฉพาะในเรื่องของมนุษยธรรมและการฟื้นฟูบูรณะเท่านั้น^{xiv} ในด้านกลยุทธ์ในการเลือกตั้ง DPJ พยายามโน้มน้าวผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยการเรียกร้องให้พวกเขาสร้างรัฐบาลที่นำโดย DPJ ขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศด้วยแนวทาง 3 ประการ คือ ยกเลิกกระบวนการตัดสินใจแบบเดิมที่มีข้าราชการเป็นผู้นำสนับสนุนการกระจายอำนาจ และกวาดล้างการฉ้อราษฎร์บังหลวง^{xv}

อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2003 ก็ไม่ได้เป็นไปตามที่ทั้ง LDP และ DPJ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

คาดหวังไว้ เพราะ LDP ได้สูญเสียที่นั่งไป 10 ที่นั่ง เมื่อเทียบกับก่อนการเลือกตั้ง และ DPJ แม้ว่าจะได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นถึง 40 ที่นั่ง จากจำนวนที่นั่งเดิมที่มีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง แต่จำนวนที่นั่งทั้งหมดที่ได้มาก็ยังน้อยกว่าจำนวนที่นั่งที่ต้องการได้ นั่นคือ ได้เพียง 177 ที่นั่งจากที่ตั้งความหวังไว้ว่าจะได้ประมาณ 200 ที่นั่ง นอกจากนี้ ผลการเลือกตั้งยังแสดงให้เห็นถึงความตกต่ำอย่างขีดสุดของพรรคเล็ก ๆ และอยู่ในซีกฝ่ายซ้าย คือ พรรคสังคมนิยม (SDPJ) และพรรคคอมมิวนิสต์ (JCP) ซึ่งได้ที่นั่งเพียง 6 และ 9 ที่นั่งตามลำดับเท่านั้น และแม้กระทั่งพรรคเล็ก ๆ ในซีกฝ่ายขวาเองก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นได้จากการที่พรรคอนุรักษนิยมใหม่ (New Conservative) ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลก่อนการเลือกตั้ง ได้ที่นั่งลดลงกว่าครึ่งหนึ่งของที่เคยมีก่อนการเลือกตั้ง จนในที่สุด ต้องยุบพรรคร่วมกับ LDP ภายหลังจากเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน 2003

แม้ว่าผลการเลือกตั้งจะไม่เป็นไปตามความคาดหมายของทั้ง LDP และ DPJ แต่ทั้งสองฝ่ายก็ประกาศถึงชัยชนะของฝ่ายตนโดย LDP ได้ประกาศว่า แม้ LDP

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จะสูญเสียที่นั่งไปถึง 10 ที่นั่ง แต่ก็ยังเป็นพรรคที่ได้เสียงมากที่สุด สามารถเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลได้ และเมื่อพรรคอนุรักษนิยมใหม่ (New Conservative) ประกาศรวมตัวกับ LDP ก็ยิ่งทำให้ LDP ได้เสียงมากขึ้นรวมทั้งเมื่อสามารถเจรจากับพรรคโคเม ให้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ LDP ก็มีเสียงสนับสนุนในสภาที่ค่อนข้างเป็นปึกแผ่นที่ฝ่ายค้านจะทำทลายได้ยาก ยิ่งกว่านั้นการที่ LDP ได้เสียงมากที่สุดจากการเลือกตั้ง ทำให้นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิประกาศว่านโยบายของ LDP ได้รับความสนับสนุนโดยประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิรูปต่างๆ ในประเทศหรือนโยบายต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ดังนั้น จึงเป็นการชอบธรรมที่รัฐบาลโคอิสุมิจะดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อไป^{xvi}

ผลการเลือกตั้งทั่วไป

เดือนพฤศจิกายน 2003

	Pre-election Strength	Seat Secured	Single-seat District	Proportional Representative
Ruling Parties				
1. LDP	247	237	168	69
2. New Komeito	31	34	9	25
3. New Conservative Party	9	4	4	0
Total	287	275	181	94

Opposition Parties					
1. DPJ	137	177	105	72	
2. JCP	20	9	0	9	
3. SDPJ	18	6	1	5	
4. Liberal League	1	1	1	-	
5. Minor Parties	2	-	-	-	
6. Independence	10	12	12	-	
Total	188	205	119	86	
Grand Total	475	480	300	180	

ที่มา : รวบรวมจาก CNN online (<http://edition.cnn.com/2003/WORD/asiapcf/east/11/08/japan.vote.ap/>) และ Chiba Hitoshi,

“Coalition Secures Majority”, *Look Japan*, January, 2004, หน้า 5.

หมายเหตุ : ที่นั่งในสภาล่างก่อนการเลือกตั้งทั่วไปว่างอยู่ 5 ที่นั่ง

ในขณะที่เดียวกันพรรค DPJ ก็ประกาศถึงชัยชนะของตนเช่นเดียวกันว่า ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเพิ่มขึ้นถึง 40 ที่นั่ง นับเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ได้จำนวนที่นั่งสูงที่สุดในยุคหลังสงคราม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนบางส่วนไม่พอใจการทำงานของ LDP มาก และพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านได้ทำงาน อย่างไรก็ตาม DPJ ก็ยอมรับว่าแม้จะได้ที่นั่งเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ไม่มากเพียงพอที่จะเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลได้ และพร้อมที่จะทำหน้าที่ของฝ่ายค้านอย่างดี และรอที่จะมีโอกาสเป็นรัฐบาลบ้างในอนาคตอันใกล้^{xvii}

ผลจากการเลือกตั้งที่พรรค DPJ เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ได้รับการตอบสนองหรือวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่ายในทางบวก ทั้งนี้เพราะมันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอื่นๆ ตามมา นั่นคือ ประการแรก DPJ กลายเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งที่ไม่พอใจการทำงานของ LDP แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่พร้อมที่จะไว้วางใจพรรคที่มีนโยบายสุดโต่งแบบ SDPJ หรือ JCP ดังนั้น DPJ จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมประการที่สอง การเติบโตของ DPJ ทำให้เกิดการท้าทาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

LDP ขึ้น นับเป็นครั้งแรกหลังการปฏิรูปการเมืองช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ที่พรรคฝ่ายค้านได้คะแนนเสียงมากถึงขนาดนี้ ดังนั้นการเติบโตของ DPJ จึงกลายเป็นแรงกดดันให้ LDP ต้องทำหน้าที่รัฐบาลตามที่ประชาชนคาดหวังไว้ให้ดีที่สุด เพื่อรักษาคะแนนนิยมและจำนวนที่นั่งในสภาในการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย และประการที่สาม การเติบโตของ DPJ เป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของระบบการเมืองญี่ปุ่นที่กำลังเปลี่ยนจากระบบหลายพรรคในช่วงทศวรรษ 1990 มาสู่ระบบสองพรรคในทศวรรษปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางดังกล่าวนี้ เป็นความต้องการที่จะให้เกิดขึ้นของหลายฝ่ายอยู่แล้ว ทั้งนักวิชาการ นักการเมือง และภาคเอกชนเองด้วย^{xviii}

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องการพัฒนาไปสู่ระบบสองพรรคของการเมืองญี่ปุ่นนั้น แม้ว่าจะมีแนวโน้มดังกล่าวให้เห็นหลังการเลือกตั้งในครั้งนี้ แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงหรือมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า มันมิใช่ระบบสองพรรคแบบที่เป็นอยู่ในอังกฤษหรือสหรัฐฯ ซึ่งเป็นความคาดหวังของคนญี่ปุ่นที่ต้องการเห็นระบบการเมืองของตนพัฒนา

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ไปในแนวทางนั้นอยู่ดี ทั้งนี้เพราะประเด็นสำคัญของระบบสองพรรคไม่ใช่เพียงการมีพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรคที่แข่งขันกันเท่านั้น แต่ยังหมายความว่าพรรคการเมืองทั้งสองดังกล่าวต้องเป็นตัวแทนของอุดมการณ์หรือนโยบายที่แตกต่างกันเป็น 2 แบบด้วย ซึ่งลักษณะดังกล่าวนั้นยังไม่ปรากฏในกรณีของญี่ปุ่นในขณะนี้ เนื่องจากสมาชิกบางส่วนของ DPJ นั้นเคยเป็นสมาชิกของ LDP มาก่อน และการแยกตัวออกมาตั้งพรรคใหม่ในปลาย ค.ศ. 1990 นั้น ก็มีขึ้นเพราะความแตกต่างทางอุดมการณ์หรือนโยบายเป็นประเด็นสำคัญ แต่เป็นเหตุผลของการต่อสู้แข่งขันเพื่ออำนาจทางการเมืองมากกว่า ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากที่ DPJ จะมีนโยบายหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างไปจาก LDP ได้^{xix} กระนั้นก็ตามอาจมีความเป็นไปได้ว่าญี่ปุ่นอาจจะมีระบบการเมืองแบบสองพรรคที่แตกต่างไปจากระบบสองพรรคในอังกฤษหรือสหรัฐฯ ได้เช่นกัน

ประเด็นที่สำคัญที่สุดอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่ควรถูกมองข้ามในการเลือกตั้งครั้งนี้ก็คือ การที่ LDP ได้ปล่อยให้ให้นักการเมืองอาวุโสของตนหลายคนต้องเกษียณอายุ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ทางการเมืองไป โดยเฉพาะบุคคลที่เคยเป็นแกนนำทางความคิดที่สำคัญของพรรค เช่น อดีตนายกรัฐมนตรีนากาฮาอิเน่และอดีตนายกรัฐมนตรีมิยาซาว่า เป็นต้นประเด็นสำคัญในเรื่องนี้ก็คือว่า บุคคลเหล่านี้เป็นเหมือนตัวแทนของนักการเมืองรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ยังมีชีวิตอยู่มาตั้งแต่ก่อนสงคราม รับรู้ถึงความโหดร้ายของสงครามและความยากลำบากของประเทศหลังสงคราม สนับสนุนที่จะให้ประเทศดำเนินนโยบายที่เน้นในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ มีบทบาทน้อยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ที่สำคัญที่สุด คือ สนับสนุนความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ อย่างเหนียวแน่นโดยผ่านสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน เมื่อบุคคลเหล่านี้หายออกไปจากพรรคในขณะนี้ จึงเกิดผลกระทบไม่เพียงแต่เฉพาะต่อแนวนโยบายของ LDP เท่านั้น หากยังมีผลต่อแนวนโยบายของประเทศอีกด้วย เพราะ LDP เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลของประเทศ แนวนโยบายของ LDP จึงเป็นแนวนโยบายของประเทศด้วย และการหายไปของบุคคลที่เรียกว่า “Old Guard” ของ LDP นี้ มีความหมาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ไม่ใช่เพียงการที่บุคคลหายไปเท่านั้น แต่ยังหมายถึงแนว
นโยบายหรือหลักการบางประการที่เคยถูกปกป้องไว้
อย่างเหนียวแน่นก็อาจจะหายไปด้วย ดังนั้น จึงเกิด
คำถามขึ้นว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับแนวนโยบายหลักของ
ประเทศ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศด้านความ
มั่นคงและรัฐธรรมนูญสันติภาพของประเทศ เมื่อไม่มี
กลุ่ม “Old Guard” เหล่านี้อีกต่อไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่น่าจะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่
การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในอนาคตอันใกล้ของ
การเมืองญี่ปุ่น ดังที่นายมูราตะ โคจิ ได้ให้ความเห็นว่
การเมืองญี่ปุ่นได้มาถึงยุคที่เรียกว่าการสิ้นสุดของ
การเมืองยุคหลังสงครามแล้ว^{๙๙} ซึ่งหมายความว่า
การเมืองญี่ปุ่นกำลังจะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งใน
ด้านของระบบและเนื้อหาของนโยบายของแต่ละพรรค
รวมทั้งกลยุทธ์ต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง
ด้วย ซึ่งอาจจะเรียกการเมืองญี่ปุ่นในยุคนี้ว่า “การเมือง
ยุคหลังหลังสงคราม (Post postwar politics)” ก็ได้

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูง

กรกฎาคม 2004

การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงถูกกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 11 กรกฎาคม 2004 โดยที่การหาเสียงเลือกตั้งอย่างเป็นทางการได้เริ่มขึ้นในวันที่ 24 มิถุนายน 2004^{xxi} ในการเลือกตั้งครั้งนี้ จำนวนที่นั่งทั้งหมดที่จะมีการแข่งขันกัน คือ 121 ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด 242 ที่นั่ง ในสภาสูง โดยแบ่งเป็น 73 ที่นั่ง จะมาจากการเลือกตั้งแบบเขตจังหวัด (Prefectural Constituency) และอีก 48 ที่นั่ง จะมาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วน (Proportional Representative System)^{xxii} และในจำนวน 73 ที่นั่ง ในระบบการเลือกตั้งตามเขตจังหวัดนี้จะมีอยู่ 27 จังหวัด ที่เป็นการแข่งขันเพียงเพื่อ 1 ที่นั่ง ในขณะที่อีก 20 จังหวัด จะเป็นการแข่งเพื่อจำนวนสมาชิกวุฒิสภา 2 ถึง 4 คน ซึ่งเป็นที่คาดหมายกันว่า การแข่งขันในเขตที่ต้องการสมาชิกวุฒิสภาเพียง 1 ที่นั่งนี้ จะเป็นการแข่งขันที่ดุเดือดระหว่าง LDP ที่เป็นพรรครัฐบาลกับ DPJ ที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน และ DPJ ก็ได้ส่งผู้สมัครของตนลงแข่งถึง 26

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จังหวัดจาก 27 จังหวัด ที่จะมีการแข่งเพื่อสมาชิกวุฒิสภา
เพียง 1 คน^{xxiii}

สำหรับจำนวนที่นั่งทั้งหมด 121 ที่นั่ง ที่จะมีการ
เลือกตั้งกันในครั้งนี้เป็นจำนวนที่ลดลงจากที่เคยมี
การเลือกตั้งกันมาในอดีต เนื่องจากตามกฎหมาย
การเลือกตั้งตำแหน่งสาธารณะที่แก้ไขใหม่ ในปี ค.ศ.
2000 (The Revised Public Office Election Law
2000) ได้ลดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดจาก 252 ที่
นั่ง เป็น 242 ที่นั่ง และสมาชิกวุฒิสภาจำนวนดังกล่าวนี้
จะต้องถูกเลือกตั้งเปลี่ยนใหม่จำนวนครึ่งหนึ่งทุก 3 ปี ซึ่ง
หมายความว่าจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะได้รับเลือกตั้ง
เข้ามาในทุก 3 ปี ตามกฎหมายใหม่นี้จะมีจำนวน 121
คน ลดลง 5 คนจากเดิม ในปี ค.ศ. 2001 ซึ่งเป็นการ
เลือกตั้งครั้งแรกภายใต้กฎหมายใหม่นี้ จำนวนสมาชิก
วุฒิสภาที่ได้รับเลือกไปแล้ว คือ 121 คน และการเลือกตั้ง
ในปี ค.ศ. 2004 นี้ก็จะเป็นลักษณะเดียวกัน โดยจำนวน
สมาชิกวุฒิสภาที่หายไป 5 คน จะมาจากกระบวนการ
เลือกตั้งแบบเขตจังหวัด 3 คน และจะมาจากระบบ
สัดส่วนอีก 2 คน ซึ่งก็จะทำให้จำนวนสมาชิกวุฒิสภาใน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การเลือกตั้งครั้งนี้เหลือ 121 คน พอดี และกระบวนการ
เปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกวุฒิสภาตามกฎหมายใหม่ก็
จะครบสมบูรณ์ในการเลือกตั้งครั้งนี้^{xxiv}

ในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นที่คาดหมายกันว่าพรรค
LDP และ DPJ จะแข่งกันอย่างรุนแรง เพราะพรรคเล็ก
อื่นๆ ส่งผู้สมัครไม่ครบทุกเขต ในขณะที่ทั้ง LDP และ
DPJ ส่งผู้สมัครลงครบทุกเขตและมีความหวังที่จะชนะ
ด้วย LDP ต้องการ 56 ที่นั่ง เพื่อที่จะได้กลายเป็นพรรค
ที่ครองเสียงข้างมากในสภาสูงเช่นเดียวกับในสภาล่าง
แต่บรรดาผู้นำพรรครวมทั้งนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิด้วยได้
กล่าวว่า พวกเขาต้องการเพียง 51 ที่นั่ง เท่านั้น ซึ่งมาก
กว่าจำนวนที่นั่งที่มีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง 1 ที่นั่ง ในขณะที่
DPJ คาดหมายที่จะเพิ่มจำนวนที่นั่งให้มากที่สุดเท่าที่จะ
ทำได้จากที่มีอยู่ 38 ที่นั่ง ในขณะนี้ และพรรคโคเม ซึ่ง
เป็นพรรคที่เป็นพันธมิตรกับ LDP ต้องการรักษาจำนวน
เดิมที่มีอยู่เอาไว้^{xxv} ประเด็นที่คาดว่าจะถูกหยิบมาเป็น
นโยบายสำคัญของทุกพรรคในการหาเสียงก็คือ ระบบ
บำเหน็จบำนาญ, การส่งทหารไปอิรัก, และนโยบายเกี่ยว
กับเกาหลีเหนือ^{xxvi} จากการที่มีแนวโน้มว่า LDP และ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

DPJ จะแข่งขันกันรุนแรงมากในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่ต้องการสมาชิกวุฒิสภา เพียง 1 คน ทำให้นักวิเคราะห์การเมืองหลายคนมองว่า การเมืองญี่ปุ่นกำลังก้าวไปสู่ระบบสองพรรคอย่างชัดเจน มากขึ้น^{xxvii}

สำหรับ LDP แล้ว การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงใน ครั้งนี้มีความหมายมาก เพราะจะเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึง ความสามารถของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิว่า จะสามารถ ทำให้พรรคได้กลายเป็นพรรคที่ครองเสียงข้างมากใน สภาสูงเพียงพรรคเดียวอย่างเด่นชัดอีกครั้งภายในรอบ ระยะเวลา 15 ปีได้หรือไม่^{xxviii} สำหรับแนวทางในการ หาเสียงและยุทธศาสตร์การหาเสียงของ LDP ก็จะมีเน้นย้ำ ในเรื่องการปฏิรูปต่างๆ ซึ่งเป็นนโยบายเดิมของ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ โดยที่ในครั้งนี้ LDP พยายามที่จะ แสวงหาฐานเสียงใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น เกษตรกรรุ่นเยาว์ องค์กรเอกชน (NGOs) และกลุ่มผู้บริโภคในเขตเมือง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ยังพยายามรักษาฐานเสียง เดิมไว้ด้วย เช่น เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และผู้ดูแลกิจการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ไปรษณีย์ทั้งหลาย (Postmasters) อย่างไรก็ตามเนื่องจากผลประโยชน์ของกลุ่มฐานเสียงใหม่กับกลุ่มฐานเสียงเก่าในบางเรื่องไม่ได้ไปในทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน จึงทำให้ LDP ค่อนข้างประสบความสำเร็จยากในการขอเสียงสนับสนุนจากทั้งสองกลุ่มนี้^{xxix} นอกจากนี้ LDP ยังประสบปัญหาในการรักษาฐานเสียงเดิมไว้ด้วย เนื่องจากนโยบายหลายอย่างของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิกระทบต่อผลประโยชน์หลักของฐานเสียงเดิมเหล่านั้น เช่น การปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ ซึ่งทำให้บรรดาเจ้าของกิจการไปรษณีย์ทั้งหลายได้รับผลกระทบอย่างมาก หรือนโยบายเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งมีผลทางลบต่อเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้มีเสียงสะท้อนจากกลุ่มฐานเสียงหลักดั้งเดิมของ LDP ว่า การสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในครั้งนี้อาจจะไม่เหมือนเดิมก็เป็นได้^{xxx}

อย่างไรก็ตาม LDP ก็คาดหวังที่จะใช้กลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อให้ชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้นั้นคือ การเป็นพันธมิตรกับพรรคโคเมและการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

แลกเปลี่ยนการส่งผู้สมัครของทั้งสองพรรคลงเลือกตั้งใน การเลือกตั้งทั้งแบบเขตและระบบสัดส่วน กล่าวคือ ใน ระบบเขตจังหวัด พรรคโคเมจะไม่ส่งผู้สมัครของตนลง แต่ให้ผู้สนับสนุนพรรคของตนลงคะแนนเสียงสนับสนุนผู้ สมัครของพรรค LDP และในขณะเดียวกัน LDP จะ สนับสนุนผู้สมัครของพรรคโคเม ในระบบสัดส่วน ซึ่งการ แลกเปลี่ยนกันครั้งนี้จะทำให้ทั้งสองพรรคสามารถรักษาที่ นั้งของตนได้และแข่งขันกับ DPJ ได้อีกด้วย^{xxxi} การที่ทั้ง สองพรรคนี้ร่วมมือกันในการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างแน่นอนเพื่ นก็เพราะทั้งสองพรรคมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงกันและกัน สำหรับ LDP ความต้องการที่นั่งอย่างน้อย 51 ที่นั่งและ ถ้าเป็นไปได้ คือ 56 ที่นั่ง ทำให้การเป็นพันธมิตรและการ สนับสนุนของพรรคโคเมในการเลือกตั้งระบบเขตจังหวัด เป็นสิ่งจำเป็น ในขณะเดียวกัน พรรคโคเมก็ต้องการการ สนับสนุนของ LDP ในการเลือกตั้งระบบสัดส่วน เพื่อ รักษาพรรคให้คงอยู่ในสถานะเดิม ไม่ใช่ค่อยๆ ล่มสลาย ไปเช่นพรรคเล็กอื่นๆ ที่ไม่สามารถต้านทานกระแสการ เป็นพรรคใหญ่ 2 พรรคได้^{xxxii}

ในส่วนขอ DPJ นั้น การเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงครั้งนี้ก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน เพราะผลของการเลือกตั้งในครั้งนี้จะเป็นการทดสอบว่า DPJ สามารถที่จะรักษาความสนับสนุนที่ประชาชนมีให้แก่พรรคอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2003 ที่ผ่านมาได้หรือไม่^{xxxiii} สำหรับ DPJ ในครั้งนี้ต้องการที่นั่งเพิ่มมากขึ้นมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะสามารถท้าทาย LDP ได้ นายคาซึยามา โอคาเดะ หัวหน้าพรรค DPJ ได้กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในครั้งนี้จะเป็นพื้นฐานสำหรับพรรคในการก้าวขึ้นไปเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลในโอกาสต่อไป ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ DPJ ต้องการได้ที่นั่งมากกว่า LDP นั่นคือมากกว่า 50 ที่นั่ง^{xxxiv} นอกจากนี้ เขายังได้ให้ความเห็นอีกว่า การเลือกตั้งในครั้งนี้จะเป็นการให้โอกาสประชาชนในการตัดสินผลงานของรัฐบาลโคอิสุมิว่าเป็นที่พอใจของประชาชนหรือไม่^{xxxv} ในด้านนโยบาย DPJ ได้เสนอแนวนโยบายที่แตกต่างจาก LDP ในเรื่องที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ หนึ่ง การส่งทหารไปอิรักและความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ซึ่ง DPJ ได้เสนอว่าถ้าพรรคได้อำนาจในการปกครอง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

พรรคจะดำเนินการให้ถอนทหารญี่ปุ่นออกจากอิรักและมีความเห็นว่าญี่ปุ่นไม่ควรพึ่งพิงสหรัฐฯ มากเกินไป แต่ควรเป็นพันธมิตรที่เท่าเทียมและเป็นอิสระจากกันมากกว่า สอง จะให้ความสำคัญแก่เรื่องระบบบำเหน็จบำนาญ การให้เงินอุดหนุนโดยรัฐแก่รัฐบาลท้องถิ่นและการเปิดเผยกองทุนทางการเมือง และสาม จะเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายเตียร์บาลเพื่อให้สตรีสามารถขึ้นครองราชย์ได้^{xxxvi}

ในที่สุดผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในเดือนกรกฎาคม 2004 ก็ปรากฏออกมา อันเป็นทั้งความสมหวังและผิดหวังของหลายๆ ฝ่าย LDP ได้ 49 ที่นั่ง น้อยกว่าที่ประกาศไว้ว่าจะได้อย่างน้อย 51 ที่นั่ง ทั้งยังได้น้อยกว่าที่นั่งที่มีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง 1 ที่นั่งด้วย ในขณะที่พรรคฝ่ายค้านคือ DPJ ได้ที่นั่งมากถึง 50 ที่นั่ง และมากกว่า LDP 1 ที่นั่ง ด้วย ส่วนพรรคโคเม ซึ่งเป็นพรรคพันธมิตรกับ LDP ได้ที่นั่งเพิ่มมากขึ้นจากการเลือกตั้ง 4 ที่นั่ง รวมทั้งหมดเป็น 11 ที่นั่ง^{xxxvii} สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์ (JCP) กลายเป็นพรรคที่ประสบความล้มเหลวอย่างรุนแรง คือ เสียที่นั่งไปถึง 2 ใน 3 ของที่เคย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

มืออยู่ก่อนการเลือกตั้ง ในขณะที่พรรคสังคมนิยม (SDPJ) แม้ว่าจะรักษาจำนวนที่นั่งไว้ได้เท่ากับจำนวนที่เคยมีก่อนการเลือกตั้ง แต่จำนวนดังกล่าวก็น้อยมาก คือ 2 ที่นั่ง ซึ่งเป็นจำนวนน้อยเกินกว่าจะทำอะไรได้ทั้งสิ้น ผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้โดยภาพรวมแล้ว LDP ที่แม้ว่าจะเสียที่นั่งไป 1 ที่นั่ง จากการเลือกตั้งในครั้งนี้ แต่ก็ยังคงเป็นพรรคที่มีจำนวนที่นั่งมากที่สุดในสภาสูง คือ 115 ที่นั่ง และเมื่อรวมกับพรรคโคเมที่ได้ที่นั่งเพิ่มขึ้น 1 ที่นั่ง ทำให้มีที่นั่งทั้งหมด 24 ที่นั่งแล้ว พรรคฝ่ายรัฐบาลก็จะมีที่นั่งทั้งหมด 139 ที่นั่ง ถือเป็นเสียงข้างมากจาก 242 ที่นั่ง ในสภาสูง ในขณะที่ DPJ ได้ที่นั่งเพิ่มจากเดิมที่เคยมี 38 ที่นั่ง เป็น 50 ที่นั่ง รวมกับจำนวนเดิมที่เคยมีอยู่ทำให้ DPJ มีจำนวนที่นั่งเพิ่มเป็น 82 ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด 242 ที่นั่ง ในสภาสูง นับเป็นพรรคที่มีจำนวนที่นั่งมากเป็นอันดับสองในสภาสูง ส่วน JCP และ SDPJ และพรรคเล็กอื่นๆ มีจำนวนที่นั่งที่เรียกได้ว่าเป็นส่วนน้อยมากเกินกว่าจะเป็นพลังที่สามในสภาได้^{xxxviii}

หลังการเลือกตั้ง นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้ประกาศว่า แม้จะผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้จะทำให้

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

LDP สูญเสียที่นั่งไปบ้าง แต่ LDP ก็ยังคงเป็นพรรคที่มีเสียงมากที่สุดในสภาสูง และเมื่อรวมกับพรรคโคเมแล้ว ก็ยังคงเป็นฝ่ายเสียงข้างมากในสภาสูงอยู่เช่นกัน รวมทั้งผู้นำของทั้งสองพรรคยังได้ตกลงที่จะให้ผู้นำ LDP คือ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิยังคงเป็นผู้นำรัฐบาลต่อไปอีกด้วย^{xxix} ดังนั้นการลาออกของผู้นำพรรค LDP เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อผลการเลือกตั้งที่ผ่านมาจึงไม่เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกัน DPJ ก็ประกาศถึงชัยชนะและการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อพรรคอย่างชัดเจนจากการเลือกตั้งในครั้งนี้เช่นกัน อันที่จริงแล้ว ถ้าดูจากผลการเลือกตั้งจะเห็นได้ว่า LDP มิได้สูญเสียอะไรมาจากที่เคยมีอยู่ ซึ่งแสดงว่าฐานเสียงของ LDP ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่การเติบโตขึ้นของ DPJ ต่างหากคือการส่งสัญญาณที่สำคัญของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายและนำพาประเทศไปสู่ทิศทางต่างๆ ของ LDP ซึ่งจากการเลือกตั้งในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนโดยทั่วไปที่เป็นเสียงที่ไม่ได้สังกัดกับพรรคใดอย่างตายตัว (Floating Votes) ได้ออกมาใช้สิทธิมากขึ้นและใช้ในการสนับสนุน DPJ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของ LDP ในเรื่องที่ผ่านมา เป็นที่คาดกันว่าการดำเนินนโยบายเรื่องการสงทหารไปอิรักและการปฏิรูประบบบำเหน็จบำนาญของประเทศเป็น 2 เรื่องหลักที่ประชาชนไม่พอใจ รวมทั้งท่าทีแข็งกร้าวและโอหังของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิต่อกระแสคัดค้านของประชาชนในเรื่องนี้ ทำให้ประชาชนไม่พอใจอย่างมาก และสะท้อนออกมาในผลการเลือกตั้งนี้อย่างชัดเจน^x ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าชัยชนะของ DPJ นั้น มีสาเหตุหลักส่วนหนึ่งมาจากความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อพรรค LDP ในขณะนี้ เช่นเดียวกับเมื่อปี ค.ศ. 1989 ที่พรรคสังคมนิยม (JSP) ในขณะนั้นได้เสียงข้างมากในสภาสูง เพราะกระแสความไม่พอใจของประชาชนต่อพรรค LDP ในกรณีของเรื่องอื้อฉาวบริษัทริครูท^{xii} หรืออาจจะกล่าวได้ในอีกรูปแบบหนึ่งก็คือว่า ผลของการเลือกตั้งในครั้งนี้ไม่ใช่ผลของการที่ประชาชนเลือกระหว่าง 2 ทางเลือกที่แตกต่างโดยเฉพาะในเรื่องนโยบาย แต่เป็นผลจากการที่ประชาชนปฏิเสธทางเลือกหนึ่งด้วยความไม่พอใจ และหันมายกคะแนนเสียงให้แก่อีกทางหนึ่งแทน^{xiii}

อย่างไรก็ตาม ผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้ก็ทำให้เห็นพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของการเมืองญี่ปุ่นชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาสู่ระบบ 2 พรรคที่ทำทายอำนาจกันและอาจมีผลให้อำนาจทางการเมืองถูกเปลี่ยนมือไปด้วย^{xiii} แต่หนทางดังกล่าวนี้จะเป็นรูปร่างที่ชัดเจนมากขึ้นกว่านี้ได้ก็ต้องอาศัยการพัฒนาของพรรค DPJ ในประเด็นที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ การมีแนวนโยบายที่โดดเด่นชัดเจน, การสร้างเอกภาพในพรรคในด้านนโยบาย และการสร้างวิสัยทัศน์ของประเทศในอนาคต^{xiv}

ในส่วนของ LDP และพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคโคเมกึเช่นเดียวกัน การสร้างเอกภาพในด้านนโยบายและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องสำคัญของประเทศ เช่น นโยบายความมั่นคงของชาติ นับเป็นเรื่องท้าทายการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลของทั้งสองพรรคเป็นอย่างมากว่าจะสามารถทำได้หรือไม่ รวมทั้งสามารถประกันความมั่นใจให้ผู้ลงคะแนนเสียงได้ว่าจะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะทั้งสองพรรคโดยรากฐานแล้วมีความแตกต่างกันของ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

นโยบายอยู่มาก การร่วมมือกันของทั้งสองพรรคในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤศจิกายน 2003 และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในครั้งนีเห็นได้ชัดว่าเป็นการร่วมมือเพื่ออำนาจทางการเมืองและเพื่อต่อสู้กับพรรคฝ่ายค้าน ซึ่งผลของการร่วมมือก็ทำให้ทั้งสองพรรคประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ แต่ในขณะเดียวกันผลของความร่วมมือก็ทำให้ทั้งสองพรรคตระหนักด้วยว่า ทั้งสองต้องพึ่งพิงกันมากขึ้น และการพึ่งพิงกันมากขึ้นนั้นอาจนำไปสู่การที่แต่ละฝ่ายต้องยอมประนีประนอมจุดยืนของตนเพื่อแลกกับความร่วมมือกับอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ซึ่งในประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ทั้งสองพรรคต่างก็ตั้งข้อสังเกตว่าขอบเขตของการยอมประนีประนอมนั้นคือเท่าใด และต่างฝ่ายต่างก็เกรงว่าตนจะต้องสูญเสียจุดยืนของตนเองไปเพื่อแลกกับความร่วมมือดังกล่าว โดยเฉพาะ LDP นั้นด้วยความที่ต้องการเป็นรัฐบาลทำให้ต้องพึ่งพิงพรรคโคเมมาก ความกังวลใจในเรื่องนี้จึงมีอยู่สูงในขณะนี้^{xiv}

สำหรับพัฒนาการของการเมืองระบบสองพรรคที่หลายฝ่ายให้ความเห็นที่กำลังเกิดขึ้นในการเมืองญี่ปุ่นในขณะนี้ นั้น ถ้าดูเฉพาะตัวเลขของจำนวนที่นั่งในสภา

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ทั้งสองสภาของพรรคการเมืองแต่ละพรรคในขณะนี้ ก็อาจจะสรุปเช่นนั้นได้ กล่าวคือ พรรคการเมือง 2 พรรค (LDP และ DPJ) ครองที่นั่งรวมกันมากกว่า 50% ในทั้งสองสภา คือ ในสภาสูง LDP มี 48% และ DPJ มี 34% รวมกันเป็น 82% ในขณะที่ในสภาล่าง LDP มี 51% และ DPJ มี 37% รวมกันเป็น 88%^{xvii} อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ประเด็นสำคัญของพัฒนาการของการเมืองระบบ 2 พรรค ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนตัวเลขที่นั่งในสภาเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับความแตกต่างของนโยบายหรือการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่แตกต่างกันในสังคมด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาให้ถกเถียงกันได้ต่อไปว่าทั้ง LDP และ DPJ จะสามารถสร้างความแตกต่างหรือสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มที่แตกต่างกันได้หรือไม่ นอกจากนี้ ถ้าดูแต่เฉพาะตัวเลขจำนวนที่นั่งในสภาแล้ว ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจหลังการเลือกตั้งสภาสูงในครั้งนี้อีก 2-3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ผลจากการเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน 2003 และเดือนกรกฎาคม 2004 ทำให้พรรคโคเมมีที่นั่งในสภาสูงคิดเป็นสัดส่วน 10% และในสภาล่าง 7% ซึ่ง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หมายความว่า ในที่สุดแล้วเสียงของพรรคโคเมจะเป็นเสียงที่มีลักษณะเหวี่ยง (Casting Vote) ที่จะมีผลต่อการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะในสภาสูงหรือสภากลาง เพราะทั้ง LDP และ DPJ ไม่ได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในทั้งสองสภา ดังจะเห็นได้ว่าในขณะนี้ LDP ต้องพึ่งพิงพรรคโคเมมาก เพราะถ้า LDP ละเลยข้อเสนอของพรรคโคเมแล้ว ก็มีความเป็นไปได้ว่าพรรคโคเมจะหันไปเป็นพันธมิตรกับ DPJ และทำให้รัฐบาลที่นำโดย LDP กลายเป็นรัฐบาลที่ไม่มีความมั่นคงไปในทันที ประการที่สอง จากตัวเลขผลการเลือกตั้งทั้งในเดือนพฤศจิกายน 2003 และเดือนกรกฎาคม 2004 จะเห็นได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลการเลือกตั้งสภาสูงในเดือนกรกฎาคม 2004 มีรูปแบบเดียวกับผลการเลือกตั้งสภากลางในเดือนพฤศจิกายน 2003 คือ LDP ได้เสียงมากที่สุดตามมาด้วย DPJ และพรรคโคเม โดยที่ทั้งสามพรรครวมกันมีเสียง 92% ในสภาสูง และ 95% ในสภากลาง ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ทำให้สภาของสภาสูงไม่แตกต่างจากสภากลางมากนัก จึงเกิดคำถามขึ้นว่า จากสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ สภาสูงยัง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สามารถที่จะทำหน้าที่ถ่วงดุลหรือตรวจสอบการทำงานของสภาล่าง (To function as a check and balance) ได้หรือไม่ หรือในที่สุดแล้วสภาสูงจะกลายเป็นเพียงสภาล่างชั้นที่สอง (A mere secondary Lower House) เท่านั้น^{xlvii} และประการที่สาม ผลจากการเลือกตั้งทั้งในเดือนพฤศจิกายน 2003 และเดือนกรกฎาคม 2004 แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของระบบการเลือกตั้งของทั้งสองสภา กล่าวคือ ในกรณีของสภาล่าง การที่อนุญาตให้ผู้สมัครที่แพ้การเลือกตั้งในระบบเขตเล็กสามารถลงสมัครในระบบสัดส่วนได้อีกนั้น รวมทั้งสามารถได้รับการเลือกตั้งได้ในที่สุด ทำให้เกิดคำถามต่อความสำคัญของระบบเลือกตั้งแบบเขตเล็ก เพราะในที่สุดแล้วเสียงของประชาชนผู้ใช้สิทธิในเขตเล็กก็จะถูกกลบฝังโดยเสียงในระบบสัดส่วน ในกรณีของสภาสูงซึ่งใช้ระบบเลือกตั้งในลักษณะเดียวกับสภาล่างก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านั้น ผลการเลือกตั้งของสภาสูงยังพบว่า มีนักการเมืองจำนวนไม่น้อยที่แพ้การเลือกตั้งจากสภาล่างและได้ชัยชนะในสภาสูง เพราะระบบการเลือกตั้งที่อนุญาตให้ผู้แพ้ในระบบหนึ่งสามารถไปลงสมัครในอีกระบบหนึ่ง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ได้นั่นเอง ซึ่งผลก็คือ ทำให้จำนวนที่นั่งของแต่ละพรรค ในทั้งสองสภามีลักษณะคล้ายกัน จึงทำให้ทั้งสองสภาไม่สามารถถ่วงดุลกันได้ดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งประเด็นสำคัญ ก็คือ เสียงของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในที่สุดแล้วจะถูกบล้างด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งเสมอ ดังนั้น การปฏิรูประบบการเลือกตั้งของทั้งสองสภาให้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนอาจจะเป็นประเด็นสำคัญที่ต้อง คำนึงถึงให้มากขึ้นในอนาคตอันใกล้^{xlviii}

นโยบายการปฏิรูปของรัฐบาลโคอิสุมิ กับการเลือกตั้งทั่วไป กันยายน ค.ศ. 2005

หลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูง แม้ว่าพรรค LDP จะได้ที่นั่งในสภาสูงลดลง ซึ่งสะท้อนภาพการเสื่อมถอยของความนิยมของประชาชนต่อพรรค LDP และตัวนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ แต่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมียังคงยืนยันในการดำเนินนโยบายการปฏิรูปต่อไปโดยเฉพาะ การปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ ซึ่งตัวเขาได้แสดงความมุ่งมั่น ตั้งแต่แรกที่จะดำเนินการปฏิรูปให้สำเร็จ นายกรัฐมนตรี

โคอิสุมิกล่าวยืนยันว่า การปฏิรูปกิจการไปรษณีย์เป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าต้องการจะปฏิรูประบบการบริหารและงบประมาณ รวมทั้งลดจำนวนข้าราชการและปล่อยให้ภาคเอกชนดำเนินกิจการที่ควรเป็นของภาคเอกชนเพื่อลดภาระของรัฐ^{xlix} โดยที่หลักการสำคัญของการปฏิรูประบบไปรษณีย์ คือ แยกกิจการทั้งหมดออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ บริการไปรษณีย์ บริการออมทรัพย์ บริการประกันชีวิตและบริการเคาน์เตอร์อื่นๆ โดยให้ทั้ง 4 ส่วนได้รับการดำเนินการโดยเอกชน เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 เป็นต้นไป และกระบวนการทั้งหมดจะสมบูรณ์ภายในปี ค.ศ. 2017 และหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงไม่นาน นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้ปรับคณะรัฐมนตรีใหม่ ซึ่งได้รับการตั้งข้อสังเกตว่า ในการปรับคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้นำเอานักการเมืองที่มีแนวคิดสนับสนุนนโยบายการปฏิรูประบบไปรษณีย์เข้ามาอยู่ในตำแหน่งสำคัญทั้งในคณะรัฐมนตรีและในพรรค ทั้งนี้เพื่อช่วยผลักดันนโยบายดังกล่าว'

ความพยายามในการผลักดันการปฏิรูปของ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิดังกล่าวนี้ได้รับการคัดค้านอย่าง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

มาก โดยผู้คัดค้านส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของพรรค LDP
เอง นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยากในสังคม
ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศประชาธิปไตยที่นโยบายของ
พรรคเสียงข้างมากในสภาจะถูกคัดค้านจากสมาชิกพรรค
เดียวกันเอง เรื่องนี้จึงมีผลทำให้การผลักดันนโยบาย
ดังกล่าวของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิยิ่งยากมากขึ้นไปอีก'
สาเหตุสำคัญของการคัดค้านในเรื่องนี้มี 2-3 ประการ คือ
ประการแรก ความวิตกว่าจะทำให้มีผู้ตกงานจำนวนมาก
เมื่อกิจการดังกล่าวถูกดำเนินการโดยเอกชน ประการที่
สอง สำหรับพื้นที่บางแห่ง กิจการไปรษณีย์เป็นกิจการ
เดียวที่ให้บริการแบบครบถ้วนในหน่วยเดียว คือ ทั้งการ
บริการทางไปรษณีย์ การออมทรัพย์ การประกันชีวิตและ
การบริการเคาน์เตอร์อื่นๆ ซึ่งบริการเหล่านี้อาจจะไม่
ครบถ้วนสมบูรณ์ ถ้ากิจการไปรษณีย์ถูกแปรรูปดำเนิ
การโดยภาคเอกชน และประการที่สาม ซึ่งเป็นเหตุผล
สำคัญสำหรับนักการเมือง LDP นั่นคือ กิจการไปรษณีย์
เป็นแหล่งสะสมเงินออมขนาดใหญ่ของประเทศ ทำหน้าที่
ช่วยรัฐในกรณีที่รัฐต้องการระดมทุน โดยเฉพาะการซื้อ
พันธบัตร และในระดับท้องถิ่น คนของกิจการไปรษณีย์ยัง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ทำหน้าที่เหมือนหัวคะแนนหรือตัวแทนของพรรค LDP ในการช่วยหาเสียงอีกด้วย ซึ่งถ้ากิจการไปรษณีย์ถูกแปรรูปไปแล้ว กิจกรรมหรือช่องทางดังกล่าวก็จะหายไปด้วย ทำให้นักการเมืองของ LDP หลายคนมีความวิตกในเรื่องนี้ โดยเฉพาะนักการเมืองที่มีฐานเสียงอยู่ในชนบทและพึ่งพิงเสียงสนับสนุนจากนายไปรษณีย์และพนักงานของกิจการไปรษณีย์ทั้งหลายⁱⁱⁱ

สำหรับนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิแล้ว การปฏิรูปกิจการไปรษณีย์เป็นแก่นหลักของนโยบายการปฏิรูปที่เขาได้ยืนยันต่อประชาชนมาโดยตลอด แม้ว่าจะตระหนักถึงแรงต่อต้านอย่างหนักหน่วงจากภายในพรรค แต่เขาก็มีทางเลือกน้อยมากในการดำเนินนโยบายนี้ เพราะถ้าเขาเลือกข้างประนีประนอมกับสมาชิกของพรรค LDP ที่คัดค้านการปฏิรูป เขาก็จะเสียภาพพจน์และคะแนนนิยมจากประชาชน แต่ในทางกลับกัน ถ้าเขายังยืนยันการปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ต่อไป กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็อาจจะไม่ผ่านสภา ซึ่งจะมีผลต่อสถานะของเขาในทางการเมืองในฐานะนายกรัฐมนตรีด้วย โดยเฉพาะในกรณีของการคัดค้านจากสภาสูง ซึ่งนายกรัฐมนตรีไม่มี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

อำนาจในการยุบสภาสูงได้ ในแง่นี้หมายความว่า กระบวนการในการผ่านกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปกิจการไปรษณีย์เป็นเรื่องยากลำบากและมีความเสี่ยงสำหรับนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิมากⁱⁱⁱ

ผลของการผลักดันนโยบายการปฏิรูปดังกล่าวของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิเป็นไปตามความคาดหมายนั้น คือ ร่างพระราชบัญญัติแปรรูปกิจการไปรษณีย์ผ่านสภาล่างด้วยคะแนนเสียงที่พรรครัฐบาลชนะไปเพียง 5 เสียง เนื่องจากในวันที่ลงคะแนนนั้น สมาชิกของ LDP ในสภาล่าง 51 คน ปฏิเสธที่จะสนับสนุนร่างกฎหมายฉบับนี้^{iv} และต่อมา ร่างกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาสูงด้วยคะแนนเสียง 125 ต่อ 108 เนื่องจากสมาชิกของ LDP ในสภาสูง 22 คน ลงคะแนนเสียงคัดค้านร่างกฎหมายฉบับนี้^v ซึ่งการที่ร่างกฎหมายดังกล่าวแพ้ในสภาสูงและผ่านสภาล่างด้วยคะแนนเสียงที่ต่ำมาก ทำให้นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิตัดสินใจยุบสภาล่างและให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 11 กันยายน 2005 ซึ่งแน่นอนว่า การยุบสภาล่างในครั้งนี้ ไม่ได้เป็นที่ต้องการของทั้งพรรค LDP ไม่ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนหรือ

คัดค้านนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและพรรคโคเมซึ่งเป็นพรรค
ร่วมรัฐบาล ทั้งนี้เพราะเกรงว่าผลจากการเลือกตั้งจะไม่
เป็นที่น่าพอใจนั่นเอง^{vi}

สำหรับนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและพรรค LDP
แล้ว การเลือกตั้งในครั้งนี้อาจมีความหมายมาก เพราะจะเป็น
การชี้ให้เห็นว่าประชาชนสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปของ
นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิหรือไม่ รวมทั้งยังจะสะท้อนภาพ
อนาคตของพรรค LDP ในฐานะพรรคที่ครองอำนาจทาง
การเมืองของญี่ปุ่นมาโดยตลอดอีกด้วย เพราะในการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาล่างในปี ค.ศ. 2003 และการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาสูงในปี ค.ศ. 2004 พรรค LDP แม้ว่าจะยังคง
รักษาเสียงข้างมากไว้ได้ทั้งในสองสภา แต่จำนวนที่นั่งที่
ได้จากการเลือกตั้งลดลงจากก่อนการเลือกตั้งทั้งสองครั้ง
ซึ่งสะท้อนภาพของการเสื่อมความนิยมของพรรคในหมู่
ประชาชน ดังนั้น ในการเลือกตั้งในครั้งนี้นายกรัฐมนตรี
โคอิสุมิจึงพยายามที่จะทำให้นโยบายและทิศทางของ
พรรคชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องการปฏิรูป โดยใช้กิจการ
ไปรษณีย์เป็นเครื่องมือ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้กล่าว
อย่างชัดเจนว่า ผลการเลือกตั้งครั้งนี้จะบ่งบอกถึงความ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ต้องการของประชาชนว่าต้องการการปฏิรูปหรือไม่ ซึ่งถ้าผลของการเลือกตั้งออกมาในด้านบวกต่อพรรค LDP ก็เท่ากับว่าประชาชนสนับสนุนนโยบายการปฏิรูป เขาก็จะดำเนินการเรื่องการปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ต่อไป รวมทั้งดำเนินการปฏิรูปอื่นๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่เคยประกาศไว้ นั่นคือ รัฐบาลที่เล็กลงแต่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการปฏิรูประบบบริหารประเทศและงบประมาณตามมาด้วย

สำหรับพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญอย่าง DPJ การเลือกตั้งในครั้งนี้ก็มีความหมายมากเช่นเดียวกัน เพราะผลการเลือกตั้งอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพรรค DPJ คาดหวังว่าจะได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้งในครั้งนี้ เป็นการปิดฉากการครองอำนาจอันยาวนานของพรรค LDP ในการเมืองญี่ปุ่น นายโศคาตะ หัวหน้าพรรค DPJ มีความมั่นใจมากกว่าผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ DPJ จะได้คะแนนเสียงจากประชาชนมากเช่นเดียวกับผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาล่างในปี ค.ศ. 2003 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในปี ค.ศ. 2004 และจำนวนที่นั่งของพรรคใน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สภากลางจะเพิ่มขึ้นมากพอที่จะเป็นผู้นำในการจัดตั้ง
รัฐบาลได้ และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงต่อการเสนอ
แนวทางที่ซ้ำซ้อนหรือแตกต่างจาก LDP ในเรื่องการ
ปฏิรูป โดยเฉพาะกิจการไปรษณีย์ ซึ่ง DPJ มองว่าเป็น
การต่อสู้เพื่ออำนาจทางการเมืองภายในของนักการเมือง
LDP ด้วยกันเอง และ DPJ ไม่ต้องการแสดงท่าที
สนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง พรรค DPJ จึงเสนอแนว
นโยบายภายในที่เน้นในเรื่องเกี่ยวกับระบบบำนาญ
บำนาญและระบบภาษี ซึ่งก็เป็นเรื่องที่สำคัญต่ออนาคต
ของประเทศเช่นเดียวกัน ในขณะที่ในด้านนโยบาย
ต่างประเทศนั้น พรรค DPJ เสนอนโยบายที่แตกต่าง
จาก LDP เป็นอย่างมาก กล่าวคือ DPJ เสนอนโยบายใน
การถอนทหารญี่ปุ่นออกจากอิรัก ถ้า DPJ ได้เป็นรัฐบาล
รวมทั้งสัญญาว่าจะไม่ไปคารวะศาลเจ้ายาสุกุนิที่สร้าง
ความไม่พอใจให้แก่จีนด้วย ในขณะที่เป็นที่รู้กันว่า
นโยบายต่างประเทศของ LDP นั้นมีทิศทางในการ
สนับสนุนสหรัฐฯ และนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของ
สหรัฐฯ ด้วย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว นโยบาย
ต่างประเทศมักไม่ได้รับความสำคัญเท่ากับนโยบาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ภายในประเทศในการเลือกตั้งในประเทศนี้ ดังนั้น ผลของการเลือกตั้งจึงมักถูกตัดสินด้วยความแตกต่างของนโยบายภายในของแต่ละพรรคเป็นหลัก

ส่วนพรรคการเมืองขนาดเล็กพรรคอื่นๆ ก็มีแนวทางในการหาเสียงที่แตกต่างกันไปและให้ความสำคัญต่อการเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างแตกต่างจาก LDP และ DPJ สำหรับพรรคโคเม ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลกับ LDP ก็ประกาศจุดยืนในเรื่องการสนับสนุนการปฏิรูปเช่นเดียวกับ LDP ในขณะที่พรรค JCP และพรรค SDPJ ให้ความสำคัญกับเรื่องระบบภาษีและการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างออกไปจากกระแสหลักของการเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างมาก^{vii} นอกจากนี้ ยังมีพรรคการเมืองใหม่ๆ เกิดขึ้นในการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย อันเป็นผลมาจากการที่สมาชิกสภาล่างบางคนของ LDP มีความเห็นคัดค้านนโยบายการปฏิรูป โดยเฉพาะกิจการไปรษณีย์ของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและปฏิเสธการสนับสนุนร่างกฎหมายการปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ ทำให้นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิประกาศไม่ให้การสนับสนุนนักการเมืองเหล่านี้ในการลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

พรรค ซึ่งมีผลทำให้นักการเมืองกลุ่มนี้ต้องออกจากพรรค มาตั้งพรรคใหม่หรือลงสมัครรับเลือกตั้งในฐานะผู้สมัครอิสระ พรรคการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นที่สำคัญ คือ พรรคประชาชนใหม่ (People's New Party) และพรรคใหม่ของญี่ปุ่น (New Party Japan) โดยที่แนวทางหลักของทั้งสองพรรค คือ คัดค้านเรื่องการปฏิรูปกิจการไปรษณีย์ของ LDP นั้นเอง ซึ่ง LDP ก็ได้ตอบโต้ด้วยการเลือกผู้สมัครที่มีคุณภาพลงไปแข่งขันในเขตเลือกตั้งที่ผู้สมัครของพรรคใหม่ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยเพื่อพิสูจน์ความต้องการของประชาชนในเรื่องการปฏิรูป

เมื่อมองจากภาพรวมแล้ว จะเห็นว่าการเลือกตั้งครั้งนี้มีความหมายสำหรับการเมืองญี่ปุ่นมากเช่นเดียวกัน เพราะผลของการเลือกตั้งในครั้งนี้จะแสดงถึงทิศทางของการเมืองญี่ปุ่นในอนาคตว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางของระบบสองพรรคดังที่หลายฝ่ายคาดหมายไว้หรือไม่ เพราะถ้าพรรค DPJ ประสบชัยชนะในการเลือกตั้งในครั้งนี้เช่นเดียวกับในปี ค.ศ. 2003 และ 2004 DPJ ก็จะมากลายเป็นพรรคใหญ่อีกพรรคหนึ่งและก็จะเป็นทางเลือกใหม่ในการบริหารประเทศของประชาชน แต่ในทางกลับกัน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ถ้า LDP ชนะการเลือกตั้ง ระบบการเมืองญี่ปุ่นก็จะยังคงอยู่ในลักษณะพรรคเด่นพรรคเดียวต่อไปเช่นเดิม นอกจากนั้น เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนี้ LDP หาเสียงด้วยนโยบายเดียว คือ การปฏิรูป โดยเฉพาะกิจการไปรษณีย์ โดยการตีกรอบประเด็นในลักษณะที่ทำให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงต้องเลือกระหว่างการสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนนโยบายการปฏิรูปด้วยการที่ต้องเลือกระหว่างการสนับสนุนหรือการไม่สนับสนุน LDP เท่านั้น ซึ่งการตีกรอบประเด็นในการหาเสียงในลักษณะนี้เท่ากับเป็นการผลักดันให้ประชาชนต้องแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในทางการเมือง รวมทั้งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองในนโยบายสำคัญของประเทศด้วย โดยที่ผลของการเลือกตั้งจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนญี่ปุ่น รวมทั้งจุดยืนของพวกเขาต่อนโยบายการปฏิรูป ถ้า LDP ชนะการเลือกตั้งก็หมายความว่าประชาชนให้การสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปของพรรค ซึ่งไม่ได้หมายถึงนโยบายการแปรรูปกิจการไปรษณีย์เท่านั้น หากยังรวมถึงการปฏิรูประบบราชการ งบประมาณและการกระจายอำนาจ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

อันจะมีผลทำให้ทิศทางและการบริหารประเทศเปลี่ยนไป โดยสิ้นเชิง แต่ถ้า DPJ ชนะการเลือกตั้ง ทิศทางการเมือง และการบริหารประเทศก็จะเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน เพราะอำนาจในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลก็จะถูกเปลี่ยนมือ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในกรณีนี้ก็คือ DPJ ไม่ได้แสดงถึงทิศทางในการบริหารประเทศที่ชัดเจนเหมือนกับ LDP ในการหาเสียง สิ่งที่ DPJ เน้นย้ำก็คือ ต้องเปลี่ยนพรรคที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลก่อน จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงแนวทางในการบริหารประเทศได้ ซึ่งแนวคิดเรื่องเปลี่ยนรัฐบาลก่อนเพื่อที่จะเปลี่ยนประเทศนี้ ทำให้ถูกตั้งข้อสังเกตว่า ในทางปฏิบัติจริงแล้ว ไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่า เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลแล้วจะสามารถเปลี่ยนประเทศได้จริง ในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับ LDP แล้ว LDP โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรืโคอิสุมิได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปอย่างชัดเจน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะสร้างความหวาดหวั่นให้แก่ประชาชนญี่ปุ่นที่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงบ้างก็ตาม

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในที่สุด ผลการเลือกตั้งในวันที่ 11 กันยายน 2005 ก็ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่แวดวงการเมือง ญี่ปุ่น รวมทั้งสร้างความแปลกใจให้แก่ฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น LDP หรือ DPJ และประชาชนโดยภาพรวมด้วย เพราะผลการเลือกตั้งปรากฏว่า LDP ชนะการเลือกตั้งแบบท่วมท้นด้วยคะแนนเสียงที่มากถึง 296 ที่นั่ง มากกว่าจำนวนคะแนนเสียงที่ได้หลังการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2003 ถึง 59 ที่นั่ง (LDP ได้ 237 ที่นั่ง จากการเลือกตั้งสภากลางในปี ค.ศ. 2003) และมากกว่าจำนวนที่นั่งที่ต้องการสำหรับการเป็นพรรคเสียงข้างมากในสภากลางถึง 55 ที่นั่ง (จำนวนที่นั่งที่ต้องการสำหรับการเป็นพรรคเสียงข้างมากในสภากลาง คือ 241 ที่นั่ง จากจำนวนที่นั่งในสภากลางทั้งหมด 480 ที่นั่ง) และเมื่อรวมกับจำนวนที่นั่งของพรรคโคเมที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่งได้ที่นั่งจำนวน 31 ที่นั่ง ที่แม้ว่าจะน้อยกว่าจำนวนที่นั่งที่มีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง 3 ที่นั่ง ก็ยังทำให้ฐานะของฝ่ายรัฐบาลในสภากลางเข้มแข็งมากเพราะมีเสียงรวมกันถึง 327 เสียง ในขณะที่พรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ คือ DPJ พ่ายแพ้การเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างยับเยิน ด้วยการได้ที่นั่งเพียง 113

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ที่นั่ง จากเดิมที่ได้จำนวนที่นั่งถึง 177 ที่นั่ง ในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 2003 ซึ่งเป็นการสูญเสียที่นั่งไปถึง 64 ที่นั่ง มีผลให้นายโศคาตะ หัวหน้าพรรค DPJ ลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบในเรื่องนี้ ในขณะที่เดียวกัน ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ก็แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอยอย่างต่อเนื่องของพรรคเล็กๆ ในซีกฝ่ายซ้าย ไม่ว่าจะเป็นพรรค JCP หรือ SDPJ รวมทั้งพรรคเกิดใหม่พรรคเล็กๆ ด้วย เช่น People's New Party และ New Party Nippon เป็นต้น^{viii}

ด้วยคะแนนเสียงจำนวนมากมายที่ได้รับ ทำให้ LDP และนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิมีความชอบธรรมในการผลักดันนโยบายการปฏิรูปต่อไป พระราชบัญญัติแปรรูปกิจการไปรษณีย์ถูกนำกลับมาในสภาล่างอีกครั้งและผ่านสภาล่างไปโดยไม่มีปัญหา เช่นเดียวกับในสภาสูงความสำเร็จของการผลักดันการแปรรูปกิจการไปรษณีย์มีผลทำให้กระบวนการในการปฏิรูปอื่นๆ ซึ่ง LDP และนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้ประกาศไว้ว่าจะดำเนินการได้รับการผลักดันต่อไป

ผลการเลือกตั้งทั่วไป

ค.ศ. 2003 และ ค.ศ. 2005

ชื่อพรรค	ผลการเลือกตั้ง ค.ศ. 2003			ผลการเลือกตั้ง ค.ศ. 2005		
	Single Seat District	Proportion Representation	Total	Single Seat District	Proportion Representation	Total
LDP	168	69	237	219	77	296
New Komeito	9	25	34	8	23	31
DPJ	105	72	177	52	61	113
JCP	-	9	9	-	9	9
SDPJ	1	5	6	1	6	7

People's New Party	-	-	-	2	2	4
New Party Nippon	-	-	-	-	1	1
New Party Diichi	-	-	-	-	1	1
Independent	-	-	-	13	-	13
Conservative Party	4	-	4	-	-	-
Others	13	-	13	5	-	5
Total	300	180	480	300	140	480

ที่มา : Kabashima Ikuo and Sugawara Taku, "Lessons from the LDP Landslide",

Japan Echo, Vol.32, No.6, December 2005, หน้า 11.

ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้นอกจากจะทำให้สถานะของ LDP มั่งคั่งมากขึ้นแล้ว มันยังสะท้อนให้เห็นถึงทิศทางของการเมืองญี่ปุ่นในอนาคตอีกด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของการเมืองแบบระบบสองพรรคที่เป็นที่คาดหมายว่าจะเกิดขึ้นนั้น ผลของการเลือกตั้งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มว่ารูปแบบดังกล่าวอาจจะไม่เกิดขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ ในทางตรงกันข้าม ผลของการเลือกตั้งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการเมืองญี่ปุ่นที่อาจจะกลับไปสู่รูปแบบเดิมของการเมืองแบบ “พรรคเด่นพรรคเดียว” หรือระบบการเมืองแบบ “หนึ่งพรรคครึ่ง” ซึ่งมี LDP เป็นพรรคเด่นพรรคเดียวเหมือนในหลายทศวรรษก่อน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเมืองญี่ปุ่นจะดูเหมือนว่าหวนกลับไปสู่รูปแบบเดิม แต่นักวิชาการญี่ปุ่นบางคนได้แสดงความเห็นว่า มันจะไม่กลับไปเหมือนเดิม คือ ระบบ 1955 อีกแล้ว หากแต่วิวัฒนาการไปสู่ระบบใหม่หรือที่เรียกว่า ระบบ 2005 มากกว่า^{ix} ซึ่งวิวัฒนาการนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของพรรค LDP ประการหนึ่ง และความไม่แตกต่างในอุดมการณ์และความไม่สามารถ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เป็นตัวแทนของชนชั้นของ DPJ ในสังคมญี่ปุ่นอีก
ประการหนึ่ง

ในส่วนของ LDP นั้น จากการเลือกตั้งในครั้งนี้
ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของ LDP ในหลาย
ประการ กล่าวคือ ประการแรก ในการเลือกตั้งครั้งนี้ LDP
ให้ความสำคัญแก่ผู้สมัครที่เป็นคนรุ่นใหม่และมีทักษะ
สนับสนุนการปฏิรูป และผลจากการเลือกตั้งที่ LDP
ประสบชัยชนะจะทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านั้นมีบทบาททาง
การเมืองมากขึ้น ประการที่สอง ในการเลือกตั้งครั้งนี้
LDP ได้ส่งผู้สมัครหญิงลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับการ
เลือกตั้งเข้ามาจำนวนมาก เป็นการเพิ่มสัดส่วนของ
นักการเมืองหญิงในแวดวงการเมืองญี่ปุ่น และเปิดโลก
การเมืองญี่ปุ่นไปสู่สังคมวงกว้างที่ทั้งชายและหญิง
สามารถเข้ามามีบทบาทได้ มิใช่การเมืองแบบเก่าที่เป็น
โลกของผู้ชายแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป ประการที่สาม
วิธีการนำเสนอนโยบายของ LDP ในการหาเสียงเลือกตั้ง
ในครั้งนี้ โดยการตีกรอบประเด็นให้จำกัดเฉพาะเรื่องการ
ปฏิรูป โดยใช้กิจการไปรษณีย์เป็นตัวอย่างนั้น เป็นวิธีการ
ที่แสดงให้เห็นจุดยืนของพรรคที่ชัดเจน รวมทั้งเป็นการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ผลักดันให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องมีส่วนร่วม
ในกระบวนการตัดสินใจนโยบายและแสดงจุดยืนที่ชัดเจน
ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ LDP กำหนด
ทิศทางของนโยบายที่ชัดเจนมากเช่นนี้ในการเลือกตั้ง
และประสบความสำเร็จอย่างท่วมท้น

สำหรับพรรค DPJ ผลจากการเลือกตั้งแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของพรรคในการสร้างความโดดเด่น
และแตกต่างจาก LDP เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในฐานะ
ทางเลือกใหม่ของประชาชน แม้ว่านโยบายเกี่ยวกับระบบ
บำนาญบำนาญและภาษีจะได้รับ ความสนใจจาก
ผู้ลงคะแนนเสียง แต่ก็ยังขาดความชัดเจน และประเด็นที่
สำคัญมากกว่านั้นก็คือ DPJ ไม่สามารถแสดงนโยบายที่
เป็นทางเลือกหรือตัวแทนของอุดมการณ์ แนวคิดหรือ
กลุ่มคนที่ชัดเจนในสังคมญี่ปุ่นได้ การที่ผลการเลือกตั้งใน
ครั้งนี้ DPJ สูญเสียที่นั่งในเขตเมืองให้แก่ LDP เป็น
เครื่องบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า DPJ ประสบความล้มเหลวในการ
เสนอนโยบายที่ไม่สามารถครองใจประชาชนแม้แต่กลุ่มที่
เคยเป็นฐานเสียงเดิมของตนไว้ได้ ความล้มเหลวอีก
ประการหนึ่งของ DPJ ก็คือ การไม่สามารถหาผู้สมัครที่มี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

คุณสมบัติโดดเด่นลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตชนบท
แข่งขันกับ LDP ได้ โดยเฉพาะในเขตที่ LDP เผชิญหน้า
กับผู้สมัครที่เป็น “กบฏ” ของพรรคตนในเขตนั้น ซึ่งใน
กรณีนี้นับเป็นความยากลำบากของ LDP และในขณะ
เดียวกันก็เป็นโอกาสของ DPJ ในการช่วงชิงที่นั่งดังกล่าว
แต่ DPJ กลับไม่สามารถใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์ได้
ในทางกลับกัน LDP กลับสามารถฝ่าอุปสรรคนี้ไปได้ และ
สามารถรักษาคะแนนเสียงในเขตเหล่านั้นไว้ได้เป็น
จำนวนมาก แม้จะไม่ทั้งหมดก็ตาม

สำหรับพรรคโคเม ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล
ผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้ทำให้ความสำคัญของพรรค
ต่อ LDP ลดน้อยลง แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะพรรคได้คะแนน
เสียงน้อยลง หากเป็นเพราะ LDP ได้ที่นั่งมากจนไม่
จำเป็นต้องพึ่งการสนับสนุนของพรรคโคเม ในแง่
นี้ผลของการเลือกตั้งจึงแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการ
เป็นพรรคเด่นพรรคเดียวของ LDP มากขึ้น ยิ่งกว่านั้น
การที่ LDP ได้รับชัยชนะในเขตเมืองมากขึ้นในการ
เลือกตั้งครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า LDP ประสบความสำเร็จ
ในการขยายฐานเสียงของตนจากแต่เดิมที่มีฐานเสียง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หลักอยู่ในเขตชนบทและภาคธุรกิจอุตสาหกรรมมาสู่ประชาชนและผู้บริโภคในเขตเมืองด้วย ซึ่งในระยะยาวจะมีผลต่อฐานเสียงและความเข้มแข็งของทั้งพรรคโคเมและ DPJ ซึ่งมีฐานเสียงหลักอยู่ในเขตเมือง

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมืองต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบการเมืองญี่ปุ่น อันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งครั้งนี้อีก 2 ประการ คือ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน และความไม่สมดุลงระหว่างจำนวนคะแนนเสียงที่ประชาชนให้แก่ละพรรคการเมืองกับจำนวนที่นั่งที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับ อันเป็นผลมาจากระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้งในครั้งก่อนหน้านี้ อัตราการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้อยู่ถึง 67.5% ในขณะที่ครั้งที่แล้วมีเพียง 59.9% เท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงขึ้นของประชาชนญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังมีการตั้งข้อสังเกตว่า อาจจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างการที่มีอัตราการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่สูงขึ้นของประชาชนกับ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ชัยชนะของ LDP กล่าวคือ กลุ่มคนในเขตเมืองที่ไม่แสดงตัวชัดเจนว่าสนับสนุนพรรคใด (Unaffiliated vote) น่าจะเป็นส่วนสำคัญของการได้ชัยชนะของ LDP อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาของนักวิชาการญี่ปุ่นแสดงให้เห็นว่า ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า คะแนนเสียงของผู้ไม่สังกัดพรรคที่ออกมาใช้สิทธิ์เพิ่มมากขึ้นนั้น ได้ลงคะแนนเสียงของตนให้แก่ LDP และมีผลให้ LDP เป็นผู้ชนะอย่างเด็ดขาดในการเลือกตั้งครั้งนี้^x

สำหรับความไม่สมดุลระหว่างจำนวนคะแนนเสียงที่ประชาชนลงให้แต่ละพรรคการเมืองกับจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นประเด็นของการเลือกตั้งในระบบเขตเดียวคนเดียว ในกรณีของพรรค LDP ที่ผลการเลือกตั้งในระบบนี้มีลักษณะที่เรียกว่า Over-representation^{xi} กล่าวคือ ในการเลือกตั้งในครั้งนี้ LDP ได้คะแนนเสียงรวม (Vote share) หรือคะแนนเสียงจริงจากประชาชน (Popular vote) คิดเป็นสัดส่วนเพียง 38.18% ของคะแนนเสียงทั้งหมดเท่านั้น แต่เมื่อคิดเป็นจำนวนที่นั่งแล้ว LDP ได้ที่นั่งถึง 219 ที่นั่ง จากทั้งหมด 300 ที่นั่ง ของระบบ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เขตเดียวคนเดียวนี้ ซึ่งคิดเป็นถึง 73% ของจำนวนที่นั่งทั้งหมดของระบบ นั้นหมายความว่า LDP ได้จำนวนที่นั่งมากกว่าจำนวนคะแนนเสียงจริงที่ได้รับจากประชาชนในการเลือกตั้ง สาเหตุที่เกิดสภาพดังกล่าวขึ้นก็เพราะว่าการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวเป็นการเลือกตั้งในลักษณะที่ผู้ชนะได้ทั้งหมดและผู้แพ้เสียทั้งหมด (Zero-sum game) จึงมีผลต่อจำนวนที่นั่งอย่างมาก แม้ว่าอัตราความแตกต่างของคะแนนที่แพ้ชนะกันจะไม่มากก็ตาม ซึ่งประเด็นนี้จะส่งผลกระทบต่อระบบการเลือกตั้งของญี่ปุ่นในระยะยาว ทั้งนี้เพราะระบบการเลือกตั้งของญี่ปุ่นในปัจจุบันที่ประกอบด้วยระบบการเลือกตั้งแบบเขตเล็กมีผู้แทนฯ ได้คนเดียวกับระบบสัดส่วน ซึ่งเป็นระบบการเลือกตั้งที่ถูกสร้างขึ้นจากการปฏิรูปการเมืองในปี ค.ศ. 1993-94 เพื่อแก้ปัญหาที่ระบบการเลือกตั้งเดิมอำนวยประโยชน์ให้แก่พรรค LDP มากเกินไป ซึ่งการที่ระบบการเลือกตั้งใหม่นี้มีลักษณะ Over-representation และอำนวยประโยชน์ให้แก่พรรค LDP อีก อาจจะเป็นประเด็นที่ทำให้ต้องมีการทบทวนระบบการเลือกตั้งของญี่ปุ่นกันใหม่ในอนาคตก็เป็นได้

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สรุป

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 ที่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ เข้ามารับตำแหน่งและ LDP ได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลมาจนถึงขณะนี้ การเมืองญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา ในด้านรูปแบบนั้น ความคาดหวังว่าการเมืองญี่ปุ่นจะก้าวไปสู่ระบบสองพรรคแบบในประเทศตะวันตกดูเหมือนว่าจะเกิดขึ้นได้ยากในอนาคตอันใกล้ ในทางกลับกัน รูปแบบการเมืองญี่ปุ่นดูเหมือนจะย้อนกลับไปเป็นลักษณะพรรคเด่นพรรคเดียวโดยที่ LDP เป็นพรรคที่อยู่ในสถานะดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าการได้ครองอำนาจของ LDP ในครั้งนี้จะแตกต่างจากระบบ 1955 ที่ล่มสลายไปตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ก็ตาม แต่ระบบ 2005 ก็ยังไม่มีลักษณะที่ชัดเจนมากนัก ในส่วนของเนื้อหานั้น การเมืองญี่ปุ่นในระยะ 4-5 ปี มานี้ได้สะท้อนภาพความสำคัญของนโยบายในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น ในขณะที่เดี่ยวกั้นบทบาทของนักการเมืองรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดก้าวหน้าและปฏิรูปก็เพิ่มจำนวนขึ้นและมีบทบาทมากขึ้น เช่นเดียวกับสัดส่วนของนักการเมืองหญิงในการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เมืองญี่ปุ่นที่มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนับเป็นมิติใหม่ของการเมือง
ในประเทศนี้ รวมทั้งบทบาทของประชาชนในการ
มีส่วนร่วมทางการเมืองก็มีความสำคัญมากขึ้นในการ
ตัดสินใจนโยบายสำคัญของประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเมืองญี่ปุ่นจะมี
พัฒนาการทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างไปจาก
เดิม แต่ปัญหาบางประการของระบบการเมืองญี่ปุ่นก็ยัง
คงมีอยู่ นั่นคือ ระบบการเลือกตั้งที่ไม่สามารถสะท้อน
ภาพความต้องการของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่าง
ชัดเจนและเที่ยงตรง รวมทั้งการไม่มีพรรคการเมืองที่
สามารถเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาชนแทนที่หรือ
แข่งขันกับพรรค LDP ได้ ซึ่งอาจจะเป็นประเด็นที่ต้องการ
ทบทวนและแก้ไขในระยะยาวต่อไป

*** **

เชิงอรรถ

ⁱ *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on the guideline for Formulation of the Fiscal 2002 Budget (Cabinet Decision) Responding to the Proposal of the Council of an Economic and Fiscal Policy (CEFP).*

December, 2004.

ⁱⁱ *Nikkei Weekly*,. September 8, 2003, หน้า 2

ⁱⁱⁱ **เพ็ญอ้าง**

^{iv} *Nikkei Weekly*,. September 22, 2003, หน้า 1

^v *Nikkei Weekly*,. September 8, 2003, หน้า 28

^{vi} *The Nation*,. September 22, 2003, หน้า 8A

^{vii} *The Nation*,. September 23, 2003, หน้า 10A

^{viii} *The Japan Times*,. November 28, 2003

^{ix} **เพ็ญอ้าง**

^x Foreign Press Center, Japan, “General Election set for November 9 : Parties 8 prepare to do battle with Manifesto”,. www.fpcj.jp/e/shiryo/jb/0349.html.

October 17, 2003, หน้า 2-3

---

^{xi} เฟ็งอ้าง, หน้า 1-2

^{xii} “Election Campaign under Way”, *The Japan Times*, October 29, 2003 ; Murata Koji, “The End of Postwar Politics”, *Look Japan*, January 2004, หน้า 37

^{xiii} “Political Pulse : New Komeito Tactics Alarm LDP”, *Yomiuri Shimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

^{xiv} Foreign Press Center, Japan, อ้างแล้ว, หน้า 2

^{xv} “1,159 Begin Campaigning for Nov. 9 General Election”, *Japan Biznews*, November 3, 2003

^{xvi} Chiba Hitoshi, “Coalition Secures Majority”, *Look Japan*, January 2004, หน้า 5

^{xvii} เฟ็งอ้าง ; “Kan acknowledges LDP’s success”, *The Japan Times*, November 10, 2003

^{xviii} Chiba Hitoshi, อ้างแล้ว ; “Big Business Hails Emergence of DPJ”, *Mainichi*, November 13, 2003

^{xix} Hugh Cortazzi, “Not a two-party system yet”, *The Japan Times*, December 13, 2003

^{xx} Murata Koji, อ้างแล้ว.

---

^{xxi} Reiji Yoshida, “Upper House Election set for July 11 ; race effectively starts as Diet adjourns”, *The Japan Times*, June 17, 2004

^{xxii} “Ordinary Diet Session closed/End of Business opens campaigns for Upper House Election”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxiii} “Single-seat Constituencies at center of next polls”, *Yomiuri Shimbun*, June 15, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxiv} “304 candidates to run in July polls”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxv} “Only 314 candidates to vie for Upper House”, *The Japan Times*, June 17, 2004

^{xxvi} เฟิ่งอ๋าง

^{xxvii} “Upper House poll will entrench 2 party system”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxviii} “Only 314 candidates to vie for Upper House”, *The Japan Times*, June 17, 2004

---

^{xxxix} “LDP cozies up to swing/But party also at pains not to alienate support base before July poll”, *Yomiuri Shimbun*, June 2, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxx} Kanako Takahara, “Power of LDP support groups warning”, *The Japan Times*, June 8, 2004

^{xxxix} “Upper House election-on your marks/LDP-New Koizumi ties deepen in elections”, *Yomiuri Shimbun*, June 20, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xxxii} **เพ็ญอ้อ**

^{xxxiii} “Only 314 candidates to vie for Upper House”, *The Japan Times*, June 17, 2004

^{xxxiv} “Minshuto aims to win over 50 seats in poll”, *Yomiuri Shimbun*, June 15, 2004 ; Tetsushi Kajimoto, “LDP views Upper House poll as stepping stone to power”, *The Japan Times*, June 25, 2004

^{xxxv} Tetsushi Kajimoto, **เพ็ญอ้อ**

^{xxxvi} “DPJ pledges to withdraw SDF troop...if elected”, *The Japan Times*, June 19, 2004

---

^{xxxvii} Reiji Yoshida, “Coalition opts to keep Koizumi : Prime Minister not blamed for LDP’s election outcome”, *The Japan Times*, June 13, 2004

^{xxxviii} “A message for Mr. Koizumi”, *The Japan Times*, June 13, 2004

^{xxxix} Reiji Yoshida, “Coalition opts to keep Koizumi : Prime Minister not blamed for LDP’s election outcome”, *The Japan Times*, June 13, 2004

^{xi} “A message for Mr. Koizumi”, *The Japan Times*, June 13, 2004 ; Yoshio Okubo, “Poll warn LDP against hubris”, *Yomiuri Shimbun*, July 13, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xli} Yoshio Okubo, เพ็ญอ้าง

^{xlii} “Experts : Minshuto gained from criticism of LDP”, *Yomiuri Shimbun*, July 13, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xliii} Yoshio Okubo, เพ็ญอ้าง

^{xliv} Yoshio Okubo, เพ็ญอ้าง ; “Experts : Minshuto gained from criticism of LDP”, *Yomiuri Shimbun*, July 13, 2004, www.yomiuri.co.jp

---

^{xlv} Yuji Anai, “Coalition help leaves LDP indebted/New Komeito’s support during election likely to tip seals in partnership”, *Yomiuri Shimbun*, July 17, 2004,
www.yomiuri.co.jp

^{xlvi} Nobuo Asaumi, “Election creates ‘2 Lower Houses’ ”,
Yomiuri Shimbun, July 16, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xlvii} **เพิ่งอ้าง**

^{xlviii} Yoshia Okubo, “Political Pulse/Poll revealed flaws in electoral system”, *Yomiuri Shimbun*, July 17, 2004,
www.yomiuri.co.jp

^{xliv} **Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi**,
January 4, 2005.

ⁱ “Reform-oriented Cabinet shuffle”, *The Japan Times Weekly*, Oct. 9, 2004,
www.japantimes.co.jp/weekly/ed/ed20041009a1.htm

^{li} “Go-ahead for postal sell-off”, April 2005,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/3644530.stm>

^{lii} “Japan backs huge postal sell-off”, April 2005,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4408043.stm>

---

^{liii} Tetsushi Kajimoto, “Koizumi set to resume battle for postal reform”, *The Japan Times*, January 22, 2005.

^{liiv} Tetsushi Kajimoto, “Koizumi calls election for Sept. 11 : Seek voter mandate to resurrect postal reform”, *The Japan Times*, August 9, 2005.

^{liv} “Japanese PM calls snap election : Japan’s Prime Minister Junichiro Koizumi has dissolved the lower house of the parliament and called an early election for 11 September”, *BBC News* 2005/8/8, <http://www.news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/asia-pacific/4130456.stm>

^{lvi} Tetsushi Kajimoto, “Koizumi calls election for Sept. 11 : Seek voter mandate to resurrect postal reform”, *อ้างแล้ว*

^{lvii} “Political parties scramble to drawup manifestoes ahead of snap election next month”, *The Asahi Shimbun*, September 8, 2005 www.asahi.com/english/Herald-asahi/TKY200508090253.html

^{lviii} Kobashima Ikuo and Sugawara Taku, “Lessons from the LDP Landslide”, *Japan Echo*, Vol. 32, No.6, December 2005.

---

^{lix} Tanaka Naoki, “Koizumi Ushers in the ‘2005 setup’”,

Japan Echo, Vol.32, No.6, December 2005.

^{lx} Kobashima Ikuo and Sugawara Taku, **อ้างแล้ว**

^{lxi} “Japanese Parliamentary Election 2005”,

www.fairvote.org/?page=1596

2. การเปลี่ยนแปลง

นโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา นโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ของญี่ปุ่นเป็น นโยบายที่พึ่งพิงสหรัฐฯ มาตลอดเวลา เนื่องจากข้อจำกัด ในรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถปกป้อง ตนเองโดยลำพังได้ โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็นที่ ภัยคุกคามด้านความมั่นคงเห็นได้อย่างชัดเจน ภายใต้ ความสัมพันธ์พิเศษระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ผ่านทาง สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Japan-US Security Treaty) ความมั่นคงของญี่ปุ่นได้รับการค้ำประกันโดย สหรัฐฯ และญี่ปุ่นอนุญาตให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพใน ประเทศได้เป็นการตอบแทน เพื่อให้การค้ำประกัน ดังกล่าวสามารถทำได้จริงในทางปฏิบัติ ผลของการ พึ่งพิงและการค้ำประกันดังกล่าว ทำให้สหรัฐฯ มีอิทธิพล

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เหนือนโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ของญี่ปุ่นมา โดยตลอด และในทางกลับกันญี่ปุ่นก็ใช้ประโยชน์จากการพึ่งพิงสหรัฐฯ ในครั้งนี้โดยการทุ่มเทพยายามทั้งหมดไปในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหลังสงคราม จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งของโลกในปัจจุบัน โดยที่มีต้องพะวงถึงการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามด้านความมั่นคงหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความมั่นคงในชุมชนระหว่างประเทศ มากนัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง และรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและปัญหาความมั่นคงในสังคมโลกเปลี่ยนไป นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายและการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง ของตนเองเสียใหม่ ทั้งนี้ เพราะสหรัฐฯ ต้องการการสนับสนุนจากญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้าย หลังเหตุการณ์ 9/11

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

นโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของรัฐบาลโคอิชุมิ

ญี่ปุ่นเริ่มมีแนวทางหรือนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายที่ชัดเจนหลังเหตุการณ์ 9/11 ในฐานะที่เป็นนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ ลักษณะของนโยบายนี้อาจจะสรุปได้สั้นๆ ว่า "รวดเร็ว แข็งขันและริเริ่ม" ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะที่แตกต่างไปจากนโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ของญี่ปุ่นแต่เดิมอย่างมาก เหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะใหม่ของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นดังกล่าวก็คือ ปฏิบัติการของญี่ปุ่นหลังเหตุการณ์ 9/11 และการมีส่วนร่วมในสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานและในอิรัก

เมื่อเปรียบเทียบกับสงครามอ่าวเปอร์เซียแล้ว ปฏิบัติการของญี่ปุ่นในการตอบสนองต่อเหตุการณ์การก่อการร้าย 9/11 นับว่ารวดเร็วอย่างมาก ญี่ปุ่นเป็นประเทศกลุ่มแรกในบรรดาพันธมิตรของสหรัฐฯ ที่แสดงความเสียใจ และแสดงความพร้อมในการร่วมมือและช่วยเหลือสหรัฐฯ ในการค้นหาเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายและส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ โดยในวันที่ 19 กันยายน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

2001 รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยและครอบครัวเป็นจำนวนเงินถึง 10 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยตั้งเป็นกองทุน 2 กองทุน ในสหรัฐ คือ The New York State World Trade Centre Relief Fund และ Twin Towers Fund เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งการดำเนินการทั้งสองประการนี้เป็นการแสดงความสนับสนุนสหรัฐ ทั้งด้านกำลังใจและกำลังเงินไปพร้อมกัน

ต่อมาเมื่อสหรัฐ เริ่มการโจมตีอัฟกานิสถานเพื่อปราบปรามการก่อการร้าย ญี่ปุ่นก็ประกาศให้การสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว รวมทั้งประกาศที่จะให้ความช่วยเหลือสหรัฐ ในการปฏิบัติการด้วย" ซึ่งในครั้งนี้นี้ ญี่ปุ่นไม่เพียงประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือและให้ความช่วยเหลือเฉพาะทางการเงินเท่านั้น หากยังดำเนินนโยบายอื่นๆ ในการร่วมปฏิบัติการกับสหรัฐ ด้วย โดยในขั้นแรกญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายพื้นฐานในการตอบสนองต่อการก่อการร้าย 3 ประการ คือ ประการแรก ญี่ปุ่นจะมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการต่อสู้กับการก่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การร้ายซึ่งถือว่าเป็นเรื่องความมั่นคงของตนด้วย
ประการที่สอง ญี่ปุ่นจะสนับสนุนสหรัฐฯ และพันธมิตร
อย่างเข้มแข็ง และจะปฏิบัติการร่วมกับสหรัฐฯ และ
ประเทศอื่นๆ และประการสุดท้าย ญี่ปุ่นจะดำเนิน
มาตรการที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพซึ่งจะแสดง
ออกอย่างชัดเจนถึงความตั้งใจและการตัดสินใจของ
ญี่ปุ่น

นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังประกาศมาตรการเร่งด่วน
ในการตอบโต้การก่อการร้าย 7 ประการ คือ ประการแรก
ญี่ปุ่นจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นในการส่ง
บุคลากร การให้การสนับสนุนต่างๆ ซึ่งรวมทั้งยาและ
สวัสดิการทางการแพทย์ การขนส่งและอุปทานอื่นๆ แก่
สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆที่กำลังดำเนินมาตรการในการ
ต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อ
สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ภายใต้มติของ
คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1348
ประการที่สอง รัฐบาลญี่ปุ่นจะดำเนินมาตรการที่
เหมาะสมและจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

แก่การป้องกันอุปกรณ์และพื้นที่ของกองกำลังสหรัฐฯ และอุปกรณ์สำคัญของญี่ปุ่น ประการที่สาม รัฐบาลญี่ปุ่นจะส่งเรือของ JSDF ไปช่วยในการหาข่าวสาร ประการที่สี่ รัฐบาลญี่ปุ่นจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่การร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงการแบ่งปันข่าวสาร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการควบคุม ประการที่ห้า รัฐบาลญี่ปุ่นจะขยายความร่วมมือด้านมนุษยธรรม เศรษฐกิจ และอื่นๆ ที่จำเป็นแก่ประเทศที่อยู่โดยรอบและได้รับผลกระทบจากการก่อการร้าย ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นจะขยายความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในกรณีวิกฤตการณ์ให้แก่อินเดียและปากีสถาน ประการที่หก รัฐบาลญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่นตามที่จำเป็น ซึ่งกรณีนี้รวมถึงความเป็นไปได้ในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดย JSDF และประการสุดท้าย รัฐบาลญี่ปุ่นโดยการร่วมมือกับประเทศต่างๆ จะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เพื่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หลีกเลี่ยงความสับสนยุ่งยากของระบบระหว่างประเทศ
และระบบเศรษฐกิจภายในประเทศⁱⁱⁱ

ในทางปฏิบัติ ญี่ปุ่นได้ดำเนินมาตรการ
สนับสนุนสหรัฐฯ ในการโจมตีอัฟกานิสถานเพื่อทำ
สงครามต่อต้านการก่อการร้ายหลายประการ คือ
ประการแรก รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกพระราชบัญญัติ
มาตรการพิเศษเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย (Anti-
Terrorism Special Measures Law) ในเดือนตุลาคม
2001 โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้จะเป็นการ
เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันร่วมกับ
ประชาคมระหว่างประเทศในการต่อต้านการก่อการร้าย
นอกจากนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังให้อำนาจรัฐบาล
ในการร่วมมือและสนับสนุนกองกำลังของสหรัฐฯ และ
กิจกรรมของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่มีเป้าหมายในการ
กำจัดภัยคุกคามของการก่อการร้าย กิจกรรมที่เกี่ยวกับการ
การค้นหาและช่วยชีวิต และการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับ
ผลกระทบจากการก่อการร้ายด้วย และเมื่อ
พระราชบัญญัตินี้ผ่านสภาแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนิน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การส่งเรือรบ 5 ลำ จาก MSDF ไปยังมหาสมุทรอินเดีย พร้อมลูกเรือปฏิบัติการไม่เกิน 1,250 คน เพื่อทำหน้าที่ในการช่วยสนับสนุนการขนส่ง บำรุงรักษา ตรวจสอบ ซ่อม และบริการทางการแพทย์ ส่งเครื่องบิน 6 ลำ จาก ASDF พร้อมนักบินและผู้ร่วมปฏิบัติการไม่เกิน 180 คน ทำหน้าที่ในการขนส่งลำเลียงเครื่องมือซ่อมและบำรุงรักษา และให้คำมั่นว่าความช่วยเหลืออื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น การกวาดทุ่นระเบิด การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฯลฯ จะได้รับการดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง ประการที่สอง รัฐบาลญี่ปุ่นได้ขยายขอบข่ายการรักษาความมั่นคงของ JSDF ที่มีต่อกองกำลังและอุปกรณ์ของสหรัฐฯ ในญี่ปุ่น เพื่อการป้องกันพื้นที่และอุปกรณ์ดังกล่าว ประการที่สาม รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพ ซึ่งมีทั้งชาวอัฟกันและประเทศอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ อัฟกานิสถานซึ่งได้รับผลกระทบจากการโจมตี โดยมีทั้งการให้แบบสองฝ่ายโดยตรงและการให้ผ่านองค์การระหว่างประเทศ ประการที่สี่ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินมาตรการฉุกเฉินเพื่อช่วยปากีสถาน ประการที่ห้า

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

รัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการทางการทูต โดยการเจรจาขอการสนับสนุนจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาหรับและเวทีพหุภาคีต่างๆ เช่น APEC เป็นต้น^{iv} ซึ่งการดำเนินมาตรการทั้งหมดดังกล่าวนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้กระทำอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่เหตุการณ์ 9/11 เกิดขึ้นเป็นต้นมา

เมื่อการโจมตีอัฟกานิสถานยุติลงในเวลาต่อมา รัฐบาลญี่ปุ่นยังได้เป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมนานาชาติเพื่อให้ความช่วยเหลืออัฟกานิสถาน (International Conference on Reconstruction Assistance to Afghanistan) โดยที่การประชุมนี้ได้ถูกจัดขึ้นที่กรุงโตเกียวระหว่างวันที่ 21-22 มกราคม 2002 ซึ่งในการประชุมนี้ ญี่ปุ่นได้ประกาศให้ความช่วยเหลือแก่อัฟกานิสถานเป็นจำนวนเงินถึง 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายใน 2-5 ปี เพื่อการฟื้นฟูบูรณะประเทศ โดยที่เน้นในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข และสถานะของสตรีและเด็กในสังคม^v และเมื่อการดำเนินการผ่านไปประมาณ 1 ปี รัฐบาลญี่ปุ่นแถลงผลของการดำเนินการว่า การฟื้นฟู

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

บรูณะได้รับการดำเนินการในกิจกรรมหลัก 11 ประการ คือ การสนับสนุนการเข้าเรียนของเด็กประมาณ 2.77 ล้านคน การดำเนินการฝึกอบรมครูมากกว่า 11,000 คน การฟื้นฟูบูรณะโรงเรียนประมาณ 263 แห่ง การให้วัคซีนแก่เด็กมากกว่า 10 ล้านคน การฟื้นฟูบูรณะและการให้อุปกรณ์การเรียนแก่โรงเรียนมากกว่า 1,250 แห่ง การสนับสนุนเครื่องมือสำหรับบ้านชั่วคราวมากกว่า 23,000 หลัง การฟื้นฟูบูรณะโรงพยาบาลมากกว่า 24 แห่ง การสนับสนุนหนังสือภาพการกักขังระเบิดประมาณ 300,000 เล่ม การส่งผู้เชี่ยวชาญไปประมาณ 21 คน การให้การสนับสนุน NGOs มากกว่า 35 องค์กร และการรับบุคลากรมาฝึกงานในญี่ปุ่นประมาณ 60 คน^{vi} ซึ่งจากการดำเนินการทั้งหมดของญี่ปุ่นในระยะเวลาประมาณ 1 ปี นับแต่เหตุการณ์ 9/11 เป็นต้นมานั้น อาจกล่าวได้ว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการดำเนินการในเรื่องความร่วมมือเพื่อการต่อต้านการก่อการร้ายที่กระตือรือร้นมากประเทศหนึ่ง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

นอกเหนือจากการร่วมทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานแล้ว ในปี ค.ศ. 2003 ญี่ปุ่นยังได้มีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับอิรักด้วย โดยญี่ปุ่นได้มีบทบาทอย่างแข็งขันในการจัดการกับปัญหานี้ตั้งแต่ระยะแรก นั่นคือ ก่อนที่สงครามจะเกิดขึ้นในเดือนมีนาคม 2003 ด้วยการดำเนินการทางการทูต ทั้งผ่านองค์การระหว่างประเทศอย่างสหประชาชาติและการดำเนินการในลักษณะสองฝ่ายระหว่างญี่ปุ่นกับอิรัก และระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลางเพื่อกดดันอิรัก จากข้อมูลของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นพบว่า ในระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน 2002 ถึงมีนาคม 2003 (ก่อนเกิดสงคราม) รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามเจรจาสองฝ่ายกับอิรัก เพื่อโน้มน้าวอิรักให้ร่วมมือกับประชาคมโลกโดยผ่านสหประชาชาติเพื่อยุติปัญหาด้วยวิธีการสันติวิธีถึง 9 ครั้ง เจรจาสองฝ่ายกับประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลางในปัญหานี้ถึง 18 ครั้ง ในขณะที่เจรจาสองฝ่ายกับสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแต่ละประเทศอีกหลายครั้ง เช่น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สหรัฐฯ 15 ครั้ง สหราชอาณาจักร 6 ครั้ง ฝรั่งเศส 7 ครั้ง
รัสเซีย 7 ครั้ง และสาธารณรัฐประชาชนจีนอีก 1 ครั้ง^{vii}
การเจรจาทั้งหมดนี้ไม่นับรวมการเจรจาภายใต้การ
ประชุมที่จัดโดยสหประชาชาติ (คณะมนตรีความมั่นคง
และสมัชชาใหญ่) ซึ่งในการประชุมดังกล่าว ญี่ปุ่นก็แสดง
บทบาทอย่างแข็งขันเช่นกัน

เมื่อความพยายามด้านการทูตไม่ประสบความสำเร็จ และสงครามเกิดขึ้นในวันที่ 20 มีนาคม 2003 ญี่ปุ่นก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประกาศสนับสนุนการทำสงครามในครั้งนี้ โดยนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้กล่าวถึงบทบาทของญี่ปุ่นในเรื่องนี้ว่า เมื่อพิจารณาจากผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นและการเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อประชาคมโลกแล้ว ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนการดำเนินการของสหรัฐฯ และพันธมิตรในกรณีของการใช้กำลังในอิรักในครั้งนี้^{viii}

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากญี่ปุ่นมีข้อจำกัดทางกฎหมายในเรื่องการใช้กำลัง ญี่ปุ่นจึงไม่สามารถเข้าร่วมในการปฏิบัติการทางทหารร่วมกับสหรัฐฯ และ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สหราชอาณาจักรได้^x หากแต่ได้ดำเนินมาตรการในการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะสงคราม กล่าวคือ ประการแรก รัฐบาลได้ประกาศให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้านของอิรักที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากภาวะสงครามครั้งนี้ เพื่อเป็นการลดผลกระทบจากสงคราม ประการที่สอง รัฐบาลญี่ปุ่นจะดำเนินมาตรการที่จำเป็นต่างๆ ในการทำลายอาวุธที่มีอำนาจในการทำลายล้างสูง กู้ระเบิดในทะเล รวมทั้งการฟื้นฟูบูรณะและการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อิรักด้วย และประการสุดท้าย รัฐบาลญี่ปุ่นจะยังคงไว้ซึ่งการสนับสนุนต่อกิจกรรมทางทหารและกิจกรรมอื่นๆ ของประเทศ พันธมิตรของญี่ปุ่นในการต่อสู้กับการก่อการร้าย ทั้งในอัฟกานิสถานและในดินแดนอื่นๆ ทั่วโลก^x

นอกจากการประกาศจุดยืนและนโยบายในการปฏิบัติต่ออิรักในระหว่างสงครามแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นยังได้ประกาศมาตรการให้ความช่วยเหลือต่างๆ แก่อิรักและประเทศเพื่อนบ้านของอิรัก ซึ่งนับตั้งแต่สงครามเกิดขึ้นจนสงบลง และมาจนถึงขณะนี้ ญี่ปุ่นได้ประกาศให้ความ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ช่วยเหลืออิรักและประเทศข้างเคียงมากมายหลาย
ประการ กล่าวคือ ประการแรก รัฐมนตรีต่างประเทศของ
ญี่ปุ่นได้ประกาศว่า รัฐบาลญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือ
ด้านมนุษยธรรมแก่อิรักเป็นจำนวนมากถึง 100 ล้าน
เหรียญสหรัฐฯ โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่ง
ในจำนวน 100 ล้านเหรียญสหรัฐฯ นี้จะแบ่งเป็น 11.5
ล้านเหรียญสหรัฐฯ ผ่าน World Food Program 8 ล้าน
เหรียญสหรัฐฯ ผ่าน International Committee of the
Red Cross 5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ผ่าน UNICEF
30 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สำหรับการช่วยเหลือด้าน
มนุษยธรรมในอิรัก และอีก 45.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ที่
เหลือสำหรับมาตรการความช่วยเหลือที่จำเป็นอื่นๆ เช่น
สำหรับโครงการ Oil for Food Program การช่วยเหลือ
ผู้อพยพและผู้ไร้ที่อยู่ ฯลฯ^{xi} ประการที่สอง นอกเหนือจาก
ความช่วยเหลือจำนวน 100 ล้านเหรียญสหรัฐฯ แล้ว
รัฐบาลญี่ปุ่นยังประกาศให้ความช่วยเหลืออีก 1 ล้าน
เหรียญสหรัฐฯ ผ่าน UNESCO และ Japan Trust Fund
for Preservation of the World Culture Heritage

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สำหรับการฟื้นฟูและรักษาวัตถุโบราณของพิพิธภัณฑน์ในอิรัก^{xii} ประการที่สาม รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศตั้งเป้าหมายที่จะให้ความช่วยเหลือมากถึง 1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยผ่าน Japanese Funds-in-Trust for the Capacity-Building of Human Resources ซึ่งจะจัดตั้งขึ้นภายใน UNESCO เพื่อโครงการด้านการศึกษาในอิรัก^{xiii} ประการที่สี่ รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศให้ความช่วยเหลือ 2.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยผ่าน UNDP สำหรับการขุดลอกท่าเรือ UMM Qasr Port เพื่อการลำเลียงวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือสำคัญสำหรับการฟื้นฟูบูรณะอิรัก^{xiv} และประการที่ห้า รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศขยายความช่วยเหลืออีกจำนวน 9,948,856 เยน สำหรับโครงการรากหญ้า ด้านความมั่นคงของมนุษย์ ในชุมชนเมือง UMM Qasr Port ทางใต้ของอิรัก^{xv}

ในด้านบุคลากร รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตัดสินใจส่งบุคลากรที่เป็นพลเรือนของญี่ปุ่นเข้าร่วมในปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะอิรักร่วมกับสหรัฐฯ เมื่อสงครามผ่านไปได้ประมาณ 1 เดือน โดยส่งบุคลากรเข้าร่วมใน the U.S.

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance (ORHA) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทหลักในการฟื้นฟูบูรณะอิรัก^{xvi} โดยบุคลากรเหล่านี้จะได้รับการคัดเลือกมาจากกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น JICA หรือ JBIC โดยจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบสถานการณ์และความจำเป็นของอิรักในการขอรับความช่วยเหลือเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่รัฐบาลญี่ปุ่นในการตัดสินใจให้ความช่วยเหลือแก่อิรักรวมทั้งร่วมมือกับกองกำลังของสหรัฐฯ ในการฟื้นฟูอิรักด้วย^{xvii}

แน่นอนว่าการส่งบุคลากรชาวญี่ปุ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูบูรณะอิรักร่วมกับองค์กรของสหรัฐฯ ในครั้งนี้ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในสังคมญี่ปุ่นว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญสันติภาพหรือไม่ ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นได้ชี้แจงว่า การส่งบุคลากรออกไปครั้งนี้เป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยไม่ขัดกับระบบกฎหมายของญี่ปุ่น เพราะผู้ที่ถูกส่งออกไปเป็นพลเรือนและมีได้ปฏิบัติการทางทหาร และการส่งบุคลากรออกไปครั้งนี้ยังจะเป็นประโยชน์ในด้านของการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

รู้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือ
ของอิรัก ทั้งยังสามารถประสานงานกับหน่วยงานระหว่าง
ประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูบูรณะและการให้
ความช่วยเหลืออิรักได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย^{xviii}

นอกจากการส่งพลเรือนออกไปร่วมปฏิบัติการ
ฟื้นฟูบูรณะอิรักแล้ว ในตอนปลายปี ค.ศ. 2003 รัฐบาล
ญี่ปุ่นยังได้ประกาศที่จะส่ง JSDF เข้าไปมีส่วนร่วมในการ
รักษาสันติภาพและฟื้นฟูบูรณะอิรักอีกด้วย ซึ่งการตัดสินใจ
ในครั้งนี้ของรัฐบาลญี่ปุ่นทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์
ที่กว้างขวางมากกว่าการตัดสินใจส่งบุคคลากรด้าน
พลเรือนในครั้งแรก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการ
ขัดรัฐธรรมนูญและความปลอดภัยของ JSDF เอง เพราะ
ตามพระราชบัญญัติ PKO ของญี่ปุ่นนั้น JSDF สามารถ
ที่จะพกพาได้เพียงอาวุธเบาเพื่อการป้องกันตนเองและ
ผู้ร่วมงานเท่านั้น ในขณะที่สถานการณ์ในอิรักยังไม่
สามารถเรียกว่าได้เป็นสภาพที่สงบหรือปลอดภัยเพียงพอ
แม้ว่าสหรัฐฯ จะประกาศว่าสงครามได้สิ้นสุดลงแล้วก็
ตาม ยิ่งกว่านั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่นักการทูตญี่ปุ่น 2

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

คน ถูกฆ่าในอิรัก ในตอนปลายเดือนพฤศจิกายน 2003^{xix} การวิพากษ์วิจารณ์ก็ยิ่งรุนแรงมากขึ้น แต่รัฐบาลโคอิสุมิ ก็ยังยืนยันที่จะดำเนินการส่งบุคลากร JSDF ออกไปร่วม ในการปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งในที่สุดในเดือน ธันวาคม 2003 รัฐบาลโคอิสุมิก็สามารถผลักดันให้ แผนการการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูอิรักเป็นกรณีพิเศษ ผ่านสภาได้ และภายใต้แผนการดังกล่าวนี้ได้เปิดโอกาส ให้รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถส่ง JSDF ไปร่วมปฏิบัติการใน อิรักได้ ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้วางแผนว่าจะส่ง JSDF ประมาณ 1,100 คนเข้าร่วมในการปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะ อิรัก และในจำนวนบุคคลากรดังกล่าวนี้ คาดว่าจะ ประกอบด้วย GSDF ประมาณ 650-700 คน ASDF ประมาณ 150 คน พร้อมด้วย C-13 transport plane อีก 3 ลำ และ MSDF ประมาณ 300 คน พร้อมกับ Osumi-type transport vessel ในการขนส่งเครื่องมือต่างๆ ไปยัง อิรัก^{xx}

จากการดำเนินนโยบายและการปฏิบัติการ ดังกล่าวทั้งหมดของรัฐบาลญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่ารัฐบาล

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ญี่ปุ่นมีแนวนโยบายที่ชัดเจนต่อเรื่องการต่อต้านการก่อการร้าย และดำเนินนโยบายตอบสนองต่อเรื่องดังกล่าวอย่างแข็งขันเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของนโยบายต่างประเทศที่แตกต่างไปจากนโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ของญี่ปุ่นแต่เดิม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้างหรือมีผลต่อเนื่องตามมาในอนาคตอันใกล้ได้ ทั้งต่อสังคมญี่ปุ่นและสังคมโลกโดยภาพรวมด้วย

โดยทั่วไปแล้ว มีคำอธิบายที่เกี่ยวกับปัจจัยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ว่ามักเป็นนโยบายที่ได้รับอิทธิพลหรือแรงกดดันจากสหรัฐฯ ให้ดำเนินการมากกว่าที่จะเป็นนโยบายที่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ริเริ่ม โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความมั่นคง ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการที่จะดำเนินนโยบายความมั่นคงในลักษณะที่เป็นอิสระ จึงมีความจำเป็นต้องฟังฟังสหรัฐฯ ในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่มา

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของการมีอิทธิพลของสหรัฐฯ เหนือนโยบายต่างประเทศ
ของญี่ปุ่น ไม่แต่เฉพาะในเรื่องความมั่นคงเท่านั้น หากยัง
รวมไปถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น การค้าหรือความสัมพันธ์กับ
ประเทศที่สาม โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็นที่มีการแบ่ง
มิตรและศัตรูกันอย่างชัดเจน ญี่ปุ่นถูกจัดเป็นพันธมิตร
สำคัญในอันดับต้นๆ ของสหรัฐฯ และมีนโยบาย
ต่างประเทศที่สอดคล้องกับสหรัฐฯ เสมอมา แม้เมื่อ
สงครามเย็นสิ้นสุดลงแล้ว ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว
ก็ยังคงอยู่ ญี่ปุ่นยังคงได้รับความสำคัญจากสหรัฐฯ ใน
ฐานะพันธมิตรที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย^{xxi} ในขณะเดียว
กัน ญี่ปุ่นก็ยังคงให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่าง
ญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ในฐานะที่เป็นเสาหลักของนโยบาย
ต่างประเทศของตนอยู่เช่นเดียวกัน^{xxii}

อย่างไรก็ตาม การใช้แนวคิดดังกล่าวมาอธิบาย
การดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของญี่ปุ่นหลัง
เหตุการณ์ 9/11 น่าจะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง หรือไม่สามารถ
อธิบายได้อย่างชัดเจน นักวิชาการบางคนให้ความเห็นว่า
แรงกดดันของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นในการดำเนินนโยบาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ต่อต้านการก่อการร้ายของญี่ปุ่นหลังเหตุการณ์ 9/11 นั้น มีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับในกรณี สงครามอ่าวเปอร์เซีย เมื่อ 10 ปี ก่อนหน้านั้นด้วยแล้ว จะ เห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันมาก^{xxiii} สำหรับสหรัฐฯ แล้ว การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายเป็นความตั้งใจ อย่างมุ่งมั่นของสหรัฐฯ ที่จะดำเนินการ โดยมีได้ให้ความ สำคัญมากไปกว่าจะมีประเทศพันธมิตรร่วมด้วยหรือไม่ ดังที่หลายคนได้แสดงความเห็นว่าสหรัฐฯ มีแนวโน้มนโยบาย ในลักษณะ "การดำเนินการฝ่ายเดียว" (Unilateral) มาก ในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้าย^{xxiv} โดยเฉพาะใน กรณีของอิรักนั้นเห็นได้ชัดเจนมาก เนื่องจากสหรัฐฯ มิได้ รอให้มีการลงมติครั้งที่ 2 ของสหประชาชาติในการดำเนินการ เกี่ยวกับอิรัก หากแต่ก้าวเข้าสู่สงครามทันทีที่พ้น กำหนดเวลาของการเจรจากับอิรักและอิรักไม่ปฏิบัติตาม ข้อเรียกร้อง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยภายในประเทศ หลายประการที่มีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องนโยบาย ต่อต้านการก่อการร้าย เช่น การเป็นรัฐบาลผสม ความ เป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและการกลัวความเสีย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หน้า รวมทั้งประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่
แรงกดดันด้านลบจากประเทศในเอเชียต่อบทบาทด้าน
ความมั่นคงของญี่ปุ่นลดลง ทำให้ญี่ปุ่นลดความกังวลใจ
ในการดำเนินนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายในช่วง
หลังเหตุการณ์ 9/11 ลง^{xxv}

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องปัจจัยภายใน
ประเทศและการลดลงของแรงกดดันจากประเทศต่างๆ
ในเอเชียแล้ว ผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นเองในเรื่อง
ความมั่นคงปลอดภัยจากการก่อการร้ายยังเป็นประเด็นที่
มีความสำคัญมากประเด็นหนึ่ง โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วม
ร่วมในสงครามและการฟื้นฟูบูรณะ ทั้งในอัฟกานิสถาน
และอิรัก รัฐบาลญี่ปุ่นได้เน้นย้ำอยู่ตลอดเวลาว่าการ
ดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นไปโดยคำนึงถึงผลประโยชน์
แห่งชาติของญี่ปุ่นเองเป็นหลัก ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติที่
รัฐบาลญี่ปุ่นกล่าวอ้างถึงนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 4
ประการ กล่าวคือ ประการแรก การตระหนักว่าการ
ก่อการร้ายนั้นเป็นภัยคุกคามต่อญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน และ
ญี่ปุ่นสมควรดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายเพื่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความสงบสุขของโลกและของ
ญี่ปุ่นเอง ในฐานะประเทศหนึ่งในโลก^{xxvi} โดยเฉพาะใน
กรณีของอิรักที่ถูกเชื่อว่าจะได้ครอบครองอาวุธที่มีอำนาจ
ทำลายล้างสูงนั้น ญี่ปุ่นเห็นว่าเป็นประเด็นความมั่นคงที่
มีผลกระทบไม่แต่เฉพาะสหรัฐฯ แต่มีผลต่อญี่ปุ่นด้วย^{xxvii}

ผลประโยชน์แห่งชาติประการที่สองที่ผลักดันให้
ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายอย่างแข็งขัน
และรวดเร็วก็คือ ความต้องการที่จะแสดงลักษณะของ
ประเทศที่มีบทบาทและนโยบายต่างประเทศเป็นของตนเอง
มิใช่เป็นเพียงการตอบสนองต่อการกดดันหรือร้องขอ
ทั้งจากพันธมิตรและจากประชาคมโลกเท่านั้น บทเรียน
จากสงครามอ่าวเปอร์เซียที่ญี่ปุ่นถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า
กระทำการแบบ “Too little, too late” นั้น ทำให้ญี่ปุ่นโดย
รัฐบาลโคอิสุมิเห็นความจำเป็นของการตอบสนองต่อ
สถานการณ์อย่างรวดเร็ว และโดยการริเริ่มของญี่ปุ่นเอง
การออกพระราชบัญญัติมาตรการพิเศษเพื่อต่อต้านการ
ก่อการร้าย (Anti-Terrorism Special Measures Law)
ภายในเวลาเพียง 1 เดือน หลังเหตุการณ์ 9/11 นั้น เป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การกระทำที่รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามแสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นได้ตอบสนองต่อเรื่องนี้อย่างจริงจังและด้วยการริเริ่มของตนเอง ดังที่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้กล่าวต่อสภา Diet เมื่อผ่านพระราชบัญญัติดังกล่าว ในเดือนตุลาคม 2001 ว่า ญี่ปุ่นได้ตัดสินใจด้วยตนเองในการเคียงข้างกับสหรัฐฯ ที่จะต่อสู้กับการก่อการร้าย เพื่อที่จะไม่ให้การก่อการร้ายเกิดขึ้นอีกในชุมชนระหว่างประเทศ^{xxviii} รวมทั้งในกรณีของอิรักก็เช่นเดียวกัน ญี่ปุ่นได้ดำเนินกิจกรรมทางการทูตมากมายเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้ รวมทั้งการตัดสินใจที่จะให้ความช่วยเหลือต่างๆ แก่อิรักหลังสงครามด้วย^{xxix}

ผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นประการที่สามในการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ประการที่สอง นั่นคือ ในขณะที่ญี่ปุ่นใช้วิธีการดำเนินนโยบายที่รวดเร็วและแข็งขันในเรื่องนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาคมโลกเห็นว่าญี่ปุ่นมีนโยบายต่างประเทศเป็นของตนเอง ญี่ปุ่นก็ใช้การดำเนินนโยบายในลักษณะเดียวกัน คือ รวดเร็วและ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จริงจัง เป็นการรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับพันธมิตรหลัก คือ สหรัฐฯ เพราะสำหรับญี่ปุ่นแล้ว สหรัฐฯ เป็นพันธมิตรที่สำคัญและดำเนินบทบาทที่ไม่อาจทดแทนได้ในภูมิภาค ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคง และรัฐบาลญี่ปุ่น เห็นว่าเมื่อสหรัฐฯ อยู่ในสถานะที่ต้องการการสนับสนุน ญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตรก็สมควรที่จะแสดงบทบาท ดังกล่าว^{xxx} ซึ่งการดำเนินนโยบายในลักษณะนี้ นอกจากจะสามารถกระชับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ให้แน่นแฟ้นขึ้นแล้ว ยังเป็นแนวนโยบายที่ยืนยันให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่ “พันธมิตร” ภายใต้ “สนธิสัญญา ความมั่นคงร่วมกันระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น” อีกด้วย^{xxxi} และสนธิสัญญาดังกล่าวนี้อาจเป็นรากฐานของนโยบาย ต่างประเทศของญี่ปุ่น ด้านความมั่นคง อันเป็นที่ยอมรับ ของทั้งสหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ซึ่งหมายความว่าแม้ญี่ปุ่นจะเพิ่มบทบาทของตนเองในการดำเนิน นโยบายเรื่องการต่อต้านการก่อการร้าย แต่ประเทศ ต่างๆ ในเอเชียก็สามารถที่จะมั่นใจได้ในขณะเดียวกันว่า การดำเนินการใดๆ ของญี่ปุ่นทั้งหมดนี้ยังเป็นไปในกรอบ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันดังกล่าวที่ญี่ปุ่นจะไม่พัฒนาขึ้นมาเป็นภัยคุกคามต่อประเทศอื่นได้

ผลประโยชน์แห่งชาติประการสุดท้ายที่เป็นแรงผลักดันให้ญี่ปุ่นมีนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายที่กระตือรือร้นมากก็คือ ความต้องการสร้างสถานะที่มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับในสังคมระหว่างประเทศในฐานะประเทศสมาชิกที่มีความรับผิดชอบประเทศหนึ่งของสังคมโลก บทเรียนจากสงครามอ่าวเปอร์เซียที่ญี่ปุ่นให้ความร่วมมือเฉพาะทางด้านการเงิน จนทำให้ถูกประชาคมโลกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากนั้น ทำให้รัฐบาลโคอิสุมิตระหนักดีว่าการจะกอบกู้ภาพพจน์ของประเทศให้ดีขึ้นมีแต่จะต้องดำเนินนโยบายที่กระตือรือร้นมีส่วนร่วมและแสดงถึงความเสียสละมากกว่าเดิม โดยเฉพาะในเรื่องบุคลากร ดังนั้น การออกพระราชบัญญัติมาตรการพิเศษเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย (Anti-Terrorism Special Measures Law) ในปี ค.ศ. 2001 และพระราชบัญญัติการให้ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูบูรณะอิรักเป็นกรณีพิเศษ (Law Concerning to

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Special Measures on Humanitarian and Reconstruction Assistance in Iraq) ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งเป็นโอกาสให้รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถส่งบุคลากรเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพและฟื้นฟูบูรณะประเทศในอัฟกานิสถานและอิรักได้นั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลโคอิสุมิคำนึงถึง^{xxxii}

จากข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นก็อาจจะพอสรุปได้ว่า เป้าหมายและผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นทั้งในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง การรักษาสถานภาพพันธมิตรกับสหรัฐฯ และการสร้างสถานะของประเทศให้เป็นประเทศที่มีความเป็นอิสระในด้านนโยบายต่างประเทศและเป็นประเทศที่มีเกียรติในสังคมโลก ดูเหมือนจะเป็นพลังผลักดันที่สำคัญต่อการดำเนินนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายที่เข้มข้นของญี่ปุ่นในระยะเวลา 2-3 ปีนี้ มากกว่าจะเป็นผลมาจากการกดดันของสหรัฐฯ หรือการเรียกร้องของประชาคมโลกเหมือนในอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของญี่ปุ่นที่เข้มข้นนี้จะได้รับการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ตอบสนองด้วยดีจากสหรัฐฯ และหลายประเทศในเอเชีย แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงท่าทีของญี่ปุ่นอย่างชัดเจนในด้านความมั่นคงซึ่งก่อให้เกิดผลต่อเนื่องตามมาหลายประการทั้งในประเทศญี่ปุ่นเองและต่อความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับประเทศอื่นๆ ด้วย

ข้อสังเกตจากการดำเนินนโยบาย

ต่อต้านการก่อการร้ายของรัฐบาลโคอิสุมิ

เพื่อที่จะสามารถดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายได้อย่างแข็งขัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้แก้ไขกฎหมายและออกกฎหมายใหม่หลายฉบับในช่วงระยะเวลาเพียง 2-3 ปี เท่านั้น พระราชบัญญัติฉบับแรก而出หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ก็คือ พระราชบัญญัติมาตรการพิเศษเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย (Anti-Terrorism Special Measures Law) ในเดือนตุลาคม 2001 ซึ่งโดยเนื้อหาหลัก คือ การเปิดโอกาสให้รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถส่งบุคลากรญี่ปุ่นไปร่วมในกิจกรรมต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานร่วมกับสหรัฐฯ ได้ ต่อมาในปี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เดียวกัน รัฐบาลญี่ปุ่นยังได้ผ่านพระราชบัญญัติเพื่อแก้ไขกฎหมายอีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายกองกำลังป้องกันตนเอง (Amendment of Self-Defense Force Law) และพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสันติภาพ (Amendment of the International Peace Cooperation Law) โดยที่การแก้ไขกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายบทบาทหน้าที่ของ JSDF และเปิดโอกาสให้บุคลากรของญี่ปุ่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษาสันติภาพร่วมกับสหประชาชาติได้มากกว่าแต่ก่อน โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (Peace-Keeping Force : PKF) ซึ่งแต่เดิมบุคลากรของญี่ปุ่นไม่สามารถเข้าร่วมได้ โดยสามารถทำได้เพียงเฉพาะกิจกรรมด้านมนุษยธรรมและการฟื้นฟูบูรณะเท่านั้น^{xxxiii}

ในปี ค.ศ. 2003 หลังจากสงครามในอิรักเกิดขึ้น รัฐบาลโคอิสุมิได้ออกพระราชบัญญัติใหม่อีก 4 ฉบับ โดยที่ 3 ฉบับแรกอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่าพระราชบัญญัติเพื่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ตอบสนองต่อกรณีฉุกเฉิน (Emergency Response Law) ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่ออกมาเพื่อเตรียมประเทศให้พร้อมในกรณีได้รับการโจมตีจากการก่อการร้าย ประกอบด้วยกฎหมาย 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการตอบสนองต่อการถูกโจมตีด้วยอาวุธ (Armed Attack Response Law) เพื่อจัดตั้งกระบวนการตัดสินใจสำหรับรัฐบาลในการจัดการกับการถูกโจมตีโดยอาวุธ พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายกองกำลังป้องกันตนเอง (Amendment to the Self-Defense Forces Law) เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการของ JSDF ในกรณีที่ถูกรุกรานด้วยอาวุธหรือการก่อการร้าย และพระราชบัญญัติแก้ไขเรื่องสภาความมั่นคงของญี่ปุ่น (Amendment to the Security Council of Japan) เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสภาความมั่นคงของญี่ปุ่นแต่เดิม และจัดตั้งกระบวนการและเครื่องมือที่จำเป็นอื่นๆ รวมทั้งออกแบบจัดตั้งองค์กรในลักษณะคณะผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษาเรื่องดังกล่าว ส่วนกฎหมายฉบับสุดท้ายที่ออกในปี ค.ศ. 2003 คือ พระราชบัญญัติการให้ความช่วยเหลือเพื่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ฟื้นฟูบูรณะอิรักเป็นกรณีพิเศษ (Law Concerning to Special Measures on Humanitarian and Reconstruction Assistance in Iraq) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นสามารถแสดงบทบาทในเรื่องการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการฟื้นฟูบูรณะประเทศอิรักได้ตามมาตรการที่สหประชาชาติเห็นชอบและดำเนินการ โดยเฉพาะความสามารถส่งบุคลากรของญี่ปุ่นเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย^{xxxiv}

จะเห็นได้ว่าภายในระยะเวลาเพียง 3 ปี รัฐบาลโคอิสุมิได้มีการออกกฎหมายใหม่และ/หรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศถึง 7 ฉบับ นับเป็นรัฐบาลที่ให้ความสำคัญแก่นโยบายความมั่นคงและสร้างความเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้มากที่สุดรัฐบาลหนึ่งของญี่ปุ่นในระยะหลังสงคราม แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่รัฐบาลโคอิสุมิได้กระทำ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย จะได้รับการตอบสนองในด้านบวกทั้งจากประชาชนญี่ปุ่นและจากสังคมโลกก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็มีผลกระทบอย่าง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

กว้างขวางต่อสังคมญี่ปุ่น ทั้งในเรื่องกระบวนการทางกฎหมายและสถานะของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศด้วย รวมทั้งอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของประเด็นปัญหาใหญ่ที่จะตามมาในอนาคตอันใกล้

ในเรื่องของกระบวนการทางกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติทั้ง 7 ฉบับ นำไปสู่คำถามพื้นฐานที่มีมาในสังคมญี่ปุ่นเป็นเวลานานนับตั้งแต่มีการก่อตั้ง JSDF ในปี ค.ศ. 1954 นั่นคือ การขัดต่อมาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ของญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะสาระสำคัญของพระราชบัญญัติทั้ง 7 ฉบับ มิใช่เพียงการยอมรับว่าญี่ปุ่นมีกองกำลังเท่านั้น หากยังอนุญาตให้ญี่ปุ่นใช้กองกำลังได้ โดยมีมิใช่เพียงเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น แต่เพื่อสนับสนุนพันธมิตรด้วย และกองกำลังดังกล่าวสามารถครอบครองอาวุธได้ มิใช่เพียงเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น หากเพื่อปกป้องเพื่อนร่วมงานและเพื่อรักษาสันติภาพได้ รวมทั้งกองกำลังนั้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติการเฉพาะในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น โดยสามารถ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ถูกส่งออกไปปฏิบัติการในพื้นที่นอกประเทศที่ถูกประเมินว่าเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของญี่ปุ่นได้ด้วย และที่สำคัญที่สุด คือ ขอบข่ายของการปฏิบัติการของกองกำลังนั้นมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อป้องกันตนเองหรือกิจกรรมเฉพาะด้านมนุษยธรรมอีกต่อไป หากถูกขยายขอบเขตไปถึงการปฏิบัติการด้านข่าวสารเพื่อช่วยเหลือพันธมิตรในการทำสงครามและการมีส่วนร่วมในการรักษาสันติภาพร่วมกับกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติได้อีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลงเป็นต้นมา ก็ทำให้คำถามดังกล่าวถูกตั้งข้อสงสัยด้วยว่ายังสมควรได้รับการคำนึงถึงหรือให้ความสำคัญอยู่หรือไม่ ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวด ทั้งในฐานะประเทศสมาชิกของสังคมโลกและในฐานะมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก ที่จะต้องแสดงบทบาทในกิจกรรมระหว่างประเทศด้านสันติภาพ และเมื่อมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ไม่อาจแก้ไขได้โดยง่าย รัฐบาลก็

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จำเป็นต้องหาทางออก แม้ว่าทางออกดังกล่าวนั้นจะทำให้เกิดการลักลั่นของกฎหมายขึ้นก็ตาม ดังนั้น สภาพที่เกิเกิดขึ้นในสังคมญี่ปุ่นขณะนี้ก็คือ ความต้องการ 2 อย่างที่ขัดกันนั่นคือ ความต้องการที่จะยังคงมาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ไว้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการรักสันติภาพของประเทศ และความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมระหว่างประเทศ ด้านความมั่นคง เพื่อสร้างสถานะอันมีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของประเทศในสังคมโลก รัฐบาลญี่ปุ่นในปัจจุบันพยายามที่จะรักษาสมดุลของความต้องการทั้งสองประการนี้ไว้ด้วยกัน แต่รัฐบาลญี่ปุ่นคงไม่สามารถรักษาสภาพดังกล่าวไว้ได้อีกนานนัก เรื่องนี้ต้องการการจัดการที่ชัดเจนในอนาคตอันใกล้ซึ่งก็ดูเหมือนว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะเป็นแนวทางที่รัฐบาลพยายามจะเลือกดำเนินการ แต่แนวทางนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำได้ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้งความเป็นผู้นำและอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล รวมทั้งความเห็นพ้องของคนในสังคมโดยรวมด้วย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในด้านสถานะทางการเมืองของรัฐบาลโคอิสุมิ นั้น การที่รัฐบาลสามารถออกกฎหมายหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีความอ่อนไหวได้ หลายฉบับในระยะเวลานั้นนั้นมีความหมายมาก มันมิใช่เพียงการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญแก่นโยบายความมั่นคงและการต่อต้านการก่อการร้ายแต่เพียงประการเดียวเท่านั้น หากมันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของรัฐบาลอีกด้วย เพราะกฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและยังสัมพันธ์กับประเด็นที่ล่อแหลมต่อการถูกตั้งคำถามในเรื่องความชอบธรรมอีกด้วย การที่รัฐบาลสามารถผลักดันให้กฎหมายทั้งหมดดังกล่าวผ่านสภาออกมาได้ จึงแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของรัฐบาล หรือถ้าจะพูดกันให้ถนัดชัดเจนลงไปก็คือ ความเข้มแข็งของ LDP นั่นเอง เพราะ LDP เป็นผู้นำของรัฐบาลผสมที่พรรคร่วมรัฐบาลอีก 2 พรรค ซึ่งไม่ว่าจะเห็นด้วยกับแนวทางของ LDP หรือไม่ก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะคัดค้านหรือขัดขวางแนวนโยบายนี้ได้ นอกจากนี้ ผลการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤศจิกายน 2003 และ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงในเดือนกรกฎาคม 2004 ที่ผ่านมา แม้ว่า LDP จะสูญเสียที่นั่งในทั้งสองสภาไปจากเดิมที่มีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง แต่ LDP ก็ยังคงเป็นพรรคที่มีเสียงมากที่สุดในทั้งสองสภาและยังเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลอีกต่อไปนั้น^{xxxv} แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนหนึ่งให้การยอมรับนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลที่มี LDP เป็นผู้นำ ซึ่งเรื่องนี้มีผลทำให้นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิยืนยันในเรื่องการส่งบุคลากรของ JSDF ไปร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูบูรณะประเทศในอิรัก^{xxxvi} ไม่เพียงเท่านั้น เพื่อเป็นการหาทางออกให้แก่ปัญหาความลึกลับของกฎหมายต่างๆ และรัฐธรรมนูญของประเทศ ทั้งยังเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศสามารถมีบทบาทในด้านความมั่นคงในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น รัฐบาลโคอิสุมิยังได้ใช้ผลจากการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนแผนการแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศ ซึ่งคาดว่าจะดำเนินการในปี ค.ศ. 2005 อีกด้วย^{xxxvii}

อย่างไรก็ตาม ผลจากการเลือกตั้งทั้งสองครั้งที่ผ่านมา ที่แม้ว่า LDP จะยังคงสถานะของการเป็นพรรค

รัฐบาลต่อไปได้นั้น แต่จำนวนที่นั่งที่ลดลงจากที่เคยมีอยู่ก่อนการเลือกตั้ง และโดยเฉพาะการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของ DPJ เป็นการส่งสัญญาณเตือนที่ชัดเจนของประชาชนต่อ LDP ว่า ประชาชนเริ่มไม่พอใจนโยบายของ LDP แล้ว ซึ่งนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายและการส่ง JSDF ไปร่วมในกิจกรรมทางทหารและการฟื้นฟูบูรณะต่างๆ ร่วมกับสหรัฐฯ ในอิรักนั้นเป็นนโยบายที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก และน่าจะเป็นนโยบายที่ทำให้ LDP สูญเสียที่นั่งในการเลือกตั้งทั้งสองครั้งนี้ด้วย สำหรับผลกระทบต่อสถานะของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศจากการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายอย่างแข็งขันนั้น ดูเหมือนจะเป็นผลในทางบวกมากกว่าการถูกวิพากษ์วิจารณ์เช่นในครั้งสงครามอ่าวเปอร์เซียเมื่อ 10 ปีก่อนหน้านี้ การดำเนินมาตรการต่างๆ ของญี่ปุ่นในครั้งนี้ ทั้งด้านการทูตและการตอบสนองต่อสถานการณ์ ได้รับการประเมินว่าเป็นไปโดยสมสถานะของประเทศ รวมทั้งข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่าด้วยการมีนโยบายโปรสหรัฐฯ นั้นก็ไม่มากมายนัก อย่างไรก็ตาม

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สภาพการณ์ดังกล่าวนี้มีได้เกิดขึ้นจากการกระทำของ ญีปุ่นแต่เพียงฝ่ายเดียว หากเกิดจากแนวทางการดำเนิน นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ เองที่มีลักษณะเป็นการ ดำเนินการฝ่ายเดียว และปฏิกิริยาของประเทศต่างๆ ใน เอเชียต่อการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายที่ แข็งขันของญีปุ่น เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศในเอเชีย ส่วนมากไม่มีปฏิกิริยาในด้านลบต่อนโยบายของญีปุ่นใน ครั้งนี้ ดังเช่นที่นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่า ญีปุ่น ประสบความสำเร็จในการสร้างภาพพจน์และความ สัมพันธ์ของตนกับประเทศในเอเชียใหม่ในลักษณะที่ แสดงให้เห็นว่าเป็นประเทศที่ไม่ใส่ใจในสงคราม หากแต่ เป็นผู้ต้องการรักษาสันติภาพ ทั้งยังเป็นพันธมิตรทาง เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศในเอเชียด้วย^{xxxviii} ความสำเร็จดังกล่าวนี้นำไปสู่การลดลงของแรงต่อต้านการมี บทบาทมากขึ้นของญีปุ่นในเรื่องความมั่นคงระหว่าง ประเทศจากประเทศในเอเชีย และในทางกลับกัน รัฐบาล ญีปุ่นก็สามารถใช้ประเด็นนี้เป็นแรงสนับสนุนการเพิ่ม บทบาทของตนในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งสามารถนำ

ญีปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

มาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการแก้ไขข้อจำกัดทางกฎหมายในประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทที่แข็งขันในเวทีระหว่างประเทศด้านความมั่นคงอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้จะพอสรุปได้ว่าการดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของญี่ปุ่นในขณะนี้เป็นการดำเนินนโยบายที่ “รวดเร็ว แข็งขันและริเริ่ม” แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่านโยบายนี้เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก (Reaction) ดังนั้น อาจจะเป็นประเด็นที่ต้องติดตามศึกษากันต่อไปว่า ญี่ปุ่นจะสามารถที่จะพัฒนาแนวนโยบายต่างประเทศของตนเองจากลักษณะ Reactive ในปัจจุบัน ไปเป็นลักษณะ Proactive ในอนาคตได้หรือไม่

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF

และแนวโน้ม/ความเป็นไปได้

ของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน

จากการที่ญี่ปุ่นมีนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายที่แข็งขันรวมทั้งมีความพยายามที่จะมีบทบาท

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

มากขึ้นในกิจกรรมด้านความมั่นคงในชุมชนระหว่างประเทศ ทำให้เกิดสถานการณ์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF และข้อถกเถียงเรื่องการตีความและแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะมาตรา 9 ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น

การที่ญี่ปุ่นส่ง JSDF ไปร่วมปฏิบัติการในกิจกรรมฟื้นฟูบูรณะอิรักหลังสงครามและจะคงกองกำลังนี้ไว้หลังการถ่ายโอนอำนาจของสหรัฐฯ แก่รัฐบาลของอิรักแล้ว รวมทั้งจะร่วมในกองกำลังนานาชาติของสหประชาชาติในอิรักที่นำโดยสหรัฐฯ ด้วยนั้น ทำให้เกิดข้อถกเถียงเป็นอย่างมากถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ใหม่ของ JSDF เลยก็ว่าได้^{xxxix} เพราะเป็นครั้งแรกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ JSDF ถูกส่งออกนอกประเทศและปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือไปจากเรื่องมนุษยธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิมที่เน้นแต่การป้องกันเพียงอย่างเดียวไปเป็นการมีบทบาทที่มากขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศ^x

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

โดยเฉพาะในกรณีที่ JSDF จะเข้าไปร่วมปฏิบัติการกับ กองกำลังนานาชาติของสหประชาชาติ ภายใต้การนำ ของสหรัฐฯ ในอิรัก ซึ่งมีคำถามสำคัญเกิดขึ้น 2 ประการ คือ ประการแรก JSDF ที่เข้าไปร่วมกับกองกำลังของ สหประชาชาติในครั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้คำสั่งการร่วม ของกองกำลังร่วมของสหประชาชาติหรือไม่ (Under Unified Command) JSDF สามารถที่จะเลือกปฏิบัติ/ไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งได้หรือไม่^{xii} และประการที่สอง ซึ่งเป็น เรื่องที่สำคัญมากก็คือ จริงๆ แล้วรัฐบาลญี่ปุ่นสามารถที่จะ ส่ง JSDF ไปร่วมปฏิบัติการกับกองกำลังดังกล่าว ของสหประชาชาติได้หรือไม่ เพราะรัฐบาลที่นำโดย LDP ของญี่ปุ่นได้ตีความรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ในเรื่อง สิทธิในการป้องกันตนเองร่วมกัน (Collective Self-Defense) ว่าญี่ปุ่นมีสิทธิดังกล่าว แต่ไม่สามารถจะใช้ สิทธินั้น (The nation has the right but can not exercise it)^{xiii} ดังนั้น ในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลญี่ปุ่นจะ ประกาศเสมอว่าจะให้ความร่วมมือ (Cooperate with) กับสหประชาชาติ แต่ไม่สามารถมีส่วนร่วม (Can not

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

participate in) ในการปฏิบัติการใดๆ ด้านความมั่นคงของสหประชาชาติได้ ในขณะที่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ กลับประกาศว่า JSDF จะมีส่วนร่วม (Participate in : Sanka ในภาษาญี่ปุ่น) ในการปฏิบัติการด้านความมั่นคงของสหประชาชาติด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางการตีความรัฐธรรมนูญเดิม อันนำไปสู่คำถามว่า ญี่ปุ่นสามารถที่จะแสดงสิทธิในเรื่องการป้องกันร่วมกันได้หรือไม่ (Exercise the right of collective self-defense) และการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่^{xliii}

เหตุผลที่ถูกนำมาใช้เป็นคำอธิบายถึงความจำเป็นในการที่ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF จะมีอยู่ 3-4 ประการ คือ ภัยจากการก่อการร้ายที่ญี่ปุ่นตกเป็นประเทศเป้าหมายด้วย, ภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี, ความไม่แน่นอนของความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับไต้หวัน, และการเรียกร้องของสหรัฐฯ^{xliv} การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุป

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ได้ว่า JSDF ในขณะนี้ได้เปลี่ยนจากองค์กรที่ไม่ค่อยกระตือรือร้นหรือมีบทบาท (A passive organization) ไปเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ (A functional organization)^{xiv} ซึ่งเรื่องนี้หน่วยงานด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นได้กล่าวไว้ในรายงานประจำปี เรื่องความมั่นคง ว่า ขณะนี้ JSDF ได้พัฒนาไปเป็นองค์กรที่สามารถทำหน้าที่ได้กว้างขวางขึ้นทั้งในและต่างประเทศ^{xvi} โดยมีเหตุผล 3 ประการสำหรับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของ JSDF ให้ทันสมัย กล่าวคือ ประการแรก ญี่ปุ่นเผชิญหน้ากับภัยคุกคามแบบใหม่ เช่น อาวุธที่มีความสามารถในการทำลายล้างสูง อาวุธนิวเคลียร์และการโจมตีของผู้ก่อการร้าย ประการที่สอง บทบาทระหว่างประเทศของ JSDF เพิ่มมากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อร่วมมือกับความพยายามของชุมชนระหว่างประเทศในการรักษาสันติภาพและความมั่นคง เช่น การปฏิบัติการของกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ, การรณรงค์ต่อต้านการก่อการร้าย, และกิจกรรมด้านมนุษยธรรมและฟื้นฟูบูรณะ และประการที่สาม แผนการป้องกัน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

และระบบอาวุธต้องการการทบทวนโดยภาพรวม ซึ่ง
เหตุผลทั้งสามประการนี้วางอยู่บนการเปลี่ยนแปลง
ยุทธศาสตร์ของ JSDF จากในยุคสงครามเย็นที่ JSDF มี
เป้าหมายหลักเพื่อป้องกันการถูกรุกรานโดย
สหภาพโซเวียต มาสู่ยุคปัจจุบันที่ JSDF ต้องเตรียม
พร้อมที่จะเผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่และการ
สนับสนุนความร่วมมือกับนานาชาติ^{xlvii}

จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทอย่างมากของ
JSDF ทำให้เกิดคำถามและข้อถกเถียงต่อเนื่องตามมา
จากสถานการณ์นี้ คือ ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ ฉบับ
ปัจจุบัน และการตีความของรัฐบาลที่นำโดย LDP ใน
เรื่องสิทธิในการป้องกันตนเองร่วมกัน (Right of
Collective Self-Defense) และการใช้สิทธิดังกล่าว (To
exercise the Right of Collective Self-Defense) เนื่อง
จากที่ผ่านมา LDP ได้ตีความเรื่องนี้ว่า รัฐธรรมนูญ ฉบับ
ปัจจุบัน รับรองสิทธิการป้องกันตนเองร่วมกันของญี่ปุ่น
แต่ญี่ปุ่นไม่สามารถใช้สิทธินั้นได้ อย่างไรก็ตาม การที่
รัฐบาลโคอิสุมิส่ง JSDF ไปอิรักและร่วมในกองกำลัง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

นานาชาติเพื่อการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ ภายใต้การนำของสหรัฐฯ นั้นเป็นการกระทำที่แตกต่างไปจากการตีความเดิม รวมทั้ง LDP โดยเฉพาะ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้ชี้ให้เห็นว่าการตีความแบบเดิมนั้นไม่เพียงพอที่จะเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมในการรักษาสันติภาพร่วมกับประชาคมโลกได้มากเพียงพอ ดังนั้น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะมาตรา 9 อันเป็นอุปสรรคสำคัญนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยที่เป้าหมายในการแก้ไขรัฐธรรมนูญของ LDP คือ การรับรองสิทธิการป้องกันตนเองร่วมกันของญี่ปุ่น (Right of Collective Self-Defense) และยกเลิกข้อจำกัดในการใช้สิทธิดังกล่าว คือ ญี่ปุ่นสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้โดยร่วมกับสหประชาชาติเพื่อรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของชุมชนระหว่างประเทศ^{xlviii} โดยที่ LDP ได้วางแผนไว้ว่าจะเสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 2005 อันเป็นวาระครบรอบ 50 ปี ของการสถาปนาพรรค LDP^{xlix}

ในด้านของพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ คือ DPJ ก็มีความเห็นสอดคล้องกับ LDP ในเรื่องการแก้ไข

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

รัฐธรรมนูญ แต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ DPJ เห็นว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน น่าจะได้รับการดำเนินการเพื่อให้ประเทศมีรัฐธรรมนูญที่เขียนโดยคนญี่ปุ่นเอง' และเพื่อให้รัฐธรรมนูญที่แก้ไขใหม่นี้นำมาซึ่งการสร้างชาติที่ประชาชนในชาติมีอำนาจอย่างแท้จริง ไม่ใช่ระบบราชการที่มีอำนาจมากดังเช่นในขณะนี้' โดยที่ในเรื่องเวลาของการเสนอร่างรัฐธรรมนูญนั้น DPJ กล่าวว่าพรรคจะเสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 2006 ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 60 ปี ของการใช้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน นี้ⁱⁱ

ในส่วนของพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคโคเม ก็เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ในประเด็นที่แตกต่างจาก LDP โดยเฉพาะในเรื่องมาตรา 9 กล่าวคือ พรรคโคเมคิดว่าควรแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสิทธิส่วนบุคคลลงไปในรัฐธรรมนูญ (Environment and Privacy Rights) แต่ให้คงมาตรา 9 ไว้เช่นเดิมⁱⁱⁱ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิการป้องกันตนเองร่วมกัน (Collective Self-Defense) นั้น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

พรรคโคเมออกจะไม่ค่อยเห็นด้วยกับ LDP เพราะเกรงว่าเรื่องนี้จะกลายเป็นเงื่อนไขผูกพันให้ญี่ปุ่นต้องร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการใช้กำลังเรื่อยไปในอนาคต^{liv}

แม้ว่าพรรคการเมืองที่สำคัญทั้งสามพรรคนี้จะมีความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่เรื่องนี้ก็อยู่ในวาระของทั้งสามพรรค นอกจากนั้น ในส่วนของรัฐสภาเองก็ได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาศึกษาเรื่องนี้ด้วย นั่นคือ The Diet Constitutional Research Council ซึ่งคาดว่าจะเสนอรายงานขั้นสุดท้ายของเรื่องนี้ในปลายปี ค.ศ. 2004 หรือต้นปี ค.ศ. 2005^{lv} และสำหรับแผนการทำงานในเรื่องนี้ของ LDP ในปี ค.ศ. 2004 คือ การพยายามสร้างกระบวนการทางกฎหมายขึ้นเพื่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นั่นคือ การแก้ไขกฎหมายที่เป็นเรื่องของกระบวนการดำเนินการ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงประชามติ (The National Referendum Law) และพระราชบัญญัติว่าด้วยรัฐสภา (The Diet Law)^{lvi}

นอกจากเรื่องสิทธิในการป้องกันตนเองร่วมกัน (Collective Self-Defense) และมาตรา 9 แล้ว ยังมี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงกันอีกในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือ เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ในขณะที่กลุ่มอนุรักษนิยมใน LDP เห็นว่านอกเหนือจากเรื่องความเป็นสากลนิยม สันติภาพ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและการร่วมมือกับนานาชาติแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ควรรวมเรื่อง “ความเป็นญี่ปุ่น” เข้าไปด้วย เช่น เรื่อง Harmony เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันแนวคิดดังกล่าวนี้ก็ได้รับการคัดค้านจากกลุ่มหัวก้าวหน้ากว่าด้วยการมองว่า พวกอนุรักษนิยมต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ทำให้ลักษณะพื้นฐาน (Basic Nature) ของรัฐธรรมนูญถูกเปลี่ยนจากการเป็นเอกสารที่พิทักษ์สิทธิของประชาชนไปเป็นการให้ความสำคัญแก่หน้าที่ของประชาชนมากกว่าสิทธิของพวกเขา^{vii}

จากสถานการณ์ในขณะนี้จะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องภัยคุกคามต่อความมั่นคงและความต้องการมีบทบาทมากขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศเป็นแรงผลักดันสำคัญในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม มีข้อถกเถียงในขณะนี้เช่นกันว่าน่าจะยังมีสาเหตุอีกบาง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประการที่นำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ นั่นคือ แรงผลักดันที่มาจากตัวนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิเอง และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนญี่ปุ่นรุ่นใหม่ต่อ JSDF

ในส่วนของตัวนายกรัฐมนตรีโคอิสุมินั้น อาจกล่าวได้ว่าเขาเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากสายที่เรียกว่า “ทวนกระแส” (Anti-mainstream) ใน LDP ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวคิดในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เพราะแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มนี้ คือ ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประเทศ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิจะให้ความสำคัญแก่นโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง และใช้สถานการณ์ของโลกหลังเหตุการณ์ 9/11 เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ที่กระตือรือร้น ซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินนโยบายของผู้นำจากกลุ่มกระแสหลักของพรรคแต่เดิม อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ JSDF รวมทั้งความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ด้วย^{viii}

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สำหรับการเปลี่ยนทัศนคติของคนรุ่นใหม่ในญี่ปุ่นนั้น จากข้อมูลเรื่องอัตราการรับเข้าของ JSDF พบว่าคนหนุ่มในปัจจุบันให้ความสนใจอาชีพกองกำลังป้องกันตนเองมากขึ้นกว่าเดิม ในหลายตำแหน่งที่แต่เดิมผู้สมัครมักจะเป็นผู้จบการศึกษาระดับมัธยมปลายเท่านั้น ในขณะที่ได้กลายเป็นผู้จบการศึกษาระดับวิทยาลัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในอาชีพนี้มิใช่เพราะพวกเขาต้องการเป็นทหารหรือมีความคิดรักชาติสุดโต่งแบบในสมัยก่อน แต่เป็นเพราะพวกเขาเห็นว่าการเป็น JSDF เป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศมากกว่า ดังนั้น ประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงและกังวลใจของบรรดา JSDF ที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็คือ บทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นของ JSDF คืออะไร สิ่งที่พวกเขาคาดหวังก็คือ บทบาทหน้าที่ของ JSDF ไม่ใช่เพื่อการรบ แต่เพื่อการให้ความช่วยเหลือชุมชนระหว่างประเทศ (International Contribution)^{lix} การเปลี่ยนทัศนคติของคนรุ่นใหม่ต่ออาชีพกองกำลังป้องกันตนเองนี้

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในด้านหนึ่งเป็นการช่วยเพิ่มความสำคัญของ JSDF เป็นการแสดงถึงการยอมรับการดำรงอยู่และความจำเป็นในการดำรงอยู่ของหน่วยงานนี้ ซึ่งอาจจะมีส่วนช่วยให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ของประเทศในกรณีของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษาสันติภาพในชุมชนระหว่างประเทศทำได้ง่ายขึ้น รวมไปถึงแนวคิดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญในอนาคตด้วย แต่ในอีกด้านหนึ่ง JSDF โดยพื้นฐานมีพัฒนาการและรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากกองทัพ แม้ว่าคนรุ่นใหม่จะไม่ได้ให้ความสนใจมิติดังกล่าวของมันมากนัก แต่มิตินั้นของ JSDF ก็ยังคงอยู่ ดังนั้น การที่คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจอาชีพนี้มากขึ้น อาจจะเป็นการส่งสัญญาณหรืออาจจะทำให้มีการตีความสัญญาณดังกล่าวนี้ไปในทิศทางที่สนับสนุนกิจกรรมทางทหารได้ ซึ่งในเรื่องนี้เป็นประเด็นที่น่าเป็นห่วง ถ้ามันจะถูกนำไปใช้เป็นข้ออ้างในการปรับปรุงหรือกำหนดแนวทางของกองกำลังป้องกันตนเองในอนาคตไปในทิศทางนั้น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สรุป

ในยุคหลังสงครามเย็น ญีปุ่นมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทมากขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศ ในกิจกรรมด้านความมั่นคงและการรักษาสันติภาพ ซึ่งถ้าญีปุ่นจำกัดบทบาทของตนเองอยู่เฉพาะในกิจกรรมดังกล่าวเท่านั้น ก็จะไม่เป็นประเด็นที่สร้างความกังวลใจให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านหรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคมากนัก แต่หากญีปุ่นมีแนวทางที่จะเพิ่มบทบาทมากขึ้น นอกเหนือไปจากการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างประเทศดังกล่าวแล้ว ก็อาจจะมีผลต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องติดตามศึกษากันต่อไป

ในกรณีของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 9 นั้น แม้ว่ามีแนวโน้มว่าจะมีการแก้ไขเกิดขึ้นจริง แต่การดำเนินการดังกล่าวน่าจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร และประเด็นสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่เป้าหมายของการแก้ไข ซึ่งแม้ว่าจะมีความเห็นพ้องต้องกันในสังคมญีปุ่นในระดับหนึ่งว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 9 เป็นสิ่งที่ไม่อาจ

ญีปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หลีกเลี่ยงได้ ถ้าญี่ปุ่นต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษา
สันติภาพในชุมชนระหว่างประเทศ แต่ในขณะที่เดียวกันก็
มีคำถามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามมา
ด้วย เช่น สิทธิในการป้องกันตนเองร่วมกันและการใช้
สิทธินั้น รวมทั้งการเป็น “ประเทศปกติ” ซึ่งเป็นประเด็นที่
เป็นแก่นหลักของการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ยังได้
รับการถกเถียงกันอยู่ และยังไม่สามารถหาข้อยุติได้

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เชิงอรรถ

ⁱ Ministry of Foreign Affairs. *Japan action in response to the terrorist attacks in the United States*. Embassy of Japan, November 28, 2001

ⁱⁱ Ministry of Foreign Affairs. *Prime Ministry Koizumi expressed Japan's strong support to the United States to fight against terrorist*. October 8, 2001

ⁱⁱⁱ Ministry of Foreign Affairs. *Japan action in response to the terrorist attacks in the United States*. Embassy of Japan, November 28, 2001

^{iv} **เพ็ญอ้าง**

^v Ministry of Foreign Affairs. *Opening Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi at the International Conference on Reconstruction Assistance to Afghanistan*. January 21, 2002

^{vi} Ministry of Foreign Affairs. *Japan's support for Afghanistan : One year after the peace process began*. December 2002

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

---

^{vii} Ministry of Foreign Affairs. *Japan's Diplomatic Efforts on the Issue of Iraq*. March 2003

^{viii} Ministry of Foreign Affairs. *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi*. March 20, 2003

^{ix} Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Ms. Yoriko Kawaguchi, Minister of Ministry of Foreign Affairs of Japan*. April 9, 2003

^x Ministry of Foreign Affairs. *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi*. March 20, 2003

^{xi} Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Ms. Yoriko Kawaguchi, Minister of Ministry of Foreign Affairs of Japan*. April 9, 2003

^{xii} Ministry of Foreign Affairs. *Japan's Contribution to the Rehabilitation of Iraq in the Field of Culture and Education in Cooperation with UNESCO*. April 23, 2003

^{xiii} เพิ่งอ้าง

---

^{xiv} Ministry of Foreign Affairs. *Contribution of the Government of Japan to Umm Qasr Port Project, Iraq*, April 30, 2003

^{xv} Ministry of Foreign Affairs. *Reconstruction Assistance to Iraq for Humanitarian Operations in the Community*. May 1, 2003

^{xvi} Ministry of Foreign Affairs. *Reconstruction Assistance to Iraq by Japanese Civilians through the U.S. Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance (ORHA)*. April 18, 2003

^{xvii} Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Press Secretary Hatsuhsa Takashima*. April 18, 2003

^{xviii} **เฟิ่งอ๋าง**

^{xix} Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Foreign Minister Kawaguchi on murder of Japanese Embassy staff in Iraq*. November 30, 2003

^{xx} “Koizumi O.K.’s SDF Dispatch” *Yomiuri Shimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

---

^{xxi} The National Institute for Defense Studies. *East Asian Strategic Review 2002*. Tokyo : Japan Times Ltd., 2002, หน้า 8, 39

^{xxii} คูรายตะเอียคเพิ่มเติมใน ศิริพร วัชชวัลคุ, “พันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในยุคหลังสงครามเย็น”, จุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547

^{xxiii} Paul Midford, “Japan’s Response to Terror : Dispatching the SDF to the Arabian Sea”, *Asian Survey*, Vol. XLIII, No. 2, March/April 2003, หน้า 333-336.

^{xxiv} Joseph Nye. *The Paradox of American Power : Why the World’s Only Superpower Can’t Go It Alone*. New York: Oxford University Press, 2002.

^{xxv} Paul Hidford, *อ้างแล้ว* หน้า 336-341

^{xxvi} *เพิ่งอ้าง* หน้า 341-349

^{xxvii} Ministry of Foreign Affairs. *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on the Passing of the Anti-*

Terrorism Special Measures Law by the Diet of Japan.

October 29, 2001

^{xxviii} Ministry of Foreign Affairs. ***Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi.*** March 20, 2003

^{xxix} Ministry of Foreign Affairs. ***Comment by Prime Minister Junichiro Koizumi.*** December 11, 2003

^{xxx} Ministry of Foreign Affairs. ***Prime Minister Junichiro Koizumi's Interview on the Issue of Iraq.*** March 18, 2003

^{xxxi} นายกรัฐมนตรี โคอิสุมิ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “*The most important basic policy that has underpinned Japan's postwar development to date has been our adhering to the Japan-US Alliance and to the international coordination*”

ใน Ministry of Foreign Affairs. ***Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi.*** March 20, 2003

^{xxxii} Ministry of Foreign Affairs. ***Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi.*** March 20, 2003 ; Ministry of Foreign Affairs. ***Statement by H.E. Mr. Koichi Haraguchi Permanent Representatives of Japan at the Open Meeting***

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

---

of the Security Council on the Situation in Iraq. March 26, 2003

^{xxxiii} The National Institute for Defense Studies , Japan , **อ้างแล้ว**. หน้า 309

^{xxxiv} *Look Japan*. Vol. 49, No. 571, October 2003, หน้า 5-6

^{xxxv} *Look Japan*. Vol. 49, No. 574, January 2004, หน้า 5

^{xxxvi} Junko Takahashi, “Koizumi wins Diet approval to stay on as Prime Minister ; Dispatch of SDF to Iraq still unclear”, *Japan Times*, November 20, 2003, www.japantimes.co.jp

^{xxxvii} “Koizumi reaffirms SDF Iraq plan”, *Yomiuri Shiimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

^{xxxviii} Paul Midford, **อ้างแล้ว**, หน้า 341-346

^{xxxix} Linda Sieg, “Japan makes history with its mission to Iraq”, *Taipei Times*, January 15, 2004, www.taipetimes.com ; Nao Shimoyachi, “Koizumi’s Iraq pledge signals new chapter for SDF”, *The Japan Times*, January 11, 2004

^{xl} Linda Sieg, **เพิ่งอ้าง**

---

^{xli} “SDF’s UN role poses dilemma for government”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

^{xlii} Keizo Nobeshima, “Changing the Constitution”, *The Japan Times*, January 27, 2004

^{xliii} Keizo Nobeshima, **เพ็ญอ้าง**; “SDF’s UN role poses dilemma for government”, **อ้างแล้ว**

^{xliv} Linda Sieg, **เพ็ญอ้าง**; “Japan looks to constitution to allow war role”, *The Guardian, Reuters*, January 19, 2004

^{xlv} “A functional defense and more”, *The Japan Times*, July 16, 2004

^{xlvi} **เพ็ญอ้าง**

^{xlvii} “A functional defense and more”, *The Japan Times*, July 16, 2004

^{xlviii} Justin McCurry, “Japan starts to rewrite pacifist constitution”, *The Guardian*, January 19, 2004, www.guardian.co.uk; “Koizumi’s eyes revising Japan’s constitution”, *People’s Daily Online*, February 22, 2004

---

^{xlix} Suvendrini Kakuchi, “Japan : ‘Peace Constitution’ debate heats up”, *Inter Press Service*, February 14, 2004, www.atimes.com

ⁱ Linda Sieg, *อ้างแล้ว*

^{li} Keizo Nobeshima, *อ้างแล้ว*

^{lii} *เพิ่งอ้าง*

^{liii} *เพิ่งอ้าง* ; Justin McCurry, *อ้างแล้ว*

^{liv} “New Komeito official breaks with Koizumi on defense”, *The Japan Times*, July 5, 2004

^{lv} Keizo Nobeshima, *อ้างแล้ว*

^{lvi} *เพิ่งอ้าง*

^{lvii} Linda Sieg, *อ้างแล้ว*

^{lviii} Richard Samuels. “Gunning for Reform : Koizumi’s nuclear approach to national security may be his defining legacy”, *Time Asia*, September 22, 2003, www.timeasia.com

^{lix} Nao Shimoyachi, “SDF members pursue senses of mission”, *The Japan Times*, June 30, 2004

3. การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ

ของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญเสมอมา นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 ในฐานะที่เป็นฐานของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น กล่าวคือ เป็นแหล่งทรัพยากร ตลาด และเป้าหมายของการลงทุนและย้ายฐานการผลิต นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นเกือบทุกคนจะเดินทางมาเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากเข้ารับตำแหน่งไม่นานเพื่อยืนยันถึงความสำคัญดังกล่าว นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิก็เช่นเดียวกัน หลังจากที่ได้รับตำแหน่งในปี ค.ศ. 2001 แล้ว ในตอนต้นปี ค.ศ. 2002 เขาก็ได้มาเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังได้เสนอแนวนโยบายใหม่ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย และแนวนโยบายดังกล่าวได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอาเซียนเป็นอย่างมาก

Japan-ASEAN

Comprehensive Economic Partnership (CEP)

เมื่อนโยบาย Japan-ASEAN CEP ถูกประกาศในปี ค.ศ. 2002 นั้น นโยบายนี้ได้รับการตอบรับในด้านบวกเป็นอย่างมากจากประเทศอาเซียน ในด้านหนึ่งนโยบายนี้ให้ความสำคัญแก่อาเซียน โดยการสร้างความรู้สึก “เท่าเทียมกัน” ภายใต้ชื่อ “ความเป็นหุ้นส่วน” ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับจากประเทศในอาเซียน นอกจากนี้ ในอีกด้านหนึ่ง นโยบายนี้ไม่เพียงครอบคลุมในหลายเรื่อง นอกเหนือจากเรื่องการค้าและการลงทุนที่ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ แต่ยังรวมถึงความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประเทศอาเซียนจะได้ประโยชน์ด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับ “วาทะฟูกุตะ” ของนายกรัฐมนตรีฟูกุตะที่เน้นความสัมพันธ์แบบ “Heart to

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Heart” ในทศวรรษที่ 1970ⁱⁱ หรือนโยบาย “Return to Asia” ของนายกรัฐมนตรีอิกเคตะ ในทศวรรษที่ 1960ⁱⁱⁱ แล้ว นโยบาย CEP ถือเป็นจุดหักเหที่สำคัญของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้งหนึ่ง โดยมีประเด็นหรือลักษณะที่โดดเด่น 2 ประการ คือ ประการแรก ภายใต้นโยบาย CEP นี้ เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกประกาศอย่างชัดเจน นั่นคือ การสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ไม่เคยปรากฏในนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเอเชียมาก่อน นอกจากนี้ แนวคิดในการสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เน้นเรื่อง “Acts together and advances together” ยังแสดงให้เห็นว่า ขณะนี้ญี่ปุ่นได้ประกาศหรือแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า ญี่ปุ่นเป็นสมาชิกหนึ่งของภูมิภาคเอเชียที่จะต้องมีบทบาทในการสร้างความรุ่งเรืองให้แก่ภูมิภาคร่วมกับประเทศเอเชียอื่นๆ ญี่ปุ่นมิใช่ประเทศนอกภูมิภาคที่มีหน้าที่เพียงช่วยเหลือภูมิภาคนี้เท่านั้นอีกต่อไป หากความเจริญ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

รุ่งเรืองของภูมิภาคหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของญี่ปุ่น และญี่ปุ่นจะเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในสร้างความเจริญรุ่งเรืองนั้นให้แก่ภูมิภาค โดยร่วมมือกับประเทศอื่นในภูมิภาคอย่างเท่าเทียม ประการที่สอง เพื่อให้นโยบาย CEP สามารถได้รับการนำไปปฏิบัติได้และบรรลุเป้าหมายตามที่ประกาศไว้ ญี่ปุ่นได้เสนอให้การทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนเป็นขั้นแรกเริ่มของกระบวนการดำเนินนโยบายดังกล่าว และค่อยๆ ขยายความร่วมมือไปสู่เรื่องอื่นๆ ในเวลาต่อมา ซึ่งนับเป็นการให้ข้อเสนอในการดำเนินนโยบายที่เป็นรูปธรรมมาก^{iv} และญี่ปุ่นเองก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนี้ อย่างแข็งขันด้วย มิใช่ปล่อยให้ประเทศอาเซียนทำกันไปเองเหมือนเช่นที่ผ่านมา โดยเริ่มตั้งแต่การทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสิงคโปร์เป็นประเทศแรก และขณะนี้ก็อยู่ในกระบวนการเจรจากับอีกหลายประเทศในอาเซียน อันได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย

จากการเสนอนโยบาย Japan-ASEAN CEP และการดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่างแข็งขันและต่อเนื่อง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ตลอด 2 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2002 จะเห็นได้ว่า บทบาทของญี่ปุ่นในอาเซียนเพิ่มมากขึ้นในหลายๆ ด้าน คำถามที่น่าสนใจในเรื่องนี้ก็คือ อะไรเป็นแรงผลักดันให้ญี่ปุ่นเสนอนโยบายต่ออาเซียนในลักษณะดังกล่าว และผลประโยชน์ที่ญี่ปุ่นคาดหวังจากการดำเนินนโยบายนี้ต่ออาเซียนคืออะไร

แม้ว่านโยบายเรื่อง Japan-ASEAN CEP จะถูกสร้างขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย คือ ญี่ปุ่นและอาเซียน แต่แน่นอนว่า ญี่ปุ่นก็คาดหวังว่าตนเองจะได้ผลประโยชน์สูงสุดจากนโยบายนี้ สิ่งที่ญี่ปุ่นคาดหวังว่าจะได้จากการดำเนินนโยบายนี้ คือ ประการแรก การรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในภูมิภาค จากการที่เศรษฐกิจของญี่ปุ่นอยู่ในภาวะถดถอยเป็นมาเวลานาน รัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยหลักการแล้ว การทำข้อตกลงการค้าเสรีจะมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจขยายตัวขึ้น ซึ่งญี่ปุ่นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ก็คาดหวังมากในเรื่องการเปิดเสรี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ทางการค้า โดยเฉพาะภายใต้กรอบของ WTO แต่เนื่องจาก
จากการเจรจาภายใต้กรอบของ WTO มีความล่าช้ามาก
ทั้งยังมีแนวโน้มไม่ก้าวหน้าด้วย ทำให้หลายประเทศต้อง
หันมาทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายหรือในระดับ
ภูมิภาคมากขึ้น เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน ซึ่งใน
กรณีของญี่ปุ่นนั้น นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ชาว
ญี่ปุ่นได้ให้ข้อมูลว่า จากการคำนวณด้วยตัวแบบทาง
เศรษฐศาสตร์ด้วยตัวเลข ในช่วงประมาณปลายทศวรรษ
ที่ 1990 พบว่า เมื่อมีการทำเขตการค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่น
กับไทยแล้ว จะทำให้ GDP ของญี่ปุ่นขยายตัวประมาณ
0.2%^v และถ้าสามารถทำได้กับทุกประเทศในอาเซียน
อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็น่าจะเพิ่มขึ้นอีกมาก^{vi}
นอกจากนั้น นโยบายนี้จะช่วยให้การลงทุนของญี่ปุ่นใน
อาเซียนขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกด้วย ภาคอุตสาหกรรมของ
ญี่ปุ่นคาดว่าจะได้ประโยชน์จากนโยบายนี้ ทั้งในเรื่อง
ของการลดภาษีและการขยายเครือข่ายการผลิตใน
ภูมิภาค ยิ่งกว่านั้น เป้าหมายที่ไกลที่สุดของญี่ปุ่นที่
คาดหวังจากนโยบายนี้ก็คือ สร้างความเข้มแข็งทาง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เศรษฐกิจให้แก่ภูมิภาคเพื่อเป็นแหล่งทรัพยากร แรงงาน และตลาดสำหรับสินค้าและการลงทุนของญี่ปุ่น และที่สำคัญคือ เพื่อป้องกันไม่ให้วิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียเกิดขึ้นซ้ำอีกครั้ง อันจะนำมาซึ่งหายนะแก่ทั้งภูมิภาคและญี่ปุ่นด้วย

ผลประโยชน์ประการที่สองที่ญี่ปุ่นคาดหวังจากนโยบาย CEP ก็คือ การรักษาสถานะการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาค จากการที่จีนเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามเย็นนี้ ทำให้จีนกลายมาเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจที่น่ากลัวสำหรับญี่ปุ่น แม้รัฐบาลญี่ปุ่นจะเน้นย้ำว่าการเติบโตขึ้นของจีนมิใช่ภัยคุกคามของญี่ปุ่น แต่สภาพการณ์ดังกล่าวก็กระตุ้นให้ญี่ปุ่นต้องปรับตัวเพื่อแข่งขันกับจีน และการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอาเซียนก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะตอบสนองต่อการท้าทายของจีน นอกจากนี้ ความรวดเร็วของจีนในการทำเขตการค้าเสรีกับอาเซียนยังทำให้ญี่ปุ่นกังวลใจมากขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม นักวิชาการของญี่ปุ่นหลายคนก็ให้ความเห็นว่า นโยบาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เรื่อง CEP ของญี่ปุ่นมีความแตกต่าง กว้างขวาง ครอบคลุมมากกว่านโยบายการทำข้อตกลงการค้าเสรีของจีนกับอาเซียน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องปกติที่การตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนจะใช้เวลา นานกว่าการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างจีนกับอาเซียน^{vii} และเพื่อช่วยให้การทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนก้าวหน้าเร็วยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นก็พยายามที่จะทำข้อตกลงการค้าเสรีสองฝ่ายกับแต่ละประเทศในอาเซียนก่อน ด้วยความคาดหวังว่าหลังจากที่ทำข้อตกลงการค้าเสรีสองฝ่ายได้หลายคู่แล้วก็จะสามารถนำไปสู่ข้อตกลงการค้าเสรีทั้งภูมิภาคในเวลาต่อมา

สำหรับผลประโยชน์ประการสุดท้ายเป็นประเด็นทางการเมือง นั่นคือ ญี่ปุ่นไม่ต้องการถูกโดดเดี่ยว และยังต้องการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองกับจีนในภูมิภาคด้วย^{viii} ที่จริงแล้ว นับตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นพยายามดึงตัวเองออกจากเอเชียและผลักดันตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประเทศนอกเอเชีย ภายใต้ลักษณะของ “จักรวรรดินิยม” ในช่วงก่อน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และ “ประเทศพัฒนาแล้ว” ในช่วงหลังสงคราม แม้ว่านโยบาย “Return to Asia” ในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ “Heart to Heart” ในช่วงทศวรรษที่ 1970 จะแสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาก แต่ว่าญี่ปุ่นยังไม่ได้รวมตัวเองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเอเชีย เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงและการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคเกิดขึ้นในหลายภูมิภาคของโลก ญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่าตนเองไม่มีตำแหน่งที่ชัดเจน ดังนั้นความจำเป็นในการดิ้นรนให้พ้นจากการถูกโดดเดี่ยวจึงกลายเป็นแรงผลักดันประการหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับเปลี่ยนท่าทีของตน ดังนั้นนโยบาย CEP กับอาเซียนจึงถูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะนำตัวเองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในเอเชีย โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับจีนแล้ว จีนไม่เคยดึงตัวเองออกจากภูมิภาคเลย ทั้งยังพยายามแสดงตัวเป็นผู้นำในภูมิภาคอีกด้วย ซึ่งการแสดงออกของจีนประกอบกับความเข้มแข็งของจีน ทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจ ทำให้ญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นที่จะต้องกระชับความสัมพันธ์กับ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

อาเซียนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้จีนเข้ามา มีบทบาทนำหรือครอบงำภูมิภาคและทำให้ญี่ปุ่นเสียประโยชน์ได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านโยบาย Japan-ASEAN CEP จะเป็นนโยบายที่มีลักษณะ "ริเริ่ม" และได้รับการตอบสนองด้วยดีจากประเทศอาเซียน แต่ผลการดำเนินนโยบายดังกล่าวก็ยังไม่คืบหน้ามากเท่าที่คาดหวัง ทั้งในเรื่องของการสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออก และการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ โดยที่อุปสรรคของการดำเนินนโยบายนี้เกิดขึ้นทั้งจากฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายอาเซียน

ประชาคมเอเชียตะวันออก

แนวคิดเรื่องการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออก มิใช่แนวคิดใหม่ แต่ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังเป็นครั้งแรก ในฐานะเป้าหมายระยะยาวของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อภูมิภาคเอเชียโดยนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ แนวคิดดังกล่าวได้รับการตอกย้ำถึงความสำคัญอีกครั้งหนึ่งใน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ปฏิญญาโตเกียวว่าด้วยพลวัตและการดำรงอยู่อย่างถาวรของความเป็นหุ้นส่วนระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนในสหประชาชาติใหม่ ซึ่งได้รับการลงนามโดยผู้นำของญี่ปุ่นและผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศที่กรุงโตเกียว เมื่อเดือนธันวาคม 2003 ในโอกาสของการเฉลิมฉลองการปิดปีแห่งการแลกเปลี่ยนระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน และมีการประชุมสุดยอดของผู้นำญี่ปุ่นและอาเซียน^x

ตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาโตเกียว ญี่ปุ่นและอาเซียนจะมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นภูมิภาคที่ประเทศต่างๆ และประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และอยู่ร่วมกันในประชาคมโลกอย่างมีความยุติธรรม เป็นประชาธิปไตย และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม^x ในแผนปฏิบัติการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปฏิญญาโตเกียวยังได้ระบุไว้ว่า ญี่ปุ่นและอาเซียนจะร่วมมือกันแสวงหาการสร้างชุมชนแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะเป็นชุมชนที่มองไปสู่ภายนอก พร้อมด้วยความมั่งคั่งของความคิดสร้างสรรค์และพลังอำนาจ และด้วย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จิตวิญญาณร่วมกันของความเข้าใจและผดุงรักษา ประเพณีค่านิยมของเอเชีย ในขณะที่เดียวกันก็เคารพต่อ กฎเกณฑ์และหลักการสากลด้วย^{xi} นอกจากนั้น เนื่องจากญี่ปุ่นตระหนักถึงความแตกต่างอย่างมากของ ประเทศในภูมิภาคซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่ง ของการสร้างชุมชนแห่งเอเชียตะวันออกตามเจตนารมณ์ ข้างต้น ญี่ปุ่นจึงได้แสดงจุดยืนของตนในเรื่องนี้ว่า ความ หลากหลายของเอเชียจะเป็นประเด็นที่ได้รับการรักษาไว้ ให้คงอยู่มากกว่าจะถูกเปลี่ยนแปลงไป และชุมชนแห่ง เอเชียตะวันออกก็อาจจะเป็นชุมชนที่แตกต่างจาก สหภาพยุโรป ทั้งในด้านของกระบวนการในการก่อตั้ง และเป้าหมายสูงสุดของการรวมกลุ่มด้วย ญี่ปุ่นมีความ เชื่อว่าตัวแบบของยุโรปมิใช่ตัวแบบเดียวสำหรับเอเชียที่ จะใช้เป็นตัวอย่างสำหรับการสร้างชุมชนของตน สำหรับ ชุมชนแห่งเอเชียตะวันออกนี้ ประเทศต่างๆ สามารถ แสดงบทบาทที่แตกต่างกันได้ในขณะที่อยู่ร่วมชุมชน เดียวกัน เหมือนกับโอเปร่าที่แต่ละคนเล่นต่างกัน แต่ก็อยู่ ในวงเดียวกัน^{xii}

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ไม่เพียงแต่ญี่ปุ่นเท่านั้นที่ได้เสนอและสนับสนุนแนวคิดเรื่องการสร้างชุมชนแห่งเอเชียตะวันออกเฉียง จีนเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสนใจและกระตือรือร้นต่อนโยบายนี้เป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน ที่จริงแล้วพัฒนาการและการพูดคุยถกเถียงในประเด็นนี้ได้รับการดำเนินการอย่างกว้างขวางในกลุ่มประเทศอาเซียนบวกสาม (อาเซียน จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้) มาระยะเวลาหนึ่งแล้ว นับตั้งแต่หลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1997 และในปีนั้นอาเซียนได้ริเริ่มให้มีการประชุมระดับสุดยอดผู้นำของประเทศอาเซียนบวกสามขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เพื่อหารือในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน และหลังจากนั้นมา การประชุมในลักษณะอาเซียนบวกสามนี้ก็ได้รับการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องทุกปี ทั้งนี้เป้าหมายที่จะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นอีกด้วย^{xiii}

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพัฒนาการของประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงนั้นจะมีความก้าวหน้ามาก แต่ในขณะเดียวกันก็มีสภาพของความไม่ชัดเจนปรากฏอยู่ ประเด็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของความไม่ชัดเจนที่สำคัญ คือ ประการแรก ข้อถกเถียงเรื่องขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีโคอิจิสุมิได้เสนอในครั้งแรกว่าให้ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์รวมอยู่ในประชาคมนี้ด้วย แต่หลังจากนั้นมาญี่ปุ่นก็ไม่ได้พูดถึงประเด็นนี้อีก^{xiv} ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ก็ไม่ได้มีปฏิกิริยาตอบรับข้อเสนอของญี่ปุ่น แต่ในการประชุม East Asian Summit ครั้งที่ 1 ที่มาเลเซีย ในปี ค.ศ. 2005 ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และอินเดีย ได้รับสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ของการประชุมนี้ ทำให้เกิดคำถามตามมาถึงขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของประชาคมอีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สอง ข้อถกเถียงเรื่องผู้นำในการผลักดันการสร้างประชาคม แม้ว่าในแผนปฏิบัติการของปฏิญญาโตเกียวจะระบุให้อาเซียนบวกสามเป็นแกนนำในการสร้างประชาคมร่วมกัน แต่ความจริงก็คือ ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างมีความกระตือรือร้นมากในการผลักดันเรื่องนี้ ซึ่งทำให้เกิดความกังวลใจในหมู่สมาชิกอาเซียนว่าประชาคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะถูกครอบงำโดยจีน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

หรือญี่ปุ่น หรือโดยทั้งสองประเทศ ซึ่งก็จะมีผลทำให้ อาเซียนในฐานะกลุ่มประเทศที่รวมกันมาก่อนอ่อนแอลง ได้ ดังนั้น ประเทศอาเซียนก็พยายามและยืนยันที่จะเป็น แกนนำของกระบวนการนี้ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ได้ มีนักวิชาการบางคนให้ความเห็นว่า เนื่องจากความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับจีนยังมีค่อนข้างน้อย ดังนั้นสิ่ง สำคัญในขณะนี้ น่าจะเน้นในเรื่องความพยายามส่งเสริม หรือกระชับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนเพื่อให้เป็น แกนนำหรือพลังในการผลักดันการสร้างประชาคม ก่อน ในขณะเดียวกัน ประเทศอาเซียนก็จำเป็นต้อง พัฒนาตนเองให้เข้มแข็งเพื่อให้เป็นตัวถ่วงดุลกับทั้งจีน และญี่ปุ่น และป้องกันการถูกรุกรองำโดยทั้งสองประเทศ นี้ด้วย^{xv}

ความไม่ชัดเจนประการที่สามของประชาคมแห่ง เอเชียตะวันออก คือ ประเด็นและภาคส่วนที่จะร่วมมือกัน แน่นนอนว่าในขณะนี้ทุกประเทศในอาเซียนบวกสาม เห็นพ้องต้องกันว่าการร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ ในด้านการค้าและการเงิน จะเป็นภาคที่สำคัญและเป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างประชาคม โดยที่การทำ
ข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน ทั้งระดับสองฝ่ายและ
หลายฝ่าย จะเป็นเครื่องมือสำคัญในเรื่องนี้ ในขณะที่
ความร่วมมือด้านความมั่นคงเป็นเรื่องอ่อนไหวสำหรับ
หลายประเทศในภูมิภาค ดังนั้นความร่วมมือด้านความ
มั่นคงจึงไม่ได้มีการนำมารวมในประเด็นที่ประชาคมจะ
ร่วมมือกันในเรื่องนี้ โดยเฉพาะจีนได้เสนอความเห็นที่
ชัดเจนว่า ความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้นควรใช้เวทีอื่น
เป็นที่พบปะหารือกันมากกว่าที่จะถูกนำมารวมไว้ใน
ประชาคมเอเชียตะวันออก^{xvi}

และสำหรับความไม่ชัดเจนประการสุดท้ายของ
ประชาคมเอเชียตะวันออกก็คือ เป้าหมาย รูปแบบและ
กระบวนการของการร่วมมือหรือการเป็นประชาคมร่วม
กัน ในขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าให้ภูมิภาคนี้รวมตัวกัน
เป็นประชาคม แต่ก็ยังไม่ได้เสนอรูปแบบของประชาคมที่
ชัดเจนนัก โดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างองค์กรหรือ
สถาบัน แต่จีนกลับเสนอว่า เนื่องจากภูมิภาคเอเชียมี
ความแตกต่างหลากหลายมาก ดังนั้นความร่วมมือใน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ภูมิภาคที่กำลังดำเนินการอยู่นี้อาจจะไม่จำเป็นต้องมุ่งสู่การรวมตัวทางการเมืองเป็นประชาคมเดียวกันเสมอไป เช่นในยุโรป จีนได้ให้ความเห็นว่ายุโรปได้ตั้งเป้าหมายทางการเมืองไว้ตั้งแต่แรกและพยายามดำเนินการกระบวนการความร่วมมือต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายทางการเมืองที่ตั้งไว้ แต่สำหรับเอเชียแล้ว ประเทศอาเซียนบวกสามที่ต้องการร่วมมือในขณะนี้ไม่ได้ตั้งเป้าหมายทางการเมืองร่วมกันมาก่อน และอาจจะเป็นการยากที่จะกระทำดังกล่าวด้วย ดังนั้นจึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการรวมตัวให้แน่นแฟ้นไปถึงขั้นนั้นโดยเร็ว ถ้าประเทศในภูมิภาคยังไม่พร้อม การร่วมมือกันอย่างค่อยเป็นค่อยไปในแต่ละภาคส่วนที่จะทำได้น่าจะเป็นกระบวนการที่ดีกว่า และเมื่อใดที่ทุกประเทศมีความพร้อมจึงค่อยร่วมมือกันพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมต่อไป^{xvii}

นอกเหนือจากข้อมูลด้านเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนและข้อโต้แย้งต่างๆ เกี่ยวกับประชาคมแห่งเอเชียตะวันออกแล้ว จากการสัมภาษณ์ฝ่ายต่างๆ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในญี่ปุ่นยังพบทัศนคติที่ใกล้เคียงกันด้วย กล่าวคือ นักวิชาการของญี่ปุ่นมีความเห็นว่า แนวคิดเรื่องประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงที่นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิเสนอไปนั้นยังไม่มี ความชัดเจนทั้งในเรื่องแนวคิด รูปแบบและกระบวนการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับญี่ปุ่น และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียนในลักษณะ CEP ถือเป็นขั้นต้นของกระบวนการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นที่ไม่ราบรื่นแล้ว การเริ่มต้นสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงโดยใช้ Japan-ASEAN CEP เป็นพื้นฐาน ถือว่าเป็นแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุด^{xviii}

นอกจากนั้น แม้ว่าแนวคิดเรื่องประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงจะยังไม่มี ความชัดเจนทั้งในเรื่องขอบข่ายวัตถุประสงค์และกระบวนการ แต่ในทางปฏิบัติภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นได้เริ่มต้นความร่วมมือไปแล้ว โดยเฉพาะภาคการเงิน อันเป็นผลมาจาก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

วิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียในปลายทศวรรษ 1990 ที่ทำให้
ญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาคตระหนักถึงความสำคัญของ
การร่วมมือกัน แน่ใจว่าการสร้างประชาคมนี้ต้องใช้
เวลา และที่สำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือของจีนจะเป็น
ประเด็นสำคัญในการพัฒนานโยบายนี้ ดังนั้น
การร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในเรื่องนี้จึงเป็นกุญแจ
สำคัญในการขยายความร่วมมือ อย่างไรก็ตาม
การร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับจีนก็ยังมีข้อจำกัดอยู่บาง
ประการ ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการเจรจาและสร้างความ
เข้าใจ เช่น เรื่องความมั่นคงและผลพวงของ
ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ในส่วนของรัฐบาลนั้น นักวิชาการมีความเห็นว่า
รัฐบาลควรให้ความสำคัญแก่นโยบายความสัมพันธ์
ระหว่างญี่ปุ่นและเอเชียเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่าง
ญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ซึ่งจุดอ่อนของรัฐบาลปัจจุบัน คือ ให้
ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ
มากเกินไป อย่างไรก็ตาม นโยบายการสร้างประชาคม
เอเชียตะวันออกก็เป็นเรื่องยากที่จะทำให้สำเร็จ เพราะ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเอเชียยังไม่ราบรื่น โดยเฉพาะเรื่องผลพวงทางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์สองฝ่าย และถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นไม่เปลี่ยนแปลงทัศนคติและนโยบายต่อเอเชียแล้ว การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้คงประสบความสำเร็จได้ยาก^{xix}

สำหรับประเด็นเรื่องความเป็นไปได้ของการสร้างประชาคม นักวิชาการมีความเห็นว่า มีทั้งความเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ในการดำเนินการดังกล่าว ในทางเศรษฐกิจนั้น เนื่องจากจีนและญี่ปุ่นมีโครงสร้างของเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน จึงไม่น่าที่จะทำให้เกิดการแข่งขัน หากแต่จะเป็นการสนับสนุนกันและกันมากกว่า ซึ่งก็จะมีผลทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นได้ง่าย แต่ในขณะเดียวกันประชาคมเอเชียตะวันออกก็ไม่ได้มีเฉพาะมิติของความร่วมมือทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังต้องประกอบด้วยการร่วมมือในด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งเรื่องนี้เป็นปัญหามากกว่า เพราะความสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคงของทั้งสองประเทศยังไม่ราบรื่น ทั้งยังมีความหวาดระแวงแคลงใจกันอยู่ อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นประเด็นที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการสนับสนุนนโยบายดังกล่าว^{xx} นอกจากนี้ ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงมีขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมถึง 13 ประเทศเป็นอย่างน้อย และใน 13 ประเทศนี้มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ดังนั้น การมีนโยบายทางเศรษฐกิจใดๆ ร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ประเด็นที่สามารถคาดหวังได้ว่าจะสามารถทำได้ร่วมกัน คือ การร่วมมือกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงกว่าให้แก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำกว่าผ่านกระบวนการ Capacity Building อย่างไรก็ตาม นโยบายเรื่องประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงในขณะนี้ยังไม่มีความชัดเจน และมีแนวโน้มจะเป็นลักษณะการโฆษณาทางการเมืองมากกว่า (Political campaign) ซึ่งจำเป็นต้องระวังที่จะไม่ให้เกิดความคาดหวังที่สูงเกินไปต่อเรื่องนี้^{xxi}

ข้าราชการของญี่ปุ่นมีความเห็นเช่นเดียวกับนักวิชาการและภาคเอกชนว่า นโยบายเรื่องประชาคม

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เอเชียตะวันออกเฉียงของรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นนโยบายที่น่าสนใจ แต่ก็คิดว่าทำสำเร็จได้ยาก โดยเฉพาะถ้าพิจารณาจากการค้าสินค้าเกษตรแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะมีการแข่งขันของประเทศสมาชิกในประชาคมที่จะส่งสินค้าเกษตรมาสู่ตลาดญี่ปุ่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกหรือเป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือกันของประเทศสมาชิก^{xxii}

สำหรับภาคเอกชนของญี่ปุ่นมีความเห็นว่า การสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงนั้นเป็นเรื่องจำเป็น เพราะการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของจีนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติเชื่อว่ารัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้โดยเร็ว ซึ่งปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน โดยเฉพาะประเด็นผลพวงทางประวัติศาสตร์^{xxiii} ดังนั้น ทางออกของปัญหาก็คือ รัฐบาลญี่ปุ่นต้องยอมรับผิดชอบในเรื่องนี้ โดยเฉพาะแต่กับจีนเท่านั้น แต่กับทุกประเทศในเอเชียที่ญี่ปุ่นเคยรุกรานระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อสร้างรากฐานของความสัมพันธ์อันดีต่อไป อย่างไรก็ตาม ภาคเอกชน

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

คิดว่าประเด็นนี้น่าจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยากในสมัยที่ญี่ปุ่นมีนายกรัฐมนตรีที่มีลักษณะชาตินิยมสูงอย่างนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ ดังนั้น การที่ญี่ปุ่นจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำหรือผู้ริเริ่มในการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นเรื่องเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้น การที่รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอความคิดหรือนโยบายนี้ น่าจะเป็นผลมาจากความต้องการถ่วงดุลกับจีนในภูมิภาคมากกว่า รวมทั้งต้องการรักษาสถานะของตนในภูมิภาคด้วย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญมากกว่าที่จะมีความคิดริเริ่มหรือความต้องการที่จะเป็นผู้นำในการสร้างประชาคมดังกล่าวอย่างจริงจัง^{xxiv}

จากสถานการณ์ในปัจจุบัน อาจจะพอสรุปได้ว่า นโยบายเรื่องการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงเป็นเรื่องสำคัญของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเอเชียอยู่ทั้งในปัจจุบันและต่อไปในอนาคตด้วย ความร่วมมือต่างๆ ภายใต้ประชาคมนี้เป็นที่มองเห็นได้และคาดหวังได้ว่าจะเกิดขึ้น ยกเว้นความร่วมมือด้านความมั่นคง อย่างไรก็ตาม การจะก้าวไปสู่ความเป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประชาคมร่วมกันอย่างแท้จริงคงมิใช่เรื่องที่สามารถจะทำได้ในอนาคตอันใกล้ รวมทั้งการที่ญี่ปุ่นจะเป็นผู้นำในการสร้างหรือผลักดันชุมชนนี้ให้บรรลุเป้าหมายของการเป็นประชาคมก็ยังคงเป็นเรื่องที่น่าสงสัยอยู่ว่าญี่ปุ่นจะสามารถทำได้หรือไม่ トラบโดที่ญี่ปุ่นยังไม่สามารถจัดการปัญหาความสัมพันธ์ในอดีตของตนกับประเทศในเอเชียให้สำเร็จเสียก่อน

นโยบายและยุทธศาสตร์

การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น

นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เมื่อญี่ปุ่นกลับเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมโลกด้านเศรษฐกิจอีกครั้ง ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีนโยบายสนับสนุนนโยบายการค้าเสรีและการทำข้อตกลงการค้าแบบหลายฝ่าย โดยผ่านเวทีระหว่างประเทศต่างๆ อย่างแข็งขัน มากกว่าที่จะสนับสนุนการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายหรือเฉพาะภูมิภาค ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ญี่ปุ่นมองว่าการทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นการเลือกปฏิบัติต่อประเทศที่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ไม่ได้เป็นสมาชิก ดังนั้นญี่ปุ่นจะยึดถือในข้อตกลงของ GATT ที่เน้นเรื่องการให้ MFN (Most Favored Nation) มาโดยตลอด^{xxv} อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกหลังสงครามเย็นทำให้ ญี่ปุ่นเริ่มที่จะเปลี่ยนแนวนโยบายของตนเองในเรื่องนี้

สถานการณ์ระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 โดยเริ่ม จากความล้มเหลวของการเจรจาการค้าของ GATT รอบอุรุกวัย ในเดือนธันวาคม 1990 ซึ่งเป็นสัญญาณ แสดงให้เห็นว่าการเจรจาการค้าหลายฝ่ายเป็นเรื่องยาก และอาจต้องให้เวลานาน เหตุการณ์ต่อมา คือ ความ สำเร็จของประชาคมยุโรปในปี ค.ศ. 1992 ที่พัฒนาไปสู่ การเป็นตลาดร่วม ตามมาด้วยการประกาศตั้ง เขตการค้าเสรีของกลุ่มประเทศอาเซียนในปีเดียวกัน และ ในอีก 2 ปีต่อมาคือ ในปี ค.ศ.1994 เขตการค้าเสรี อเมริกาเหนือหรือ NAFTA ก็ถูกสถาปนาขึ้น^{xxvi} หลังจากนั้น การทำข้อตกลงการค้าเสรีและเขตการค้าเสรีก็ กลายเป็นกระแสที่แพร่กระจายไปทั่วโลก และกลายเป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เครื่องมือสำคัญของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจ จนถึงปี ค.ศ. 2002 มีประเทศหรือเขตเศรษฐกิจอยู่เพียง 5 เขต เท่านั้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในเขตการค้าเสรีใดเลย คือ ญี่ปุ่น, สาธารณรัฐประชาชนจีน, ฮองกง, ไต้หวัน, และ เกาหลีใต้^{xxvii}

จากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเหล่านี้มีผลทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจชุดใหม่ นั่นคือ ประการแรก ญี่ปุ่นเริ่มมีมุมมองใหม่ต่อการทำข้อตกลงการค้าเสรี กล่าวคือ ความสำเร็จของเขตการค้าเสรีในหลายแห่งของโลกทำให้ญี่ปุ่นเริ่มเห็นว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ^{xxviii} ซึ่งญี่ปุ่นก็น่าจะนำมาใช้ได้บ้าง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจตกต่ำมาเป็นเวลายาวนานเช่นนี้ ประการที่สอง จากการที่การทำข้อตกลงการค้าเสรีและเขตการค้าเสรีเป็นกระแสที่แพร่กระจายไปทั่วโลก และประเทศต่างๆ ในโลกส่วนมากเป็นส่วนหนึ่งของเขตการค้าเสรีแห่งใดแห่งหนึ่ง ยกเว้นญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ทำข้อตกลง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การค้าเสรีกับประเทศใดเลย ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว เพราะการทำข้อตกลงการค้าเสรีในด้านหนึ่งทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อประเทศที่มีได้เป็นสมาชิก ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นประเทศที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากประเทศคู่ค้าที่ไม่ได้มีการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันมากเท่ากับประเทศคู่แข่งของตนที่มีการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้านั้นแล้ว^{xxix} กรณีของเม็กซิโกเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมากในเรื่องนี้ ในช่วงก่อนที่จะมีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับญี่ปุ่น เม็กซิโกได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ และ EU ไปก่อนแล้ว ทำให้ผู้ส่งออกญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเสียเปรียบผู้ส่งออกของสหรัฐฯ และ EU มาก เพราะต้องเผชิญกับภาษีนำเข้าในอัตราที่สูง ในขณะที่ผู้ส่งออกของสหรัฐฯ และ EU ไม่ประสบปัญหาดังกล่าว^{xxx} นอกจากนี้ เมื่อเม็กซิโกประกาศว่าจะใช้อัตราภาษีนำเข้าถึง 50% ต่อสินค้านำเข้าของญี่ปุ่น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นตื่นตัวในเรื่องนี้มากขึ้น เพราะเกรงว่าจะเกิดความเสียเปรียบในการแข่งขันกับ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประเทศคู่แข่งอื่นจากการดำเนินมาตรการดังกล่าวของ
เม็กซิโก^{xxx} จึงได้พยายามกระตุ้นให้รัฐบาลของญี่ปุ่นใส่ใจกับเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับเม็กซิโกมากขึ้น
ประการที่สาม นับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา
ญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่าการพึ่งพิงอยู่กับองค์การระหว่าง
ประเทศในการดำเนินนโยบายการค้าเสรีและเจรจา
การค้าอาจจะไม่ใช่ทางเลือกที่อำนวยความสะดวกสูงสุดให้
แก่ประเทศ ทั้งนี้เพราะความล้มเหลวของการเจรจา
การค้าภายใต้ WTO แสดงให้เห็นว่า เวทีระหว่างประเทศ
แม้จะเป็นเครื่องมือที่ดี แต่ก็อาจจะใช้เวลานานเกินไป
นอกจากนั้น การทำข้อตกลงการค้าเสรีในทศวรรษที่
1990 นี้ มิได้เน้นเฉพาะเรื่องการลดอุปสรรคทางการค้า
ซึ่งได้แก่ อัตราภาษีและอุปสรรคที่มีใช่อัตราภาษีเท่านั้น
หากยังรวมถึงความตกลงในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น
การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงานและทรัพย์สิน
ทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งการทำข้อตกลงการค้าเสรีในยุค
ใหม่นี้ (Non-Traditional Agreement หรือ “New Age
FTAs”)^{xxxii} เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

มากกว่า รวมทั้งไม่ได้ขัดกับแนวทางของ WTO ด้วย หากเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกในขอบข่ายที่ไม่ได้ครอบคลุมโดย WTO^{xxxiii} ดังนั้นถ้าญี่ปุ่นจะทำข้อตกลงการค้าเสรีบ้าง ก็ไม่น่าจะต้องกังวลว่าจะขัดกับหลักการของ WTO และแนวทางที่ตนเองเคยยึดถือมาก่อน ประการที่สี่ซึ่งเป็นประเด็นต่อเนื่องจากประการที่สาม คือ ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่สนับสนุนการค้าเสรีและมีขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ เช่น สหรัฐฯ และ EU ต่างก็ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันทั้งสิ้น และในขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ก็มีบทบาทที่แข็งขันใน WTO ด้วย^{xxxiv} ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงไม่น่าที่จะต้องกังวลใจในการริเริ่มทำข้อตกลงการค้าเสรี และประการสุดท้ายจากประสบการณ์การทำข้อตกลงการค้าเสรีของหลายประเทศ ทำให้ญี่ปุ่นได้เห็นว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีมีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างน้อย 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ ในด้านเศรษฐกิจ การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นการขยายตลาดและเพิ่มการแข่งขันซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในขณะที่ในด้านการเมืองและ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การทูต การทำข้อตกลงการค้าเสรีจะเป็นการเพิ่มอำนาจ
ต่อรองให้แก่ประเทศ^{xxxv}

จากสถานการณ์ที่ญี่ปุ่นเผชิญอยู่ในช่วงต้นและ
กลางทศวรรษที่ 1990 ดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้รัฐบาล
ญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนแนวคิดและนโยบายในเรื่องการทำ
ข้อตกลงการค้าเสรี และเริ่มให้ความสำคัญแก่แนวทางนี้
มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่ารายงานของกระทรวง MITI
(METI ในปัจจุบัน) ในปี ค.ศ.1998 ที่เสนอแนวนโยบาย
เรื่องยุทธศาสตร์การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นจุดเปลี่ยน
ที่สำคัญของญี่ปุ่นในเรื่องนี้ โดยเปลี่ยนจากการ
สนับสนุนแนวทางการเจรจาแบบหลายฝ่ายในเวที
ระหว่างประเทศมาให้ความสำคัญมากขึ้นกับการทำ
ข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายและในระดับภูมิภาค
ด้วย^{xxxvi} โดยเหตุผลหลักที่มีการนำมาใช้อธิบายถึงการ
เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประกอบด้วย ประการแรก คือ
ความต้องการหลีกเลี่ยงการถูกโดดเดี่ยว เนื่องจาก
ประเทศต่างๆ ในโลกได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันไปมาก
แล้ว ประการที่สองซึ่งเป็นผลสืบเนื่องก็คือ ความ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ต้องการหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดจากการที่ประเทศต่างๆ ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันไปแล้ว และให้สิทธิประโยชน์แก่กัน ในขณะที่ถ้าญี่ปุ่นไม่ได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับใครเลยก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์มากประการที่สาม เป็นการตอบสนองต่อความล่าช้าของการเจรจาแบบหลายฝ่ายโดย WTO ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเริ่มหมดหวังและเกรงว่าประเทศจะเสียประโยชน์ ถ้าฟังฟังหรือรอคอยการตกลงจาก WTO เพียงฝ่ายเดียว ในขณะที่หลายประเทศใช้ทั้งเวทีของ WTO และทั้งการดำเนินการแบบสองฝ่ายด้วย และประการสุดท้าย เนื่องจากภาคการผลิตภายในประเทศของญี่ปุ่นเองบางภาคต้องการการปฏิรูป จึงมีความคาดหวังว่า ผลจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีจะเป็นแรงกดดันประการหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการปฏิรูปดังกล่าวได้^{xxxvii}

เมื่อเริ่มจะเปลี่ยนนโยบาย ญี่ปุ่นก็คิดในเรื่องรูปแบบและเป้าหมายของการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ จากรายงานของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นกล่าวว่า ข้อตกลง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เขตการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นปรารถนาควรมีลักษณะที่ครอบคลุม ยืดหยุ่น และสามารถเลือกได้ (Comprehensiveness, Flexibility, and Selectivity)^{xxxviii} ซึ่งหมายความว่าข้อตกลงดังกล่าวที่จะทำกับประเทศหรือกลุ่มประเทศใดก็ตามควรมีลักษณะที่มีการตกลงร่วมมือกันมากกว่าเรื่องการลดอุปสรรคทางการค้าเท่านั้น โดยควรรวมไปถึงการอำนวยความสะดวกทางด้านการค้าและความร่วมมือในมิติอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ ข้อตกลงที่ทำกับแต่ละประเทศควรมีลักษณะยืดหยุ่นและเลือกได้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศคู่เจรจาเพื่อจะสร้างความเป็นไปได้มากที่สุดของการร่วมมือกัน นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรูปแบบการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นต้องการ คือ ข้อตกลงดังกล่าวต้องสามารถที่จะถูกใช้เพื่อช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาที่เป็นคู่เจรจาของญี่ปุ่นได้ด้วย โดยเฉพาะเพื่อช่วยในการพัฒนาของประเทศเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงมักจะกล่าวเสมอว่า ญี่ปุ่นต้องการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่มี

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

คุณภาพมากกว่าข้อตกลงการค้าเสรีที่หลายๆ ประเทศทำ
มาแล้ว^{xxxix}

ในด้านยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นได้พยายามกำหนด
เกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะเริ่มเจรจาการทำข้อตกลง
การค้าเสรีกับประเทศใดก่อนด้วยเหตุผลใด ซึ่งญี่ปุ่นได้
กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้คือ เกณฑ์ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง
ประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญของญี่ปุ่น และเมื่อทำข้อตกลง
การค้าเสรีแล้วจะอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจให้แก่
ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งก็คือ สหรัฐฯ, EU, และประเทศใน
อาเซียน เกณฑ์ด้านภูมิศาสตร์ หมายถึง ประเทศหรือ
ภูมิภาคที่มีความสำคัญกับญี่ปุ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจและ
การเมือง-ความมั่นคง เนื่องจากข้อตกลงการค้าเสรีในยุค
ใหม่มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางมากกว่าเรื่องการค้า
ซึ่งก็คือ ประเทศในอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออก
เกณฑ์ในด้านการเมืองและการทูต หมายถึง ประเทศหรือ
กลุ่มประเทศที่มีความสำคัญกับญี่ปุ่นด้านการเมืองที่จะ
ช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่ญี่ปุ่นเมื่อมีการทำข้อตกลง
การค้าเสรีแล้ว ซึ่งได้แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ตะวันออก เกณฑ์ในด้านความเป็นไปได้และเงื่อนไข
เวลา หมายถึง ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่มีแนวโน้มว่า
จะสนใจการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่น ในขณะที่
เงื่อนไขของเวลาหมายความว่าประเทศหรือกลุ่มประเทศ
เหล่านั้นมีความพร้อมและความต้องการในการทำ
ข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นในเวลาญี่ปุ่นก็ต้องการทำ
เช่นเดียวกัน ซึ่งได้แก่ ประเทศในเอเชียตะวันออกและ
อาเซียน จากการกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่น
เลือกที่จะเริ่มต้นการเจรจาการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับ
เกาหลีใต้ เม็กซิโกและอาเซียนก่อน ด้วยเหตุผลที่สำคัญ
คือ เกาหลีใต้เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออก มีความสำคัญกับญี่ปุ่นทั้งด้านการเมืองและ
เศรษฐกิจ รวมทั้งมีความเป็นไปได้ในการทำข้อตกลง
ด้วย ในส่วนของเม็กซิโกนั้น เป้าหมายใหญ่อยู่ที่การลด
ความเสียหายที่เกิดจากการที่ประเทศคู่แข่งของญี่ปุ่น คือ
สหรัฐฯ และ EU มีข้อตกลงการค้าเสรีกับเม็กซิโกแล้ว
และทำให้ญี่ปุ่นเสียเปรียบในการแข่งขัน รวมทั้ง
เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เพื่อเป็นประตูไปสู่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศคู่ค้า รายใหญ่ของญี่ปุ่น ในกรณีของอาเซียนนั้น เหตุผลสำคัญ มีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เพราะอาเซียนไม่ได้เป็น เพียงประเทศคู่ค้าสำคัญของญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังเป็น เป้าหมายของการลงทุน แหล่งทรัพยากรและแหล่งรองรับ การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตของญี่ปุ่นด้วย ในด้าน การเมือง อาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีความเป็นมิตรกับ ญี่ปุ่นและตระหนักถึงความสำคัญของญี่ปุ่นต่อภูมิภาค เป็นอย่างมาก รวมทั้งยังทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้สร้าง สมดุลย์แห่งอำนาจระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในภูมิภาคด้วย และในด้านของความพร้อมและเงื่อนไขของเวลา ประเทศ ในกลุ่มอาเซียนหลายประเทศก็มีความต้องการและพร้อม ที่จะทำข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน^๙

จากแนวทางและยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้นำไปสู่ การเริ่มต้นศึกษาความเป็นไปได้ในการทำข้อตกลง การค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นกับเม็กซิโกในปี ค.ศ.1999 และ ในปีเดียวกันนี้เอง การศึกษาความเป็นไปได้ในการทำ ข้อตกลงการค้าเสรีกับเกาหลีใต้และสิงคโปร์ ในฐานะ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประเทศสมาชิกของอาเซียน โดยหน่วยงานทางวิชาการ ทั้งของญี่ปุ่น เม็กซิโก เกาหลีใต้และสิงคโปร์ ก็ได้ถูก ดำเนินการด้วยเช่นเดียวกัน^{xii} ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ญี่ปุ่นจะได้รับจากการ ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศดังกล่าว ซึ่งนำไปสู่การ ตั้งคณะทำงานเพื่อเริ่มกระบวนการเจรจา อย่างไรก็ตาม ในช่วงจากปี ค.ศ.1999 ไปแล้ว เมื่อญี่ปุ่นเริ่มกระบวนการเจรจาจริงก็พบว่า มีอุปสรรคอยู่หลายประการที่ทำให้ กระบวนการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศดังกล่าวไม่ ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วและราบรื่น จนกระทั่ง ถึงปี ค.ศ. 2002 ญี่ปุ่นจึงสามารถทำข้อตกลงการค้าเสรี กับสิงคโปร์ได้เป็นประเทศแรก และญี่ปุ่นก็พยายามที่จะ ใช้ข้อตกลงนี้เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศสมาชิก อาเซียนอื่นๆ ต่อไป ในกรณีของเม็กซิโก กระบวนการ เจรจามีอุปสรรคมาก เนื่องจากเม็กซิโกมีสินค้าเกษตรซึ่ง เป็นประเด็นอ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น แต่เนื่องจากแรง ผลักดันจากภาคอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มจะเสียเปรียบ ประเทศคู่แข่งมาก ถ้าญี่ปุ่นไม่สามารถทำข้อตกลงการค้า

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เสรีกับเม็กซิโกได้เป็นพลังสำคัญที่ทำให้การทำข้อตกลงนี้
บรรลุผลในปี ค.ศ.2004 ในขณะที่กรณีของเกาหลีใต้นั้น
การเจรจามีความก้าวหน้าไม่มากนัก เพราะทั้งสองฝ่าย
ต่างก็มีสินค้าอ่อนไหวมาก

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งในกระบวนการ
ทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นก็คือ การทำข้อตกลงกับ
สิงคโปร์ เพราะสิงคโปร์เป็นประเทศแรกที่ญี่ปุ่นสามารถ
ทำข้อตกลงได้สำเร็จ ดังนั้นจึงมีถกเถียงเกิดขึ้นว่าทำไม
ญี่ปุ่นจึงเลือกสิงคโปร์ก่อนประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ
และทำไมการทำข้อตกลงกับสิงคโปร์จึงสามารถทำได้
โดยเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับเม็กซิโก เกาหลีใต้และกับ
ประเทศอื่นๆ ในระยะหลังๆ นี้ ซึ่งเรื่องนี้มีคำอธิบายอยู่
หลายประการนั่นคือ ประการแรก และเป็นประเด็นที่เข้า
ใจได้ง่ายก็คือ สิงคโปร์ไม่มีสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นประเด็น
อ่อนไหวมากของญี่ปุ่น ประการที่สอง สิงคโปร์มีระดับ
การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับญี่ปุ่นมากกว่า
ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ และประการที่สาม ทั้งสอง
ฝ่ายมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกัน นั่นคือ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ญี่ปุ่นต้องการให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลาง (Hub) สำหรับเครือข่ายการผลิตทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Hub for Japanese Corporation's Manufacturing Network) ในขณะที่สิงคโปร์เองก็ต้องการจะเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายเขตการค้าเสรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกด้วย (The Hub of the Pacific FTA Network)^{xiii} จากการที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการเจรจาบ่อยและมีผลประโยชน์ร่วมกันมาก ทำให้โอกาสของความสำเร็จในการเจรจามีสูง ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างไปจากกรณีของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ซึ่งส่วนมากมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำกว่าสิงคโปร์ และมีสินค้าเกษตรซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น ดังนั้น การที่ญี่ปุ่นคิดจะใช้ข้อตกลงที่ทำกับสิงคโปร์เป็นตัวแบบในการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ จึงเป็นเรื่องที่ถูกต้องตั้งคำถามว่า สมควรและสามารถทำได้หรือไม่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของกระบวนการ
การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับอาเซียนที่นอก
เหนือไปจากเรื่องความสำเร็จในการเจรจา กับสิงคโปร์
แล้วก็คือ ญี่ปุ่นมีนโยบายในเรื่องความสัมพันธ์กับ
อาเซียนในขณะนี้ที่สำคัญ คือ Japan-ASEAN CEP
โดยที่การทำข้อตกลงการค้าเสรีกับอาเซียนทั้งในระดับ
สองฝ่ายและหลายฝ่าย เป็นเครื่องมืออันหนึ่งของการ
ดำเนินนโยบายดังกล่าวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ
นโยบาย คือ การสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง
การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับประเทศอาเซียน
ในด้านหนึ่งจึงมีความสำคัญในตัวของมันเอง ด้วยเหตุผล
ของการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของกันและกันระหว่างญี่ปุ่น
กับประเทศอาเซียน ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง การทำ
ข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับอาเซียนก็มีความสำคัญ
ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่งของภาพรวมของ
นโยบายญี่ปุ่นต่ออาเซียนและต่อเอเชียตะวันออกเฉียงด้วย
และความสำเร็จของการเจรจาทำข้อตกลงการค้าเสรีของ
ญี่ปุ่นกับประเทศอาเซียนจะเป็นมาตรวัดประการหนึ่ง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของความสำเร็จของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ
ญี่ปุ่นต่ออาเซียนในยุคนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นจะตระหนักถึงความ
สำคัญและผลประโยชน์ของการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับ
ประเทศอาเซียน แต่ญี่ปุ่นก็ยังไม่สามารถจัดการกับ
อุปสรรคบางประการที่เป็นเครื่องกีดขวางความก้าวหน้า
ของการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศอาเซียนได้
ปัญหาที่สำคัญและต้องการการจัดการอย่างจริงจังของ
ญี่ปุ่นในขณะนี้ก็คือ ภาคเกษตรของญี่ปุ่นที่มีแนวทางไม่
สนับสนุนการค้าเสรี ด้วยเหตุผลว่าการค้าเสรีจะมี
ผลกระทบต่อเกษตรกรญี่ปุ่นอย่างมาก^{xliii} ซึ่งเรื่องนี้มี
รากฐานของปัญหาที่ซับซ้อนและฝังแน่นอยู่ในสังคม
ญี่ปุ่นมายาวนาน การจัดการจึงต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก
โดยเฉพาะเวลาในการปรับตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้
ทั้งหมด ซึ่งได้แก่ เกษตรกร สหกรณ์การเกษตร
ข้าราชการ MAFF และนักการเมือง โดยมีประเด็นที่
สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและ
ผลประโยชน์ของกลุ่มคนเหล่านี้และการจัดการกับการ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เปลี่ยนแปลงนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของนโยบายใหม่ของประเทศ ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถในการปรับตัวของทุกฝ่ายเป็นอย่างมาก

อุปสรรคของการทำข้อตกลงการค้าเสรี ระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน

โดยภาพรวมแล้ว ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่สนับสนุนและคิดจะทำข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่น แต่กระบวนการในการทำข้อตกลงดังกล่าวมีอุปสรรคซึ่งเกิดจากข้อจำกัดทั้งจากฝ่ายอาเซียนเองและฝ่ายญี่ปุ่นด้วย จากมุมมองของประเทศอาเซียน ประเทศเหล่านี้มีความลังเลใจว่าผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับนั้นคุ้มค่ากับการเปิดเสรีหรือไม่ โดยเฉพาะบรรดาประเทศเกษตรทั้งหลายที่ยังไม่มั่นใจในนโยบายเปิดเสรี ด้านสินค้าเกษตรของญี่ปุ่น นอกจากนี้ ประเทศเหล่านี้ยังมีความสงสัยในกระบวนการทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นด้วย ทั้งนี้เพราะในขณะที่ญี่ปุ่นเสนอนโยบายการทำเขตการค้าเสรีหลายฝ่ายระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน ญี่ปุ่นก็

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ทำข้อตกลงการค้าเสรีสองฝ่ายกับประเทศสมาชิกอาเซียนที่ละประเทศด้วย ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันและระแวงกันในหมู่ประเทศอาเซียนและอาจนำไปสู่ความอ่อนแอของอาเซียนได้

ในส่วนของฝ่ายญี่ปุ่นก็มีข้อจำกัดหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเขตการค้าเสรีกับอาเซียน ประเด็นสำคัญประการแรกก็คือ เนื่องจากญี่ปุ่นสนับสนุนการทำข้อตกลงการค้าเสรีทั้งแบบสองฝ่ายและหลายฝ่ายกับประเทศอาเซียน แนวคิดหรือวิธีการจัดการกับปัญหาเรื่อง Spaghetti Bowl Effect ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นเรื่องจำเป็น รวมทั้งแนวทางในการทำข้อตกลงแบบสองฝ่ายและหลายฝ่ายที่สอดคล้องหรือไม่ขัดกับหลักการของ WTO ประการที่สอง หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ก็มีความเห็นที่แตกต่างกัน การดำเนินนโยบายจึงไม่พ้นที่จะเป็นเรื่องการเมืองหรือผลประโยชน์ของกระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ คือ กระทรวงการต่างประเทศ (MOFA), กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) และกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

(METI)^{xiv} ยิ่งกว่านั้น ในประการที่สามซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคในเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ ก็คือ ทัศนยะจากภาคเกษตรที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในกระบวนการเปิดเสรีทางการค้าที่กำลังเป็นที่ถกเถียงกัน ในขณะนี้ มี 3 ประเด็น กล่าวคือ ประการแรก ภาคเกษตรในฐานะผู้ผลิตจะได้รับผลกระทบในแง่ลบอย่างมากจากการเปิดเสรีทางการค้า เพราะภาคเกษตรเป็นภาคที่มีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตเองก็ยอมรับว่าการด้านทานกระแสเปิดเสรีทางการค้าคงทำได้ยาก ดังนั้น การปฏิรูปภาคเกษตรจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยที่เป้าหมายของการปฏิรูปก็คือ การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรญี่ปุ่น ทั้งในตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะในตลาดภายในเพื่ออนุรักษ์ภาคเกษตรไว้ และในตลาดต่างประเทศ ถ้าเป็นไปได้ในอนาคต ซึ่งการปฏิรูปดังกล่าวนี้ต้องใช้เวลา ประการที่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สอง ผู้บริโภคเองอาจจะไม่ได้ประโยชน์มากนักจากการเปิดเสรีสินค้าเกษตร เพราะมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงมากกว่าเรื่องราคา นั่นคือ คุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า และประการที่สาม ประเทศโดยรวมอาจจะได้รับผลกระทบด้านลบจากการเปิดเสรีสินค้าเกษตร เพราะจะทำให้เกิดการพึ่งพิงด้านอาหารจากภายนอกมากเกินไป และอาจจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของประเทศด้วย เพราะภาคเกษตรของญี่ปุ่นทำหน้าที่มากกว่าเป็นเพียงผู้ผลิตอาหาร แต่ยังทำหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตทางสังคมและชุมชนของญี่ปุ่นอีกด้วย (Multifunctionality)^{xiv} ดังนั้น การปฏิรูปภาคเกษตรจึงมีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศสามารถที่จะพึ่งพิงตนเองด้านอาหารให้ได้มากที่สุด รวมทั้งยังสามารถรักษาสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมไว้ได้ด้วย ซึ่งข้อถกเถียงเหล่านี้ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นการคัดค้านหรือต่อต้านการเปิดเสรีทางการค้าโดยตรง แต่ก็ก็เป็นกระแสที่ภาคเกษตรพยายามเสนอให้แก่สังคม ซึ่งก็ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อนโยบายเปิดเสรีการค้า

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สินค้าเกษตรของรัฐบาล ทั้งยังเป็นเงื่อนไขให้ รัฐบาลต้อง
ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบทัศนคติของกลุ่ม
ต่างๆ ในภาคเกษตรด้วยกันเองเกี่ยวกับการเปิดเสรีสินค้า
เกษตรก็จะพบว่า แม้แต่ในภาคเกษตรเองก็ไม่ได้มีความ
เห็นเป็นเอกภาพในเรื่องนี้ จากข้อมูลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์เกษตรกรบางกลุ่มในฮอกไกโด พบว่า พวกเขา
ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องข้อตกลงการค้าเสรีมากนัก
เพราะไม่ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะทำข้อตกลงการค้าเสรีหรือไม่
ก็ตาม เกษตรกรก็ต้องปรับตัวอยู่แล้วเพื่อความอยู่รอด
ของตนเอง สำหรับเกษตรกรที่มีแนวคิดค่อนข้างก้าวหน้า
ก็จะปรับตัวได้เร็วและพึ่งพิงรัฐบาลและสหกรณ์
การเกษตรน้อยลง ทั้งด้านการผลิตและการตลาด
พวกเขาจะพยายามรวมตัวกันและดำเนินการเองทั้งการ
ผลิตและการตลาด ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มที่ไม่สามารถ
พึ่งตัวเองได้ก็ยังคงพึ่งพิงสหกรณ์การเกษตรต่อไป ทั้งทาง
การผลิตและการตลาด นอกจากนี้ เกษตรกรญี่ปุ่น
ค่อนข้างเชื่อมั่นว่าผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้าเกษตรที่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ผลิตในประเทศมากกว่าสินค้านำเข้า และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคจะทำให้ผู้บริโภคมั่นใจในสินค้าหรือผลผลิตที่ผลิตในประเทศมากกว่าสินค้านำเข้า ดังนั้น เกษตรกรจึงไม่ได้กังวลใจเรื่องการแข่งขันกับสินค้านำเข้ามากนัก^{xlvi}

ในส่วนของสหกรณ์การเกษตรนั้น มีนโยบายที่ไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรีสินค้าเกษตร ในระยะแรก สหกรณ์การเกษตรปฏิเสธนโยบายการทำข้อตกลงการค้าเสรี โดยมุ่งพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ผลิต คือ เกษตรกรเป็นหลัก โดยการแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรจะได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากเกษตรกรมีจำนวนน้อยเมื่อคิดเปรียบเทียบกับผู้บริโภค ดังนั้น การปกป้องภาคเกษตรจึงเท่ากับเป็นการเอื้อประโยชน์ให้คนกลุ่มเล็ก โดยการแบกภาระของคนส่วนใหญ่ ซึ่งไม่เป็นการยุติธรรม ในระยะเวลาต่อมา สหกรณ์การเกษตรจึงเปลี่ยนแนวทางในการคัดค้านการทำข้อตกลงการค้าเสรีใหม่ โดยมองจากมุมมองของผู้บริโภคมากขึ้น สหกรณ์การเกษตรจึงเน้นย้ำในเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ของประเทศ (Food Security) และความสะอาด
ปลอดภัยของอาหาร (Food Safety)^{xlvii} ในขณะที่
ข้าราชการ MAFF มีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะต้องช่วยให้
เกษตรกรที่แม้จะมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ สามารถมีชีวิตที่ดี
และอยู่รอดได้ MAFF เองก็มีทัศนะว่า การเปิดเสรีสินค้า
เกษตรจะสร้างผลกระทบด้านลบแก่เกษตรกร แต่การ
ด้านทานกระแสหรือนโยบายของรัฐคงทำได้ยาก
รวมทั้ง MAFF ก็เห็นด้วยว่าการปฏิรูปภาคเกษตรเป็นสิ่ง
จำเป็น^{xlviii} เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมญี่ปุ่น
มากในระยะเวลา 10 ปีมานี้ นั่นคือ ประการแรก จำนวน
เกษตรกรลดลงมาก ซึ่งมีผลต่อระบบการถือครองที่ดิน
แบบเดิมและจำนวนแรงงานในระบบการผลิต ประการที่
สอง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น
ในการบริโภคสินค้าเกษตร ทั้งในเรื่องประเภทและ
คุณภาพของสินค้า ดังนั้น การปฏิรูปภาคเกษตรให้
สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่
ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งในเรื่องของระบบการถือครองที่ดิน
ระบบการผลิตและการให้การสนับสนุนต่างๆ แก่

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เกษตรกร MAFF ตระหนักว่าในด้านหนึ่ง ขณะที่นโยบาย การเปิดเสรีสินค้าเกษตรเป็นภัยคุกคามหรือแรงกดดันต่อ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรญี่ปุ่น แต่ในอีกด้าน หนึ่ง นโยบายนี้ก็เป็นแรงกระตุ้นที่ดีที่ทำให้เกษตรกรและ ส่วนอื่นๆ ของภาคเกษตรต้องปฏิรูปอย่างจริงจังเพื่อให้อยู่ รอดต่อไปได้

ในส่วนของนักการเมืองนั้นเป็นส่วนที่มีความไม่ ชัดเจนหรือมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดเกี่ยวกับทัศนคติใน เรื่องนี้ ดังเป็นที่ทราบกันดีว่า ในอดีตนั้น ภาคเกษตรเป็น ฐานเสียงสำคัญของ LDP ดังนั้น รัฐบาล LDP จึงให้การ สนับสนุนภาคเกษตรเป็นอย่างมากในด้านต่างๆ รวมทั้ง ไม่ได้ดำเนินนโยบายเปิดเสรีสินค้าเกษตรอย่างจริงจัง ด้วย เพราะเกรงว่าจะกระทบต่อฐานเสียงในภาคเกษตร แต่หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลงเป็นต้นมา กระแสการ เปิดเสรีทางการค้ากลายเป็นกระแสหลักของการค้า ระหว่างประเทศ รัฐบาล LDP ไม่สามารถต้านทาน กระแสนี้ได้ในลักษณะเดิม จึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบาย เปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะสินค้าเกษตรอย่างค่อยเป็น

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ค่อยไปมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ทำให้เกษตรกรบางกลุ่มเริ่มเปลี่ยนแปลงความจงรักภักดีที่มีต่อ LDP ไป โดยเฉพาะในช่วงระยะ 2-3 ปีมานี้ รัฐบาล LDP ของนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิ มีนโยบายสนับสนุนการทำเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ยิ่งทำให้เกษตรกรไม่มั่นใจและไม่พอใจในรัฐบาล LDP มากขึ้น^{xlix} ในขณะเดียวกัน สำหรับ LDP นั้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่เป็นเกษตรกรลดลงเรื่อยๆ ทำให้ฐานเสียงของ LDP ในภาคเกษตรลดความสำคัญลง นักการเมือง LDP เริ่มตระหนักว่าการพึ่งพิงอยู่กับฐานเสียงภาคเกษตรมากเช่นแต่เดิมไม่ใช่วิธีที่ปลอดภัยสำหรับพวกตนอีกต่อไป ดังนั้น ในขณะนี้ LDP ก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงฐานเสียงของตนเองเช่นกัน โดยหันมาให้ความสำคัญกับผู้บริโภคในเขตเมืองมากขึ้น ซึ่งในกรณีนี้ การสนับสนุนการเปิดเสรีสินค้าเกษตรจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้ผู้บริโภคได้ประโยชน์จากราคาสินค้าที่ถูกกลงและมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นฐานเสียงสำคัญอีกส่วนหนึ่งของ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

LDP ก็สนับสนุนนโยบายเปิดเสรีทางการค้าด้วยเช่นกัน ซึ่งฐานเสียงทั้งสองแหล่งนี้จะเป็นตัวช่วยสนับสนุนให้ LDP มีแนวโน้มที่จะผลักดันการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ดังกล่าวนี้เพิ่งจะเริ่มขึ้นได้ไม่นานนัก และยังไม่ได้เกิดขึ้นในพื้นที่เกษตรทุกแห่งของประเทศ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงนโยบายและฐานเสียงของ LDP จึงยังไม่น่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นโดยเร็ว ในส่วนของ DPJ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ ในขณะนี้นั้นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน รวมทั้งฐานเสียงสำคัญของพรรคเป็นผู้บริโภคในเขตเมืองมากกว่าเกษตรกรมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น เกษตรกรจึงยังไม่แน่ใจในนโยบายหรือทิศทางของพรรคนี้อยู่

สรุป

จากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนี้ อาจกล่าวได้ว่านโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นได้มาถึงจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง และในครั้งนี้ญี่ปุ่นได้ตัดสินใจเลือก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เดินบนเส้นทางที่ก้าวเข้ามาใกล้ขีดภูมิภาคเอเชียมากที่สุด นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ภายใต้ นโยบาย Japan-ASEAN CEP ด้วยเป้าหมายใกล้เคียงที่สุดที่จะสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นได้นำตัวเองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค และจะดำเนินบทบาทที่กระตือรือร้นเพื่อให้ภูมิภาคนี้ก้าวไปข้างหน้าด้วยความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน ซึ่งการจะดำเนินนโยบายนี้ให้ประสบความสำเร็จ ญี่ปุ่นจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ในประเทศหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องการเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของนโยบาย CEP ดังนั้น ความเป็นผู้นำทางการเมืองของผู้นำประเทศ ประกอบกับความเห็นพ้องต้องกันของส่วนต่างๆ ในสังคม จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้นโยบายนี้ก้าวไปข้างหน้าได้ ซึ่งหมายความว่า สำหรับญี่ปุ่นแล้ว ประเด็นสำคัญสำหรับการดำเนินนโยบายนี้ให้ประสบความสำเร็จไม่ได้อยู่ที่การ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สัมพันธ์กับประเทศอื่นมากเท่ากับความสามารถในการจัดการเรื่องราวภายในให้เรียบร้อยก่อน

ในส่วนของประเทศอาเซียนเอง ก็มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ โดยผ่านทางนโยบาย Japan-ASEAN CEP นี้ ญี่ปุ่นจะก้าวเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียอย่างมาก ทั้งในลักษณะความสัมพันธ์สองฝ่ายกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนแต่ละประเทศ และความสัมพันธ์หลายฝ่ายกับอาเซียน ในฐานะกลุ่มภูมิภาค ประเด็นสำคัญสำหรับอาเซียนก็คือ อาเซียนพร้อมที่จะรับมือกับการมีบทบาทมากขึ้นของญี่ปุ่นในขณะนี้แล้วหรือไม่ และจะตอบสนองต่อการดำเนินบทบาทของญี่ปุ่นในเรื่องนี้อย่างไร ทั้งในส่วนของความสัมพันธ์กับแต่ละประเทศในลักษณะสองฝ่าย และความสัมพันธ์หลายฝ่ายในฐานะกลุ่มกับญี่ปุ่นด้วย

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ⁱ Ministry of Foreign Affairs, *Speech by Prime Minister of Japan Junichiro Koizumi-Japan and ASEAN in East Asia : Sincere and Open Partnership*. Singapore,

January 14, 2002

ⁱⁱ Sueo Sudo. *Japan and ASEAN*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1992

ⁱⁱⁱ F.C. Langdon. *Japan's Foreign Policy*. Vancouver : University of British Columbia Press, 1973

^{iv} Okamoto Jiro, "Japan's Comprehensive Economic Partnership Initiative : Development, Motives and Challenge", Siriporn Wajjwalku (ed). *Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership : Asian Perspectives*. Bangkok : Thammasat University Press, 2004

^v Kenichi Kawasaki. *The Impact of FTA between Japan and Thailand – CGE Model Simulations*. RIETI, November 2003

---

^{vi} Kenichi Kawasaki. *The Impact of Free Trade Agreement in Asia*. RIETI Discussion Paper, November 2003

^{vii} สัมภาษณ์อาจารย์ของ Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University และอาจารย์ของ Faculty of Economic, University of Tokyo, เดือนเมษายน 2004

^{viii} สัมภาษณ์อาจารย์ของ Graduate School of Asia-Pacific Studies, Waseda University, เดือนเมษายน 2004

^{ix} Ministry of Foreign Affairs, *Tokyo Declaration for Dynamic and Enduring Japan-ASEAN Partnership in the New Millenium*. Tokyo, December 12, 2003

^x เฟิงอ๋าง

^{xi} เฟิงอ๋าง

^{xii} Kanako Takahara, “Maintaining diversity said key to building Asian bloc”, *Japan Times*, December 2003

^{xiii} Zhang Yunling, “East Asian Cooperation and Integration : Where to go?”, Zhaug Yunling (ed). *East Asian Cooperation : Progress and Future*. Beijing : World Affairs Press, 2003, หน้า 1-22

^{xiv} Kanako Takahara, *อ๋างแล้ว*

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

---

^{xv} Zhang Xizhen, “China and Japan : Competition or Cooperation in Southeast Asia for Leadership in East Asian Integration”, Siriporn Wajjwalku (ed), **อ้างแล้ว**

^{xvi} Zhang Yunling, **อ้างแล้ว**

^{xvii} Zhaug Yunling, “Toward an East Asian Community : Still a Long Way to Go”, ***Paper Presented at Conference Asian Economic Integration : Current Status and Future Propects***, Tokyo, April 22-23, 2003

^{xviii} สัมภาษณ์อาจารย์ของ Kyoto University, **อ้างแล้ว**

^{xix} สัมภาษณ์อาจารย์ของ National Graduate Institute for Policy Studies, Tokyo, เดือนเมษายน 2004

^{xx} สัมภาษณ์นักวิชาการของ Research Institute of Economy, Trade and Industry, IAI (Cabinet Office), เดือนเมษายน 2004

^{xxi} **เพิ่งอ้าง**

^{xxii} สัมภาษณ์ข้าราชการของ Technical Cooperation Division, Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisheries, เดือนเมษายน 2004

^{xxiii} สัมภาษณ์นักวิชาการของ Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co. Ltd., เดือนเมษายน 2004

-
- ^{xxiv} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ National Federation of Fisheries Cooperative Association, เดือนเมษายน 2004
- ^{xxv} Hatakeyama Noboru, “Short History of Japan’s Movement to FTAs”, *Journal of Japan Trade and Industry*, Japan Economic Foundation, November/December 2002
- ^{xxvi} เฟิงอ๋าง
- ^{xxvii} เฟิงอ๋าง
- ^{xxviii} Yun Chunji, “Japan’s FTA Strategic and the East Asian Economic Bloc”, *SEKAI*, No. 699, March 2002
- ^{xxix} เฟิงอ๋าง
- ^{xxx} “Orange juice put squeeze on Japan-Mexico FTA”, *Mainichi Shimbun*, October 23, 2003
- ^{xxxi} “Mexico to impose 50% tariff on Japanese autos”, *The Japan Times*, December 25, 2003
- ^{xxxii} Yorizumi Watanabe, “FTAs and Japan’s Trade Strategic”, *Eur Asia Bulletin*, Vol. 7, No. 4, April 2003
- ^{xxxiii} Economic Affairs Bureau, Ministry of Foreign Affairs. *Japan’s FTA Strategic*. October 2002

---

xxxiv **เฟิ่งอ๋าง**

xxxv **เฟิ่งอ๋าง**

xxxvi Hatakeyama Noboru, **อ๋างแล้ว**

xxxvii **เฟิ่งอ๋าง**

xxxviii **เฟิ่งอ๋าง**

xxxix สัมภาษณ์อาจารย์ของ Kyoto University,
เดือนเมษายน 2004

^{x1} Economic Affairs Bureau, Ministry of Foreign Affairs, **อ๋าง
แล้ว**

^{xli} Hatakeyama Noboru, **อ๋างแล้ว**

^{xlii} Yun Chunji, **อ๋างแล้ว**

^{xliii} “Falling behind in the FTA race”, *The Japan Times*,
January 18, 2004

^{xliv} สัมภาษณ์อาจารย์ของ Department of Political Science,
Keio University, เดือนเมษายน 2004

^{xlv} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ Rice Paddy Field Agriculture
Section, Hokkaido Prefectural Union of Cooperatives,
เดือนกรกฎาคม 2004

^{xlvi} สัมภาษณ์ เกษตรกรที่, Hokkaido, เดือนกรกฎาคม 2004

---

^{xlvii} สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของ International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Co-operatives, เดือนพฤศจิกายน 2003 ;
เจ้าหน้าที่ของ Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co. Ltd., เดือนเมษายน 2004 ;
เจ้าหน้าที่ของ Rice Paddy Field Agriculture Section, Hokkaido Prefectural Union of Cooperatives, เดือนกรกฎาคม 2004 ;
เจ้าหน้าที่ของ Kuriyama District Union of Agriculture Cooperatives, เดือนกรกฎาคม 2004.

^{xlviii} สัมภาษณ์ ข้าราชการของ Technical Cooperation Division, Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisheries. เดือนเมษายน 2004 และข้าราชการของ Policy Planning Section, Ministry of of Agriculture, Forestry, and Fisheries, เดือนกรกฎาคม 2004

^{xlix} สัมภาษณ์เกษตรกรที่ Hokkaido, *อ้างแล้ว* ; ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงใน Hokkaido ในเดือนกรกฎาคม 2004 ที่ผ่าน มา ที่ผู้สมัครของ LDP ได้คะแนนเสียงน้อยกว่าที่เคย

ⁱ Nippon Keidanren. *Urgent Call for Implementation of the Initiative for Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership*. Tokyo, September 2002

ⁱⁱ สัมภาษณ์อาจารย์ของ Faculty of Law, Hokkaido University, เดือนกรกฎาคม 2004

เมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเมื่อนายโคอิชุมิได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ญี่ปุ่นได้ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างมาก นโยบายการปฏิรูปกลายเป็นประเด็นหลักที่ได้รับการกล่าวถึงและถูกดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งในภาคการเมือง ระบบราชการและภาคธุรกิจ เช่นเดียวกับนโยบายต่างประเทศที่แสดงถึงการมีบทบาทที่กระตือรือร้นมากขึ้นของญี่ปุ่น ทั้งในเรื่องความมั่นคงและการร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับภูมิภาคหรือระดับโลกก็ตาม

เมื่อมองย้อนหลังกลับไปแล้ว อาจจะพอสรุปได้ว่าญี่ปุ่นเผชิญกับแรงกดดัน ทั้งจากภายในและภายนอกที่ทำให้ต้องปรับตัวและเลือกแนวทางการปฏิรูปเป็นนโยบายหลักของประเทศในระยะ 4-5 ปี มา

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

แรงผลักดันที่เกิดจากสถานการณ์ภายในประเทศก็คือ สภาพที่เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะตกต่ำและ ถดถอยมาเป็นเวลายาวนาน จนทำให้ทุกภาคส่วนของ ประเทศตระหนักว่า หากปราศจากการปฏิรูปแล้ว การจะ ต่อสู้ให้หลุดพ้นจากสภาพดังกล่าวเป็นเรื่องยากลำบาก ดังนั้น นโยบายการปฏิรูปภาคเศรษฐกิจของ นายกรัฐมนตรีโคอิจิสุมิจึงได้รับการขานรับจากประชาชน นอกจากนั้น สำหรับภาคการเมืองเอง ประชาชนต้องการ ภาคการเมืองที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพและปราศจากการ ข้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเรื่องนี้เป็นแรงสนับสนุนสำคัญต่อ นโยบายการปฏิรูประบบราชการและการกระจายอำนาจ ของนายกรัฐมนตรีโคอิจิสุมิที่ประกาศว่าจะทำให้ระบบราชการ เล็กกลงและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

ผลจากแรงกดดันดังกล่าวไม่เพียงทำให้ นายกรัฐมนตรีโคอิจิสุมิสามารถผลักดันนโยบายปฏิรูปไป ได้เท่านั้น หากยังทำให้การเมืองญี่ปุ่นเปลี่ยนโฉมหน้าไป อีกด้วย ทั้งนี้เพราะ LDP ในฐานะพรรคที่เป็นผู้นำในการ จัดตั้งรัฐบาลก็จำเป็นต้องปฏิรูปภายในพรรคตนเองเพื่อ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปโดยรวมของประเทศด้วยการให้ความสำคัญแก่นักการเมืองรุ่นใหม่มากขึ้น รวมทั้งให้โอกาสแก่ผู้หญิงให้เข้ามาในแวดวงการเมืองมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและพรรค LDP ในระยะ 4-5 ปี นี้ยังได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญแก่การเมืองญี่ปุ่นหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก ตัวนายกรัฐมนตรีโคอิสุมิได้สร้างปรากฏการณ์ของการเป็นผู้นำพรรคและผู้นำประเทศในรูปแบบใหม่ ที่ตัวเองเป็นที่นิยมของประชาชนเป็นอย่างมากและสามารถนำพาพรรคให้ประสบความสำเร็จได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ของการเป็นผู้นำพรรคที่แต่เดิมมีลักษณะประนีประนอมและมักจะเป็นผู้นำกลุ่มในพรรคที่มีจำนวน ส.ส. ในสังกัดมากกว่ากลุ่มอื่น ประการที่สอง นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิและพรรค LDP สามารถที่จะสร้างแรงดึงดูดให้ประชาชนญี่ปุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจนโยบายที่สำคัญของประเทศได้โดยผ่านระบบการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในการเลือกตั้งทั่วไป ในปี ค.ศ. 2005 ที่ LDP เสนอนโยบายเพียงเรื่องเดียวและ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ผลักดันให้ประชาชนต้องเลือกระหว่างทางเลือก 2 ทางเท่านั้น คือ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูป และประการที่สาม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองญี่ปุ่นในภาพรวมก็คือ แนวโน้มของระบบการเมืองญี่ปุ่นอาจจะไม่ก้าวไปสู่ระบบสองพรรคแบบที่หลายฝ่ายคาดหวังและประเมินว่าจะเกิดขึ้นหลังปี ค.ศ. 2003-04 อันเป็นผลจากการเกิดและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ คือ DPJ เพราะในที่สุด ผลการเลือกตั้งทั่วไป ในปี ค.ศ. 2005 พรรค DPJ พ่ายแพ้การเลือกตั้งอย่างยับเยินและมีจำนวนที่นั่งในสภาล่างในขณะนี้น้อยกว่าที่เคยมีมาก่อนการเลือกตั้ง และแน่นอนว่าไม่สามารถทำทลายพรรค LDP ได้ แนวโน้มของการเมืองญี่ปุ่นน่าจะกลับไปสู่ระบบพรรคเด่นพรรคเดียวที่ LDP เป็นพรรคที่สามารถครองเสียงข้างมากในสภาไปได้อีกระยะหนึ่ง แต่ก็มีข้อสังเกตว่าระบบพรรคเด่นพรรคเดียวในศตวรรษนี้น่าจะแตกต่างจากระบบเดียวกันในช่วง 4-5 ทศวรรษก่อนหน้านี้นี้ เพราะความเปลี่ยนแปลงภายใน LDP ประการหนึ่ง และอีก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ พรรคฝ่ายค้านที่สำคัญอย่าง DPJ แตกต่างจากพรรคฝ่ายค้านในช่วง 4-5 ทศวรรษก่อน คือ JSP อย่างมาก เพราะ DPJ ไม่ได้เป็นตัวแทนของอุดมการณ์หรือนโยบายที่แตกต่างจาก LDP ดังเช่นที่ JSP เคยเป็นมาก่อน ดังนั้น การเมืองในระบบ 2005 จึงไม่ใช่การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยพรรคการเมืองที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือตัวแทนของอุดมการณ์ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยพรรคการเมืองที่แข่งขันกันเพื่อได้ครองอำนาจทางการเมืองมากกว่า ซึ่งนับว่าเป็นความแตกต่างที่สำคัญจากระบบ 1955 ที่ล่มสลายไปในช่วงทศวรรษที่ 1990

สำหรับแรงกดดันจากภายนอกที่สำคัญที่ผลักดันให้ญี่ปุ่นต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างๆ ก็คือ กระแสการเปิดเสรีทางการค้าที่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับประเทศต่างๆ ในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของ

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การก่อการร้ายในระดับโลก ซึ่งมีผลทำให้ญี่ปุ่นประเมินและหวั่นเกรงว่าตนเองมีโอกาasเป็นเป้าของการถูกโจมตีด้วย ดังนั้น เพื่อค้ำประกันความมั่นคงของประเทศ การมีนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเพื่อไม่ให้การริเริ่มและดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้สร้างความรู้สึกเป็นภัยให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค ญี่ปุ่นจึงยังคงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ไว้ และพัฒนานโยบายต่อต้านการก่อการร้ายภายใต้กรอบความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ โดยผ่านทางสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นจะพยายามจำกัดตนเองในการพัฒนาและดำเนินนโยบายต่อต้านการก่อการร้าย แต่ในทางปฏิบัติ ในระยะ 4-5 ปีนี้ ญี่ปุ่นก็ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายด้านความมั่นคงของตนเองหลายประการ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของ JSDF ให้มีบทบาทกว้างขวางมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะการออกไปปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพในต่างประเทศร่วมกับกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ ซึ่งนับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมาก

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในด้านของกระแสการเปิดเสรีทางการค้านั้น แรงกดดันจากกระแสดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมรับการเปิดตลาด โดยเฉพาะสินค้าเกษตร ซึ่งญี่ปุ่นให้การปกป้องมาตลอดเวลา และเพื่อเป็นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการยอมรับนโยบายเปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะสินค้าเกษตร รัฐบาลญี่ปุ่นได้เริ่มผลักดันการปฏิรูปภาคเกษตรให้สามารถแข่งขันได้ และเพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ ในขณะเดียวกันความร่วมมือระดับภูมิภาคก็เป็นทางออกอีกประการหนึ่งของการลดผลกระทบและเพิ่มความสามารถในการรักษา ระดับของความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจไว้ ดังนั้น ในระยะเวลา 4-5 ปีนี้ นายกรัฐมนตรีโคอิสุมิจิจึงให้ความสำคัญแก่เรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างมาก โดยผ่านทางนโยบาย CEP และการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออก

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดของ ญี่ปุ่นนี้ ประเด็นที่ควรได้รับการติดตามศึกษาอย่าง

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ใกล้ชิดและจริงจังต่อไป คือ ประการแรก ประสิทธิภาพของกรอบ/กติกาทางการเมืองในปัจจุบันซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะมาตรา 9 ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านความมั่นคงของประเทศและการสนับสนุนบทบาทของประเทศในเวทีโลกในด้านการรักษาสันติภาพ โดยที่ประเด็นสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่ความพยายามและความเป็นไปได้ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ประการที่สอง ประสิทธิภาพของเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและ การบริหารประเทศในปัจจุบันซึ่งก็คือรัฐสภาที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งในขณะนี้ถูกตั้งคำถามว่าเป็นตัวแทนของประชาชนญี่ปุ่นโดยรวมจริงหรือไม่ เพราะกฎหมายเลือกตั้งในปัจจุบันเปิดโอกาสให้เจตนาารมย์ของประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถูกละเลยหรือบิดเบือนได้ ซึ่งทำให้พรรคการเมืองบางพรรคได้ประโยชน์จากช่องโหว่นี้ และมีผลทำให้ทั้งสองสภาในระบบรัฐสภาของญี่ปุ่นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เลือกตั้ง การปฏิรูปบทบาทและการทำหน้าที่ของรัฐสภา รวมทั้งพัฒนาการของระบบ 2005 เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องติดตามศึกษา และประการที่สาม บทบาทของรัฐในการชี้นำนโยบายต่างๆ กำลังถูกท้าทายจากกระแสการเปิดเสรีเพื่อให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งรัฐจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อกระแสดังกล่าวนี้ และการติดตามการปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวของรัฐเป็นสิ่งจำเป็น

ในฐานะประเทศคู่สัมพันธกับญี่ปุ่น ไทยจำเป็นต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของญี่ปุ่นอย่างรู้เท่าทัน เพื่อที่จะสามารถรักษาสมดุลของความสัมพันธไว้ รวมทั้งยังสามารถพญูรักษาความเข้าใจอันดีและความสัมพันธที่ราบรื่นระหว่างกันไว้ได้ด้วย

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Articles

Kenichi Kawasaki. *The Impact of Free Trade Agreement in Asia*. RIETI Discussion Paper, November 2003.

Kenichi Kawasaki. *The Impact of FTA between Japan and Thailand-CGE Model Simulations*. RIETI, November 2003.

Okamoto Jiro, "Japan's Comprehensive Economic Partnership Initiative : Development, Motives and Challenge", Siriporn Wajjwalku (ed). *Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership : Asian Perspectives*. Bangkok : Thammasat University Press, 2004.

Zhang Yunling, "East Asian Cooperation and Integration : Where to go?", Zhaug Yunling (ed). *East Asian*

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Cooperation : Progress and Future. Beijing : World Affairs Press, 2003.

Zhaug Yunling, "Toward an East Asian Community : Still a Long Way to Go", *Paper Presented at Conference Asian Economic Integration : Current Status and Future Propects*, Tokyo, April 22-23, 2003.

ศิริพร วัชชวัลลภ, "พันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในยุคหลังสงครามเย็น", จุลชีพ ชินวรร โณ (บรรณาธิการ). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

Books

F.C. Langdon. *Japan's Foreign Policy*. Vancouver : University of British Columbia Press, 1973.

Joseph Nye. *The Paradox of American Power : Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. New York: Oxford University Press, 2002.

Siriporn Wajjwalku (ed). *Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership : Asian Perspectives*. Bangkok : Thammasat University Press, 2004.

Sueo Sudo. *Japan and ASEAN*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1992.

The National Institute for Defense Studies. *East Asian Strategic Review 2002*. Tokyo : Japan Times Ltd., 2002.

Zhaug Yunling (ed). *East Asian Cooperation : Progress and Future*. Beijing : World Affairs Press, 2003.

จุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Document

Economic Affairs Bureau, Ministry of Foreign Affairs. **Japan's FTA Strategic**. October 2002.

Ministry of Foreign Affairs. **Comment by Prime Minister Junichiro Koizumi**. December 11, 2003.

_____. **Contribution of the Government of Japan to Umm Qasr Port Project, Iraq**, April 30, 2003.

_____. **Japan action in response to the terrorist attacks in the United States**. Embassy of Japan, November 28, 2001.

_____. **Japan's Contribution to the Rehabilitation of Iraq in the Field of Culture and Education in Cooperation with UNESCO**. April 23, 2003.

_____. **Japan's Diplomatic Efforts on the Issue of Iraq**. March 2003.

_____. **Japan's support for Afghanistan : One year after the peace process began**. December 2002.

_____ . *Opening Statement by
Prime Minister Junichiro Koizumi at the International
Conference on Reconstruction Assistance to Afghanistan.*
January 21, 2002.

_____ . *Press Conference by
Foreign Minister Kawaguchi on murder of Japanese
Embassy staff in Iraq.* November 30, 2003.

_____ . *Press Conference by
Ms. Yoriko Kawaguchi, Minister of Ministry of Foreign
Affairs of Japan.* April 9, 2003.

_____ . *Press Conference by
Press Secretary Hatsuhisa Takashima.* April 18, 2003.

_____ . *Press Conference by
Prime Minister Junichiro Koizumi.* March 20, 2003.

_____ . *Prime Minister
Junichiro Koizumi's Interview on the Issue of Iraq.*
March 18, 2003.

_____ . *Prime Ministry*
Koizumi expressed Japan's strong support to the United
States to fight against terrorist. October 8, 2001.

_____ . *Reconstruction*
Assistance to Iraq for Humanitarian Operations in the
Community. May 1, 2003.

_____ . *Reconstruction*
Assistance to Iraq by Japanese Civilians through the U.S.
Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance
(ORHA). April 18, 2003.

_____ . *Speech by Prime*
Minister of Japan Junichiro Koizumi-Japan and ASEAN
in East Asia : Sincere and Open Partnership. Singapore,
January 14, 2002.

_____ . *Statement by H.E.*
Mr. Koichi Haraguchi Permanent Representatives of
Japan at the Open Meeting of the Security Council on the
Situation in Iraq. March 26, 2003.

_____ . *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi*. March 20, 2003.

_____ . *Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on the Passing of the Anti-Terrorism Special Measures Law by the Diet of Japan*. October 29, 2001.

_____ , *Tokyo Declaration for Dynamic and Enduring Japan-ASEAN Partnership in the New Millenium*. Tokyo, December 12, 2003.

Nippon Keidanren. *Urgent Call for Implementation of the Initiative for Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership*. Tokyo, September 2002.

Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi, January 4, 2005.

*Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi
on the guideline for Formulation of the Fiscal 2002 Budget
(Cabinet Decision) Responding to the Proposal of the
Council of an Economic and Fiscal Policy (CEFP).
December, 2004.*

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Internet

“Experts : Minshuto gained from criticism of LDP”, *Yomiuri Shimbun*, July 13, 2004,
www.yomiuri.co.jp

Foreign Press Center, Japan, “General Election set for November 9 : Parties 8 prepare to do battle with Manifesto”, October 17, 2003,
www.fpcj.jp/e/shiryoy/jb/0349.html

“Go-ahead for postal sell-off”, April 2005,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/3644530.stm>

“Japan backs huge postal sell-off”, April 2005,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4408043.stm>

“Japanese Parliamentary Election 2005”,
www.fairvote.org/?page=1596

“Japanese PM calls snap election : Japan’s Prime Minister Junichiro Koizumi has dissolved the lower house of the parliament and called an early election for 11 September”, *BBC News* 2005/8/8,
<http://www.news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/asia-pacific/4130456.stm>

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Junko Takahashi, “Koizumi wins Diet approval to stay on as Prime Minister ; Dispatch of SDF to Iraq still unclear”, *Japan Times*, November 20, 2003,
www.japantimes.co.jp

Justin McCurry, “Japan starts to rewrite pacifist constitution”, *The Guardian*, January 19, 2004,
www.guardian.co.uk

“Koizumi O.K.’s SDF Dispatch” *Yomiuri Shimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

“Koizumi reaffirms SDF Iraq plan”, *Yomiuri Shimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

“LDP cozies up to swing/But party also at pains not to alienate support base before July poll”, *Yomiuri Shimbun*, June 2, 2004, www.yomiuri.co.jp

Linda Sieg, “Japan makes history with its mission to Iraq”, *Taipei Times*, January 15, 2004,
www.taipetimes.com

Nobuo Asaumi, “Election creates ‘2 Lower Houses’ ”, *Yomiuri Shimbun*, July 16, 2004,
www.yomiuri.co.jp

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

“Ordinary Diet Session closed/End of Business opens campaigns for Upper House Election”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

“Political parties scramble to draw up manifestoes ahead of snap election next month”, *The Asahi Shimbun*, Sept. 8, 2005, www.asahi.com/english/Herald-asahi/TKY200508090253.html

“Political Pulse : New Komeito Tactics Alarm LDP”, *Yomiuri Shimbun*, December 2003, www.yomiuri.co.jp

“Reform-oriented Cabinet shuffle”, *The Japan Times Weekly*, Oct. 9, 2004, www.japantimes.co.jp/weekly/ed/ed20041009a1.htm

Richard Samuels. “Gunning for Reform : Koizumi’s nuclear approach to national security may be his defining legacy”, *Time Asia*, September 22, 2003, www.timeasia.com

“SDF’s UN role poses dilemma for government”, *Yomiuri Shimbun*, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

“Single-seat Constituencies at center of next polls”,
Yomiuri Shimbun, June 15, 2004, www.yomiuri.co.jp

Suvendrini Kakuchi, “Japan : ‘Peace Constitution’
debate heats up”, *Inter Press Service*, February 14, 2004,
www.atimes.com

“Upper House election-on your marks/LDP-New
Koizumi ties deepen in elections”, *Yomiuri Shimbun*, June
20, 2004, www.yomiuri.co.jp

“Upper House poll will entrench 2 party system”,
Yomiuri Shimbun, June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

Yoshia Okubo, “Political Pulse/Poll revealed flaws
in electoral system”, *Yomiuri Shimbun*, July 17, 2004,
www.yomiuri.co.jp

Yoshio Okubo, “Poll warn LDP against hubris”,
Yomiuri Shimbun, July 13, 2004, www.yomiuri.co.jp

Yuji Anai, “Coalition help leaves LDP
indebted/New Komeito’s support during election likely to tip
scales in partnership”, *Yomiuri Shimbun*, July 17, 2004,
www.yomiuri.co.jp

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

“304 candidates to run in July polls”, *Yomiuri Shimibun*,
June 17, 2004, www.yomiuri.co.jp

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Interview

เกษตรกรที่ Hokkaido, เดือนกรกฎาคม 2004.

ข้าราชการของ Policy Planning Section, Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisheries, เดือนกรกฎาคม 2004.

ข้าราชการของ Technical Cooperation Division, Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisheries, เดือนเมษายน 2004.

เจ้าหน้าที่ของ Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co. Ltd., เดือนเมษายน 2004.

เจ้าหน้าที่ของ International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Co-operatives., เดือนพฤศจิกายน 2003.

เจ้าหน้าที่ของ Kuriyama District Union of Agriculture Cooperatives., เดือนกรกฎาคม 2004.

เจ้าหน้าที่ของ National Federation of Fisheries Cooperative Association., เดือนเมษายน 2004.

เจ้าหน้าที่ของ Rice Paddy Field Agriculture Section, Hokkaido Prefectural Union of Cooperatives., เดือนกรกฎาคม 2004.

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการของ Research Institute of Economy,
Trade and Industry, IAI (Cabinet Office),
เดือนเมษายน 2004.

อาจารย์ของ Center for Southeast Asian Studies,
Kyoto University., เดือนเมษายน 2004.

อาจารย์ของ Department of Political Science,
Keio University., เดือนเมษายน 2004.

อาจารย์ของ Faculty of Economic,
University of Tokyo., เดือนเมษายน 2004.

สัมภาษณ์อาจารย์ของ Faculty of Law,
Hokkaido University., เดือนกรกฎาคม 2004.

อาจารย์ของ Graduate School of Asia-Pacific
Studies, Waseda University., เดือนเมษายน 2004.

อาจารย์ของ National Graduate Institute for Policy
Studies, Tokyo., เดือนเมษายน 2004.

Journal

“A functional defense and more”, *The Japan Times*, July 16, 2004.

“A message for Mr. Koizumi”, *The Japan Times*, June 13, 2004.

Chiba Hitoshi, “Coalition Secures Majority”, *Look Japan*, January 2004.

“DPJ pledges to withdraw SDF troop...if elected”, *The Japan Times*, June 19, 2004.

“Election Campaign under Way”, *The Japan Times*, October 29, 2003.

“Falling behind in the FTA race”, ”, *The Japan Times*, January 18, 2004.

Hatakeyama Noboru, “Short History of Japan’s Movement to FTAs”, *Journal of Japan Trade and Industry*, Japan Economic Foundation, November/December 2002.

Hugh Cortazzi, “Not a two-party system yet”,
The Japan Times, December 13, 2003.

Kanako Takahara, “Maintaining diversity said key
to building Asian bloc”, *Japan Times*, December 2003.

Kanako Takahara, “Power of LDP support groups
waning”, *The Japan Times*, June 8, 2004.

Keizo Nobeshima, “Changing the Constitution”,
The Japan Times, January 27, 2004.

Kobashima Ikuo and Sugawara Taku, “Lessons
from the LDP Landslide”, *Japan Echo*, Vol. 32, No.6,
December 2005.

“Koizumi’s eyes revising Japan’s constitution”,
People’s Daily Online, February 22, 2004.

“Mexico to impose 50% tariff on Japanese autos”,
The Japan Times, December 25, 2003.

“Minshuto aims to win over 50 seats in poll”,
Yomiuri Shimbun, June 15, 2004.

Murata Koji, “The End of Postwar Politics”,
Look Japan, January 2004.

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Nao Shimoyachi, “Koizumi’s Iraq pledge signals new chapter for SDF”, *The Japan Times*, January 11, 2004.

Nao Shimoyachi, “SDF members pursue senses of mission”, *The Japan Times*, June 30, 2004.

“New Komeito official breaks with Koizumi on defense”, *The Japan Times*, July 5, 2004.

Nikkei Weekly, 8 September 2003.

Nikkei Weekly, 22 September 2003.

“Only 314 candidates to vie for Upper House”,
The Japan Times, June 17, 2004.

“Orange juice put squeeze on Japan-Mexico FTA”,
Mainichi Shimbun, October 23, 2003.

Paul Midford, “Japan’s Response to Terror :
Dispatching the SDF to the Arabian Sea”, *Asian Survey*,
Vol. XLIII, No. 2, March/April 2003.

Reiji Yoshida, “Coalition opts to keep Koizumi :
Prime Minister not blamed for LDP’s election outcome”,
The Japan Times, June 13, 2004.

Reiji Yoshida, "Upper House Election set for July 11 ; race effectively starts as Diet adjourns", *The Japan Times*, June 17, 2004.

Tanaka Naoki, "Koizumi Ushers in the '2005 setup'", *Japan Echo*, Vol.32, No.6, December 2005.

Tetsushi Kajimoto, "Koizumi calls election for Sept. 11 : Seek voter mandate to resurrect postal reform", *The Japan Times*, August 9, 2005.

Tetsushi Kajimoto, "Koizumi set to resume battle for postal reform", *The Japan Times*, January 22, 2005.

Tetsushi Kajimoto, "LDP views Upper House poll as stepping stone to power", *The Japan Times*, June 25, 2004.

The Japan Times, November 28, 2003.

The Nation, September 23, 2003.

The Nation, September 23, 2003.

Yorizumi Watanabe, "FTAs and Japan's Trade Strategic", *Eur Asia Bulletin*, Vol. 7, No. 4, April 2003.

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

Yun Chunji, “ Japan’s FTA Strategic and the East Asian Economic Bloc”, *SEKAI* , No. 699, March 2002.

“1,159 Begin Campaigning for Nov. 9 General Election”, *Japan Biznews*, November 3, 2003.

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ

ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ประสานงานโครงการ สันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น และหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่องการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศของ ญี่ปุ่นและผลกระทบต่อประเทศไทย : กรณีศึกษา แรงกดดันของการเปิดเสรีทางการค้าต่อภาคเกษตรของ ญี่ปุ่นและการปรับตัวเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นโครงการวิจัย โครงการหนึ่งภายใต้โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (Japan Watch Project) ที่ได้รับการสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

*** **

ญี่ปุ่น : ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ISBN 974-9666-97-6

9 789749 666975